

ISKORENJIVANJE

NAJGORIH
OBLIKA

DEČIJEG RADA

Praktičan vodič za Konvenciju MOR br. 182

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada

Praktičan vodič za Konvenciju MOR br. 182

Autorska prava © Međunarodna organizacija rada 2011.
Prvi put objavljeno 2011.

Publikacije Međunarodne organizacije uživaju autorska prava prema Protokolu 2 Univerzalne konvencije o autorskim pravima. Međutim, kratki odlomci iz ovih publikacija se smeju reprodukovati bez odobrenja, pod uslovom da se navede izvor teksta. **Za prava na reprodukciju ili prevod zahteva treba uputiti Birou za publikacije (Prava i dozvole), Međunarodna organizacija rada, CH-1211 Ženeva 22, Švajcarska, pubdroit@ilo.org**, Međunarodna organizacija rada ohrabruje takve zahteve.

Biblioteke, institucije i drugi korisnici registrovani kod odgovarajuće nacionalne organizacije sa pravima na reprodukciju mogu da vrše reprodukciju u skladu sa dozvolama koje su za tu svrhu dobili. Posetite www.iffro.org kako biste saznali koja organizacija u vašoj zemlji ima pravo na reprodukciju.

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada: Praktičan vodič za Konvenciju MOR br. 182 / Međunarodna organizacija rada ; Međuparlamentarna unija. - Budapest: ILO, 2005

1 v. (PRIRUČNIK ZA PARLAMENTARC; BR.3, 2002)

ISBN: 9789228258080; 9789228258097(web pdf); 9789291425303(IPU)

International Labour Organization; Inter-parliamentary Union

child labour / hazardous work / ILO Convention / text / comment / application / parliament / ratification / law reform / resource allocation / financing / international cooperation

14.02.2

Originalno izdanje ovog rada odštampano je zajednički od strane Međunarodne organizacije rada i Međuparlamentarne unije, Ženeva, pod naslovom ***Eliminating the worst forms of child labour: A practical guide to ILO Convention No. 182. Handbook for Parliamentarian No. 3-2002, 2002***

Autorska prava Međunarodna organizacija rada i Međuparlamentarna unija 2002

Autorska prava za prevod na srpski jezik Međunarodna organizacija rada 2011

Takođe dostupno na engleskom: *Eliminating the worst forms of child labour: A practical guide to ILO Convention 182. Handbook for parliamentarians No.3* (ISBN: 92-2-112900-4 (ILO); ISBN: 92-9142-106-5 (IPU)), Geneva, 2002

Takođe dostupno na francuskom: *Eradiquer les pires formes de travail des enfants: Guide pour la mise en oeuvre de la convention no 182 de l'OIT. Guide pratique à l'usage des parlementaires no 3* (ISBN 92-2-212900-8 (ILO), ISBN 92-9142-105-7 (IPU)), Ženeva 2002, autorska prava Međunarodna organizacija rada i Međuparlamentarna unija.

Na španskom jeziku: *Erradicar las peores formas de trabajo infantil: Guía para implementar el Convenio núm. 182 de la OIT. Guía práctica para parlamentarios, número 3* (ISBN 92-2-312900-1 (ILO), ISBN 92-9142-114-6 (IPU)), Ženeva 2002, autorska prava Međunarodna organizacija rada i Međuparlamentarna unija.

Katalog MOR sa podacima iz publikacija

Stavovi izneti u ovoj publikaciji, usklađeni sa praksom Ujedinjenih nacija, kao i način na koji je materijal u publikaciji prikazan, ne podrazumevaju izražavanje bilo kakvog mišljenja od strane Međunarodne organizacije rada u vezi sa pravnim statusom bilo koje zemlje, oblasti i teritorije i njihovih vlasti, niti u vezi sa razgraničenjem njihovih granica.

Odgovornost za mišljenja iznesena u potpisanim člancima, studijama ili drugim doprinosima pripada isključivo njihovim autorima, i publikacija ne predstavlja odobrenje stavova iznetih u njoj od strane Međunarodne organizacije rada.

Pominjanje imena preduzeća i komercijalnih proizvoda i procesa ne podrazumeva njihovo odobrenje od strane Međunarodne organizacije rada, i propuštanje pominjanja imena pojedinog preduzeća, komercijalnog proizvoda i procesa ne predstavlja znak njihovog neodobravanja.

Publikacije i elektronski proizvodi MOR mogu da se nabave preko velikih prodavac knjiga ili lokalnih kancelarija MOR u nogim državama, ili direktno od ILO Publications, International Labour Office, CH-1211 Geneva 22. Katalogi ili spiskovi novih publikacija mogu da se dobiju besplatno sa gore navedene adrese ili elektronskom poštom na pubvente@ilo.org

Posetite našu internet stranicu: www.ilo.org/publns

Danas, desetine miliona dece radi u najstrašnijim uslovima koji ih lišavaju detinjstva, zdravlja, a ponekad i života. Nijedno od ove dece nije imalo šanse da ostvari svoj potencijal. Konvencija MOR br. 182 iznosi stravičan položaj ove dece na svetlost dana, i postavlja ciljeve za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada.

Parlamentarci imaju ključnu ulogu u ostvarenju ovog cilja. Kao zakonodavci, oni mogu da podstaknu ratifikaciju Konvencije. Takođe mogu da pomognu u uobličavanju javnih politika, usvajanju nacionalnog zakonodavstva, izglasavanju neophodnih budžeta i nadzoru svakodnevnih postupaka Vlade.

Namena ovog Priručnika je da posluži kao praktičan vodič za parlamentarce u borbi protiv dečijeg rada. Ali nema sumnje da će se pokazati i kao vredan resurs za mnoge druge koji žele da vide da svi ravnopravno uživaju u održivom razvoju i ljudskim pravima: vladine organizacije, udruženja radnika i poslodavaca, organizacije civilnog društva, i svako ko želi da se pridruži pokretu za borbu protiv eksploatacije dece.

Postoji dug istorijat institucionalnog partnerstva između Međuparlamentarne unije (MPU), svetske organizacija parlamenata, i Međunarodne organizacije rada (MOR), specijalizovane agencije Ujedinjenih nacija čiji je mandat da promoviše socijalnu pravdu. Ovaj Priručnik je izrađen uz doprinos i pažljive savete troje parlamentaraca – veterana (Bet Mugo iz Kenije, Džim MekKirnan iz Australije, i Rikardo Vaskes iz Argentine), kao i viših funkcionera MPU i MOR, i to naročito onih koji rukovode Međunarodnim programom za iskorenjivanje dečijeg rada (*International Program on the Elimination of Child Labour* – IPEC).

Juna 1999. godine, MOR je započela globalnu kampanju za ratifikaciju Konvencije br. 182. MPU je podržao ovu kampanju od samog početka, podstičući parlamentarce u celom svetu da pozivaju na ratifikaciju i doprinesu razvoju višeslojnih strategija koje su potrebne da bi se sa ovim problemom uhvatilo u koštac na održiv i trajan način. Jedino će posredstvom takvih partnerstava biti moguće dosegnuti onu vrstu globalne, kontinuirane mobilizacije koja je neophodna za ostvarenje cilja koji prevazilazi različite nivoe razvoja, kulture, tradicije i političkih stavova.

I zaista, Konvencija br. 182 je zabeležila najbržu stopu ratifikacije u istoriji MOR. Bez obzira na to, ratifikacija je tek početak. Konvencija će od svake zemlje zahtevati posvećenost, solidarnost i mnogo truda. Dok se suočavamo sa ovim izazovom, moramo imati na umu da se dostojanstven život dece ne može odvojiti od dostojanstvenog rada odraslih.

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada stoga podrazumeva kontinuiranu borbu koja prevazilazi donošenje zakona: ona je zasnovana na određenoj viziji društva i razvoja. Kako bi bila delotvorna i održiva, svaka akcija čiji je cilj zabrana i iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada mora da bude nadahnutu, najpre, svešću o složenosti ekonomskih, društvenih i kulturnih pitanja koja se tiču ove pojave, a zatim i praksama za koje se pokazalo da su delotvorne. Ovaj Priručnik ima za cilj da, u tom pogledu, pruži smernice i nadahnuće.

MOR i MPU su posvećene tome da okončaju užase eksploativnog dečijeg rada, bez ikakvog daljeg odlaganja. To dugujemo kako deci čija je budućnost već izgubljena, tako i deci koja budućnost neće imati ukoliko ne budemo delovati smesta.

Huan Somavia
Generalni direktor
Međunarodna kancelarija rada

Anders B. Džonson
Generalni sekretar
Međuparlamentarna unija

Šta sadrži ovaj Priručnik?

- U obliku sedam pitanja, prikaz problema najgorih oblika dečijeg rada, međunarodnih standarda rada i drugih međunarodnih sporazuma koji su relevantni za ovaj problem – kao i programa koji se mogu sprovesti radi rešavanja problema. U okviru svakog pitanja, Priručnik pruža opšti pregled toga šta parlamentarci mogu da urade kako bi doprineli iskorenjivanju ovih posebno stravičnih oblika dečijeg rada.
- U okviru sedam odeljaka, mere koje treba preduzeti u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada. One podrazumevaju širok spektar akcija, od kojih neke parlamentarci mogu preduzeti neposredno. U drugim slučajevima, parlamentarci mogu biti pokretači akcija, kao vršioci nadzorne funkcije u odnosu na Vladu, kao uticajne političke figure, i kao predvodnici javnog mnjenja. Svaka mera je predstavljena pomoću istog obrasca:

Zašto? Pre nego što stupe u akciju ili ubede druge da to učine, parlamentarci moraju i sami da se uvere u svrhu i potrebu za akcijom. Stoga su data detaljna objašnjenja značenja i važnosti svake predložene akcije.

Kako? Pre nego što stupe u akciju ili ubede druge da to učine, parlamentarci moraju i sami da se upute u ono što se mora preduzeti, u praktičnom smislu.

Šta je uloga parlamentaraca? Da bi parlamentarci mogli da stupe u delotvornu akciju, moraju da znaju gde i na koji način njihov rad može da dovede do rezultata u okviru svake mere.

Šta vi možete da uradite? Kontrolna lista sa koracima koje parlamentarci mogu da preduzmu.

- Tekstove Konvencija i Preporuka MOR u vezi sa dečijim radom, model instrumenta za ratifikaciju i drugu literaturu i reference. Uz pomoć ovog materijala, parlamentarcima može biti lakše da ubede svoje Vlade i pomognu im u ratifikaciji Konvencije, da primene odredbe ovih standarda, kao i da stupe u akciju protiv dečijeg rada, i to posebno protiv njegovih najgorih oblika.
- Dodatne praktične informacije.

Ovaj Priručnik je pripremljen uz doprinos sledećih parlamentaraca

– svih funkcionera Komiteta za pitanja parlamenta, pravosuđa i ljudskih prava Međuparlamentarne unije (MPU) i Komiteta MPU za promovisanje poštovanja međunarodnog humanitarnog prava: Bet Mugo (Kenija), Džima MekKirnana (Australija) i Rikarda Vaskesa (Argentina).

Autori: Džek Martin i Dejvid Tejgman

Redakcija i uredništvo:

- *Međunarodna organizacija rada:* Kari Tapioa, Frans Rezelers, Marija Anđelika Duči, Alis Uedraogo, Leonid Čalih, Jošie Nogući i Tim De Mejer.
- *Međuparlamentarna unija:* Kristin Pintat i Rožije Uizenga.

Komentari sledećih kolega iz MOR su izuzetno doprineli pripremi Priručnika: Ž. Ansel-Lener, E. Araužo, T. Karon, A. D'Suza, S. Gan, F. Hageman, R. Fernandes-Pulido, G. Mirstad, L. Pikar, G. Tijs, i A. Trebillkok.

Izvorni jezik: Engleski.

Napomena:

Svrha ovog priručnika je da pruži praktičnu pomoć u razumevanju problema dečijeg rada i njegovih najgorih oblika, kao i da podstakne delotvorne akcije koje bi se ovim problemom bavile. Za pravne potrebe, treba se uputiti na kompletan tekst relevantnih Konvencija i Preporuka MOR, a ako je potrebno, dodatne informacije se mogu dobiti od Međunarodne organizacije rada.

Nacionalna iskustva su pomenuta kako bi se ilustrovali konkretni primeri i podstakla akcija. Pominjanje konkretnih zemalja ne podrazumeva i osuđivanje prakse dečijeg rada u njima. Nepominjanje određene zemlje takođe ne treba da se tumači kao znak njene neaktivnosti u pogledu rešavanja problema, jer jednostavno nije bilo moguće nabrojati sve postojeće inicijative i primere dobre prakse u ovoj publikaciji.

Uvodna reč	5
Šta sadrži ovaj Priručnik?	7
Izvršni rezime	11

Sedam pitanja u vezi sa dečijim radom i njegovim najgorim oblicima

Pitanje 1: Šta podrazumeva dečiji rad i šta su nagori oblici dečijeg rada?	15
Pitanje 2: Šta su uzroci dečijeg rada?	23
Pitanje 3: Zašto je hitno i važno stupiti u akciju protiv najgorih oblika dečijeg rada?	29
Pitanje 4: Kako se međunarodni standardi rada i drugi međunarodni sporazumi bave najgorim oblicima dečijeg rada?	33
Pitanje 5: Koje programe treba sprovoditi u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada?	41
Pitanje 6: Ko može da dovede do rezultata, kako u zemlji tako i u međunarodnoj zajednici?	51
Pitanje 7: Šta je uloga parlamentaraca?	63

Sedam mera pomoću kojih parlamentarci mogu da doprinesu iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada

Mera 1: Ratifikovati Konvencije MOR br. 138 i 182.	71
Mera 2: Usvojiti i sprovesti zakonodavstvo koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada.	77
Mera 3: Uspostaviti programe za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada	85
Mera 4: Pratiti i vršiti evaluaciju napretka ka iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada.	95

Mera 5: Obezbediti neophodne novčane i ljudske resurse kako bi se iskorenili najgori oblici dečijeg rada.	101
Mera 6: Mobilisati javno mnjenje i uspostaviti savezništva u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada.	107
Mera 7: Promovisati međunarodnu saradnju u cilju zabrane i iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada.	115

Literatura i reference

Tekstovi ključnih međunarodnih standarda rada koji se tiču dečijeg rada i najgorih oblika dečijeg rada.	121
Deklaracija MOR o osnovnim načelima i pravima na radu.	134
Obrazac izveštaja (ratifikovana Konvencija): Konvencija br. 182.	138
Memorandum u vezi sa obavezom da se Konvencije i Preporuke podnesu nadležnim organima.	143
Model pisma, instrumenta i deklaracije.	149
Kako i gde pronaći dodatne informacije?	152
Kancelarije MOR u svetu.	156

Većina zemalja je usvojila zakonodavstvo koje zabranjuje ili drastično ograničava zapošljavanje dece, što je u mnogome bilo podstaknuto i vođeno standardima usvojenim od strane Međunarodne organizacije rada (MOR). Uprkos ovim naporima, dečiji rad je i dalje masovna pojava, a ponekad se odvija u zaista jezivim uslovima, i to naročito u zemljama u razvoju. Ukoliko je napredak spor, ili ga naizgled i nema, to je zato što je dečiji rad izuzetno složen problem. Ne može nestati jednostavnim potezom olovke na papiru. Nerazdvojivo je povezan sa siromaštvom.

Deca rade da zato što njihov opstanak, kao i opstanak njihovih porodica, zavisi od toga, a u mnogim slučajevima i zato što beskrupulozni odrasli iskorišćavaju njihovu ranjivost. Ova pojava je takođe povezana sa nedostacima i slabostima nacionalnim sistema obrazovanja. Takođe je duboko ukorenjena u kulturnim i društvenim stavovima i tradicijama.

Iz svih ovih razloga, čak i kada je nezakonit, dečiji rad se i dalje toleriše i prihvata kao prirodni poredak stvari – a u mnogome je i nevidljiv. Često je okružen zidom ćutanja, ravnodušnosti i apatije.

Ali taj zid je počeo da se urušava. Proces globalizacije i razvoj modernih sredstava komunikacije doveli su do toga da položaj dece radnika postane važna tačka na dnevnom redu međunarodne zajednice. Dok je sad široko prihvaćena činjenica da **potpuno iskorenjivanje dečijeg rada** može da bude samo dugoročan cilj u većini zemalja u razvoju, međunarodni konsenzus da su **određeni oblici dečijeg rada toliko neprihvatljivi i štetni po dobrobit deteta da se ne mogu tolerisati** sve više dobija na snazi.

Ovaj Priručnik ima za cilj da pokaže kako odlučna i usredsređena akcija koja objedinjuje različite vladine resore, kao i aktere iz svih oblasti društva – među kojima parlamentarci imaju posebno značajnu ulogu – može da dovede do iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada u relativno kratkom vremenskom periodu. Osnovu za takvu akciju predstavlja zakonodavstvo, koje postavlja potpuno iskorenjivanje dečijeg rada kao konačni cilj javnih politika, i koje pre svega izričito prepoznaje i zabranjuje najgore oblike dečijeg rada čije je iskorenjivanje stvar prioriteta. Takvo zakonodavstvo mora i da propiše odgovarajuće sankcije za prekršioce i odgovarajuću nadoknadu štete za žrtve, i mora se rigorozno i nepristrasno sprovesti.

Međutim, ma koliko važno ono bilo, samo zakonodavstvo neće imati mnogo učinka ukoliko ga ne budu pratile mere čiji je cilj:

- da **senzibiliju javno mnjenje i mobiliju javnu podršku** za akciju borbe protiv najgorih oblika dečijeg rada;
- da **spreče** namamljivanje dece u najgore oblike dečijeg rada;
- da **izbave** decu iz najgorih oblika dečijeg rada;
- da **rehabilituju** izbačenu decu reintegrišu ih u školski sistem;
- da **unaprede** školski sistem povećanjem broja škola i nastavnika, i prilagođavanjem sistema lokalnim potrebama;
- da **daju subvencije i novčanu pomoć** najugroženijoj deci i njihovim porodicama.

Višeslojni, vremenski ograničeni programi koji će ostvariti ove ciljeve moraju se osmisliti i adekvatno finansirati, a njihovo sprovođenje mora biti pažljivo praćeno. S obzirom da problem ima važne međunarodne dimenzije, potrebno je uložiti velike napore u međunarodnu saradnju kako bi se podržali napori na nacionalnom nivou.

“**Mi priznajemo i poštujemo dostojanstvo svakog deteta.**”

Međuparlamentarna radionica o deci, februar 1997.

**Sedam pitanja u vezi sa
dečijim radom i njegovim
najgorim oblicima**

Šta podrazumeva dečiji rad i šta su nagori oblici dečijeg rada?

Šta podrazumeva dečiji rad?

Gde povući granicu između prihvatljivog i neprihvatljivog

Najpre je neophodno pojasniti šta se **ne** podrazumeva pod pojmom „*dečiji rad*“. Na decu ili adolescente koji učestvuju u radu koji ne utiče na njihovo zdravlje i lični razvoj, niti remeti njihovo školovanje, uglavnom se gleda pozitivno. To podrazumeva aktivnosti kao što je pomaganje roditeljima da se brinu o kući i porodici, pomaganje u porodičnom preduzeću, ili zarađivanje džeparca van školskih časova i za vreme raspusta. Ovo doprinosi razvoju dece i blagostanju njihovih porodica. Na ovaj način, deca uče veštine, stiču stavove i iskustva, i ovakav rad im pomaže da se pripreme da postanu korisni i produktivni članovi društva kada odrastu.

Ovakav rad se ni na koji način ne može poistovećivati sa *dečijim radom*, onako kako se taj pojam koristi u ovom priručniku. Dečiji rad se odnosi na rad koji je:

- mentalno, fizički, društveno ili moralno opasan i štetan po decu, i koji
- ometa njihovo školovanje:
 - tako što ih lišava mogućnosti da pohađaju nastavu,
 - tako što ih primorava da prerano napuste školovanje, ili
 - tako što zahteva od njih da kombinuju pohađanje nastave sa preduгим i napornim radom.

U svojim najekstremnijim oblicima, dečiji rad podrazumeva decu u ropskom položaju, odvojenu od porodica, izloženu ozbiljnim opasnostima i bolestima, i/ili prepuštenu samu sebi na ulicama velikih gradova – i sve ovo često u izuzetno mladom uzrastu.

“Dete se mora poštovati kao nosilac prava i ljudsko biće kome je potrebna posebna pažnja i pomoć od strane Države i društva.”

Međuparlamentarna radionica o deci, februar 1997.

Dečiji rad je rad koji lišava decu detinjstva, potencijala i dostojanstva, i koji je štetan po njihov fizički i mentalni razvoj.

Ali, nije lako dati preciznu, rečničku definiciju pojma „dečiji rad“ koja se može primeniti u svim situacijama i u svim zemljama. Kako se može povući granica između „prihvatljivih“ oblika rada koji obavljaju deca na jednoj strani, i dečijeg rada na drugoj? To da li se određeni oblik *rada* može okarakterisati kao **dečiji rad** pre svega zavisi od detetovog uzrasta, vrste rada koji obavlja, uslova u kojima radi i ciljeva koje žele da ostvare pojedine države. Odgovor se razlikuje od zemlje do zemlje, kao i u okviru različitih sektora u istoj državi.

Pristup problemu MOR – odrediti minimalni uzrast za zapošljavanje

Otkako postoji, akcija MOR se zasnivala na utvrđivanju **minimalnog uzrasta za zapošljavanje** kao kriterijuma za definisanje i regulisanje dečijeg rada. Već na prvom zasjedanju Međunarodne konferencije rada 1919. godine, MOR je usvojila prvi međunarodni sporazum o dečijem radu – Konvenciju o minimalnom uzrastu (u industriji) iz 1919. (br. 5) koja je zabranila rad dece mlađe od 14 godina u industrijskim postrojenjima. U toku narednih pedeset godina, usvojeno je još devet Konvencija, koje sve određuju standarde za minimalni uzrast u različitim sektorima – u industriji, poljoprivredi, pomorstvu, neindustrijskom radu, ribolovu, radu pod zemljom. Usvajanje ovih standarda odražava sve vežu posvećenost međunarodne zajednice da iskoreni dečiji rad, i da povuče granicu koja razdvaja dečiji rad od prihvatljivijih oblika rada koji obavljaju deca.

Kućica 1

Međunarodni standardi rada

Standardi MOR mogu biti u obliku Konvencija ili Preporuka. O njima pregovaraju tripartitni konstituenti Organizacije – predstavnici vlada, poslodavaca i radnika zemalja članica MOR, na Međunarodnoj konferenciji rada koja zaseda jednom godišnje. Konvencije su međunarodni sporazumi koji su otvoreni za ratifikaciju od strane zemalja članica MOR. Kada država ratifikuje konvenciju, preuzima na sebe obavezu da usvoji nacionalno zakonodavstvo i prakse koji će biti u skladu sa odredbama te konvencije, kao i da izveštava međunarodnim nadzornim telima o koracima koje je preduzela u cilju ispunjavanja preuzetih obaveza. Preporuke predstavljaju smernice čiji je cilj da utiču na postupke zemalja članica, ali one nisu otvorene za ratifikaciju. Mnoge preporuke predstavljaju prateći dokument koji ide uz Konvenciju na istu temu, i cilj im je da državama pruže detaljne smernice o tome kako ispuniti obaveze utvrđene Konvencijom.

Tek je 1973. godine postalo moguće usvojiti sveobuhvatnu Konvenciju na ovu temu – to je **Konvencija o minimalnom uzrastu iz 1973.** (br. 138). Ova Konvencija predstavlja prekretnicu i primenjuje se na sve privredne sektore i svu decu koja rade, bilo da su zaposlena za platu ili da rade za svoj račun. Ona predstavlja

najsveobuhvatniju i najautoritativniju međunarodnu definiciju minimalnog uzrasta za zapošljavanje. Takođe je inovativna, utoliko što omogućava postupan i fleksibilan pristup problemu, posebno i zemljama u razvoju. Tako, konvencija obavezuje države da odrede minimalni uzrast i definiše raspon minimalnih uzrasta ispod kojih deca ne bi trebalo da rade. Ovi minimalni uzrasti variraju u zavisnosti od nivoa razvijenosti i u skladu sa vrstom posla i rada, na sledeći način:

Tabela 1		Minimalni uzrast prema Konvenciji br. 138	
Opšti minimalni uzrast	Za lake poslove	Za opasne poslove	
Uopšteno			
Dete ne sme da bude mlađe od uzrasta u kome završava obavezno osnovno školovanje, i u svakom slučaju ne sme biti mlađe od 15 godina	13 godina	18 godina (16 godina pod određenim strogim uslovima)	
U zemljama gde privreda i obrazovne ustanove nisu dovoljno razvijeni			
Dete ne sme da bude mlađe od 14 godina u početnom periodu	12 godina	18 godina (16 godina pod određenim strogim uslovima)	

Više od pristupa minimalnog uzrasta

Tokom 1990-ih, došlo je do izuzetnog povećanja zabrinutosti međunarodne zajednice za problem dobrobiti dece generalno gledano, a posebno za problem dečijeg rada. Najznačajniji događaji iz ovog perioda su:

- Usvajanje **Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta**, od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija novembra 1989. Ovo je najpotpuniji i najsveobuhvatniji sporazum o pravima deteta ikada usvojen, a ratifikovale su ga skoro sve zemlje u svetu. Među velikim brojem dečijih prava koje utvrđuje ova Konvencija nalazi se i **pravo na zaštitu od ekonomske eksploatacije i svakog oblika rada koji**:
 - može biti opasan; ili
 - **koji može ometati obrazovanje deteta; ili**
 - **koji može naškoditi detetovom zdravlju ili fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju** (vidite Pitanje 4)
- Pokretanje **Međunarodnog programa za iskorenjivanje dečijeg rada** (*International Program on the Elimination of Child Labor – IPEC*) od strane MOR-a 1992. godine, sa ciljem da se pokrene međunarodna akcija – uključujući stručnu i tehničku pomoć – kako bi se podržali nacionalni programi za borbu protiv dečijeg rada. (Pogledajte Pitanje 6.)

Tabela 2**Opšti minimalni uzrast za zapošljavanje ili rad koji su odredile države potpisnice Konvencije o minimalnom uzrastu iz 1973. (br. 138)**

Stupila na snagu 19. juna 1976. Situacija i status ratifikacije na dan 1. januara 2002. – 116 ratifikacija

14 godina	15 godina	16 godina
Angola: 13.6.2001	Austrija: 18.9.2000	Albanija: 16.2.1998
Argentina: 11.11.1996	Barbados: 4.1.2000	Alžir: 30.4.1984
Bahami: 31.10.2001	Belgija: 19.4.1988	Antigva i Barbuda: 17.3.1983
Beliz: 6.3.2000	Bosna i Hercegovina: 2.6.1993	Azerbejdžan: 19.5.1992
Benin: 11.6.2001	Burkina Faso: 11.2.1999	Belorusija: 3.5.1979
Bolivija: 11.6.1997	Čile: 1.2.1999	Brazil: 28.6.2001
Bocvana: 5.6.1997	Kosta Rika: 11.6.1976	Bugarska: 23.4.1980
Kambodža: 23.8.1999	Hrvatska: 8.10.1991	Burundi: 19.7.2000
Kamerun: 13.8.2001	Kuba: 7.3.1975	Kina: 28.4.1999
Centralnoafrička Rep.: 28.6.2000	Kipar: 2.10.1997	Francuska: 13.7.1990
Kolumbija: 2.2.2001	Danska: 13.11.1997	Mađarska: 28.5.1998
Republika Kongo: 26.11.1999	Dominika: 27.9.1983	Jordan: 23.3.1998
Demokratska Rep. Kongo: 20.6.2001	Finska: 13.1.1976	Kazahstan: 18.5.2001
Dominikanska Republika: 15.6.1999	Gruzija: 23.9.1996	Kenija: 9.4.1979
Ekvador: 19.9.2000	Nemačka: 8.4.1976	Kirgistan: 31.3.1992
Egipat: 9.6.1999	Grčka: 14.3.1986	Litvanija: 22.6.1998
El Salvador: 23.1.1996	Gijana: 15.4.1998	Malta: 9.6.1988
Ekvatorijalna Gvineja: 12.6.1985	Island: 6.12.1999	Moldavija: 21.9.1999
Eritreja: 22.2.2000	Indonezija: 7.6.1999	Papua Nova Gvineja: 2.6.2000
Etiopija: 27.5.1999	Irak: 13.2.1985	Portugal: 20.5.1998
Gambija: 4.9.2000	Irsk: 22.6.1978	Rumunija: 19.11.1975
Gvatemala: 27.4.1990	Izrael: 21.6.1979	Rusija: 3.5.1979
Honduras: 9.6.1980	Italija: 28.7.1981	San Marino: 1.2.1995
Malavi: 19.11.1999	Japan: 5.6.2000	Španija: 16.5.1977
Mauritanija: 3.12.2001	Republika Koreja: 28.1.1999	Tadžikistan: 26.11.1993
Namibija: 15.11.2000	Kuvajt: 15.11.1999	Tunis: 19.10.1995
Nepal: 30.5.1997	Lesoto: 14.6.2001	Ukrajina: 3.5.1979
Nikaragva: 2.11.1981	Libija: 19.6.1975	Velika Britanija: 7.6.2000
Niger: 4.12.1978	Luksemburg: 24.3.1977	
Panama: 31.10.2000	Madagaskar: 31.5.2000	
Ruanda: 15.4.1981	Malezija: 9.9.1997	
Šri Lanka: 11.2.2000	Mauricijus: 30.7.1990	
Ujedinj. Rep. Tanzanija: 16.12.1998	Maroko: 6.1.2000	
Togo: 16.3.1984	Holandija: 14.9.1976	
Venecuela: 15.7.1987	Norveška: 8.7.1980	
Jemen: 15.6.2000	Filipini: 4.6.1998	
Zimbabve: 6.6.2000	Poljska: 22.3.1978	
	Senegal: 15.12.1999	
	Sejšeli: 7.3.2000	
	Slovačka: 29.9.1997	
	Slovenija: 29.5.1992	
	Južna Afrika: 30.3.2000	
	Švedska: 23.4.1990	
	Švajcarska: 17.8.1999	
	Sirija: 18.9.2001	
	BJR Makedonija: 17.11.1991	
	Turska: 30.10.1998	

- Usvajanje **Deklaracije i programa akcije** od strane **Svetskog samita za društveni razvoj** (održanog u Kopenhagenu 1995.), koji je prepoznao zabranu dečijeg rada kao jednu od četiri kategorije osnovnih radničkih prava koja moraju poštovati sve zemlje.
- Usvajanje **Deklaracije o osnovnim načelima i pravima na radu** od strane Međunarodne konferencije rada 1998. godine, koja je potvrdila da sve države članice MOR, bilo da su ratifikovale relevantne Konvencije ili ne, imaju obavezu da poštuju, promovišu i ostvaruju četiri osnovna prava. Zajedno sa slobodom udruživanja i pravom na kolektivno pregovaranje, iskorenjivanjem prinudnog rada i borbom protiv diskriminacije u zapošljavanju i izboru zanimanja, ova prava obuhvataju i **efektivno ukidanje dečijeg rada**. (Pogledajte Pitanje 4.)

Sve veća međunarodna zabrinutost za problem dečijeg rada, koja se odražava u ovim i drugim dokumentima, predstavlja rezultat razvoja određenih pojava, među kojima treba istaći:

- Trend ka većoj liberalizaciji trgovine i kretanju kapitala. Ovo je dovelo do sve glasnijih zahteva da **deca ne smeju da budu žrtve povećanog tržišnog nadmetanja** između zemalja i preduzeća koji se bore za prednost na svetskim tržištima uz pomoć jeftine i poslušne dečije radne snage.
- Veća transparentnost u svetskoj privredi i ukidanje blokova nakon završetka Hladnog rata.
- Zgražanje potrošača na pomisao da je roba koju su kupili možda proizvedena u **nehumanim uslovima, što uključuje i dečiji rad**; i
- Publicitet dat komercijalnoj seksualnoj eksploataciji dece, i to posebno u **prostituciji, pornografiji i seksualnom turizmu**.

U isto vreme, ovo je dovelo do potpunijeg razumevanja složenih uzroka **dečijeg rada**, i to naročito činjenice da je duboko ukorenjen u **siromaštvu**, u neposojećem ili neadekvatnom **školstvu**, i u **društvenim i kulturnim tradicijama i strukturama** (pogledajte Pitanje 2). Dečiji rad se ne može iskoreniti jednim potezom olovke zakonodavaca, nego se mora prihvatiti kao izuzetno dugoročan cilj. Međutim, rastuća zabrinutost međunarodne zajednice ukazala je da su pojedini slučajevi dečijeg rada toliko teški i nehumani da se više ne mogu tolerisati.

Stoga je 1990-ih postignut konsenzus po **kome iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada treba dati najveći prioritet**, po kome vidljive rezultate treba ostvariti u **kratkoročnom vremenskom okviru, a ne u neodređenoj budućnosti**, i po kome treba pokrenuti usmereni **program akcije** na nacionalnom i međunarodnom nivou, kako bi se ostvarili brzi rezultati.

“Konferencija poziva sve nacionalne parlamente, vlade i međunarodnu zajednicu da svoju posvećenost prevedu u konkretnu akciju, u cilju brzog iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada.”

Međuparlamentarna unija, 106. Konferencija, septembar 2001.

Šta se podrazumeva pod najgorim oblicima dečijeg rada?

Upravo je u ovakvom kontekstu povećane svetske pažnje i zabrinutosti, 1999. godine, MOR pripremila i usvojio Konvenciju o najgorim oblicima dečijeg rada (br. 182) i pratežu preporuku (br. 190).

Kućica 2

Najgori oblici dečijeg rada, kako ih definiše Konvencija br. 182

1. Konvencija br. 182 zahteva od država koje su je ratifikovale **da preduzmu neposredne i delotvorne mere kako bi zabranile i iskorenile najgore oblike dečijeg rada, i to po hitnom postupku.**
2. Za razliku od gore pomenute Konvencije br. 138, Konvencija br. 182 ne sadrži nikakve „fleksibilne klauzule“ i ne pravi razliku između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. **Konvencija se odnosi na sve devojčice i dečake mlađe od 18 godina.**
3. Definiše **najgore oblike dečijeg rada kao:**
 - sve oblike ropstva ili prakse koja nalikuje na ropstvo, kao što su **prodaja dece, trgovina decom, dužničko ropstvo** i **služenje**, kao i **prinudni ili obavezni rad**, što obuhvata i **prinudnu ili obaveznu regrutaciju dece za učešće u oružanim sukobima;**
 - korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za **prostituciju, proizvodnju pornografije i pornografske predstave;**
 - korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za nezakonite aktivnosti, i to naročito za proizvodnju i trgovinu drogom, onako kako je to određeno u relevantnim međunarodnim sporazumima;
 - rad za koji je verovatno, s obzirom na okolnosti u kojima se obavlja, **da će naškoditi zdravlju, bezbednosti ili moralu dece**, dok je na nacionalnim organima vlasti da odrede prirodu takvog štetnog rada.
4. Konvencija br. 182 nema za cilj da revidira Konvenciju br. 138, niti je u suprotnosti s njom. Ona samo izdvaja oblast u kojoj je potrebna prioritarna akcija koja je i te kako u okvirima Konvencije o minimalnom uzrastu br. 138.

Za više detalja o Konvenciji br. 182 i preporuci br. 190, pogledajte Pitanje 4.

Počnimo od najvažnijeg

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada je stoga proglašeno za **značajan i hitan prioritet za nacionalnu i međunarodnu akciju**. Činjenica da je do septembra 2001., samo dve godine nakon što je usvojena, Konvencija br. 182 već ostvarila rekordnu stopu ratifikacije – ratifikovalo ju je stotinu zemalja, što je mnogo više od polovine zemalja članica MOR – pokazuje da zemlje u čitavom svetu prihvataju da je to važan i hitan prioritet.

Ali usvajanje i rašireno prihvatanje Konvencije br. 182 **ne znači da se odustalo od konačnog cilja ukidanja svih oblika dečijeg rada**. Davanje prioriteta borbi protiv najgorih oblika dečijeg rada je jednostavno pitanje toga **da se počne od najvažnijeg**. To predstavlja **početnu tačku** za promovisanje i sprovođenje daljih akcija kako bi se ostvario konačni cilj.

Šta su uzroci dečijeg rada?

Iako je jasno i nedvosmisleno osuđen od strane međunarodne zajednice, iako je proglašen nezakonitim u mnogim zemljama, dečiji rad i dalje postoji kao masovna pojava.

“Uzroci dečijeg rada su pre svega ukorenjeni u siromaštvu, nastalom kao posledica društvenih i ekonomskih nejednakosti, kao i nedostatka obrazovnih ustanova.”

Međuparlamentarna unija, 96. konferencija, septembar 1996.

Zašto toliko mnogo dece radi, često u najstravičnijim uslovima?

Tačan odgovor će se razlikovati od zemlje do zemlje, ali najvažnije je da svaka zemlja ima jasno razumevanje razmera i uzroka dečijeg rada u okviru sopstvenih granica, kao i uslova u kojima se on obavlja. Odgovarajući i delotvoran lek može da se pronađe **samo ako je postavljena tačna dijagnoza.**

A svaka dijagnoza započinje prepoznavanjem **složenosti problema.** Zakonodavci i tvorci politika moraju da se čuvaju pojednostavljenih objašnjenja za postojanje dečijeg rada.

Na primer:

- široko je rasprostranjeno verovanje da se ne može mnogo toga postići borbom protiv dečijeg rada – da je dečiji rad **posledica i ispoljavanje siromaštva i da se može iskoreniti tek kada se i samo siromaštvo bude iskorenilo;**
- druga škola mišljenja tvrdi da dečiji rad postoji samo zato što **beskrupulozni odrasli iskorišćavaju decu** kako bi ostvarili brzu zaradu i stekli nepoštenu prednost u odnosu na konkurenciju. Sve što treba da se uradi jeste **da se na prekršioce sruči sva sila zakona u punoj snazi,** i da se deca vrate u škole gde i pripadaju.

Oba ova objašnjenja su delimično istinita, ali stvarnost je često mnogo komplikovanija nego što bi se na osnovu njih dalo zaključiti. Razlozi zbog kojih toliko mnogo dece radi zasnivaju se na **međusobnom odnosu faktora ponude i potražnje,** koji se

moraju suštinski razumeti i analizirati, kako bi se osmislile odgovarajuće mere za njihovo uklanjanje.

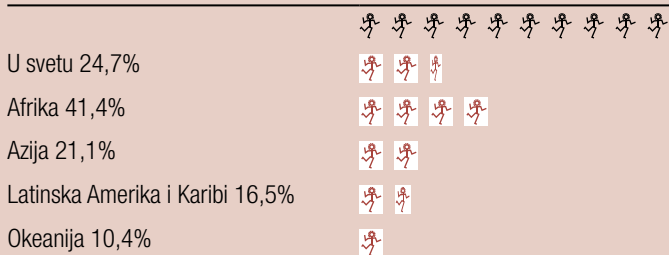
Kućica 3

Koliko dece radi?

Teško je pronaći precizne brojke o obimu problema, s obzirom da se veliki deo dečijeg rada – naročito u njegovim najgorim oblicima – odvija u skrivenim ilegalnim fabrikama, u bordelima i na sličnim mestima, ili kao služenje u domaćinstvu, dok ga još više ima i na udaljenim farmama, u rudnicima i radionicama.

Procene MOR-a iz 1997. ukazuju da je ukupan broj dece koja rade oko 250 miliona, uzrasta od 5 do 14 godina, dok polovina njih radi puno radno vreme. Relativno gledano, Afrika je na prvom mestu po stopi dece koja rade, koja se procenjuje na nešto malo više od dvoje od petoro dece (ili 41%) od ukupnog broja dece tog uzrasta. Ista stopa u Aziji je jedno od petoro dece (ili 21%), dok je u Latinskoj Americi jedno od šestoro (ili 17%), a u Okeaniji jedno od desetoro dece (10%).

Stopa „radne“ dece

Izvor: Kancelarija MOR za statistiku, 1997.

Dok ova vrsta procene daje predstavu veličine problema u svetu, ona ne odražava tačne obime dečijeg rada koji treba iskoreniti. To je zato što je zemljama, kao što je već rečeno, data određena fleksibilnost u određivanju minimalnog uzrasta, a pored toga, postoje i izuzeci, kao što je dozvoljavanje deci ispod minimalnog uzrasta za zapošljavanje da obavljaju lake poslove. Takođe, teško je proceniti broj dece koja obavljaju najgore oblike dečijeg rada. Starosna grupa je veća za ove oblike rada, i decu između 15 i 17 godina koja obavljaju opasne poslove i druge najgore oblike rada treba dodati gore navedenoj proceni.

Ovaj problem ni na koji način nije ograničan samo na zemlje u razvoju. Postoji u mnogim industrijalizovanim zemljama, i pojavio se kao problem u nekim državama Istočne Evrope i Azije čije ekonomije su u tranziciji.

Kako bi se stupilo u delotvornu akciju za iskorenjivanje dečijeg rada, potrebno je mnogo više informacija. MOR nastavlja da sprovodi studije i ankete čiji je cilj prikupljanje aktuelnih podataka i detaljnih informacija za procenu razmera dečijeg rada i njegovih najgorih oblika, kako bi se bolje osmislili programi i pratila njihova delotvornost.

Ponuda

- **Siromaštvo** je sigurno najjača pokretačka snaga koja decu nagoni da rade. Prihod koji dete ostvaruje doživljava se kao presudan za opstanak deteta i

njegove porodice. Kao što se vidi u kućici 4, tragičan uticaj **pandemije side/HIV-a** je znatno pogoršao ovaj problem, posebno u Africi.

“**Možda su najtragičnije žrtve situacije brojna deca koja su zbog ove bolesti ostala bez roditelja.**”

Međuparlamentarna unija, 87. Konferencija, april 1992.

Kućica 4

Uticaj pandemije side na dečiji rad

Pre pandemije side, oko 2% dece u zemljama u razvoju bila su siročići. Danas je procenat dece koja su izgubila jednog ili oba roditelja zbog side oko 7% u mnogim afričkim zemljama, a u nekim čak i preko 10%. Podsaharska Afrika je dom 90% svetskih siročića koji su izgubili roditelje zbog Side, i verovatno će u toku naredne decenije biti 40 miliona afričke dece čiji su roditelji umrli od ove bolesti. Ne iznenađuje ni činjenica da visok procenat tih siročića napusti školovanje i počnu da rade, zato što moraju da se zaposle da bi preživeli. A s obzirom da je veliki broj njih ostao i bez krova nad glavom, često rade u gorim uslovima od druge dece radnika.

Devojčice su posebno ugrožene od komercijalne seksualne eksploatacije, i stoga su izložene riziku da i same budu zaražene veoma mlade.

- **Opšte prihvaćena mišljenja, lokalni običaji i tradicije** (čak i kada su dobronamerni) takođe imaju važnu ulogu, kao što su na primer:
 - mišljenje da je rad dobar za decu, **zato što gradi karakter i pomaže u sticanju veština;**
 - tradicija po kojoj se od dece očekuje **da krenu stopama svojih roditelja**, naročito kada je u pitanju zanat, kao i da nauče da se bave tim zanatom od malih nogu;
 - tradicija koja navodi siromašne porodice **da se teško zadužuju** za određene društvene događaje ili verske praznike, a da onda očekuju od svoje dece **da rade kako bi otplatila dug**. Fenomen dužničkog rada, koji je priznat kao jedan od najgorih oblika dečijeg rada, još uvek je veoma raširen u svetu jer su siromašne porodice ranjive i podložne takvoj vrsti pritiska;
 - široko rasprostranjeno mišljenje **da je obrazovanje manje potrebno devojčicama nego dečacima**, što dovodi do toga da one rano napuštaju školu da bi radile kod kuće, ili da bi bile prodate kao posluga ili seksualne radnice.
- Dečiji rad može da bude tako duboko ukorenjen u lokalnim običajima i navikama da ni sama deca ni njihovi roditelji ne uviđaju da je to **protivzakonito i da škodi interesima deteta;**
- Verovatnije je da će raditi deca **iz velikih porodica** nego njihovi vršnjaci iz malih porodica, iz prostog razloga što **prihodi roditelja nisu dovoljni da bi se izdržavala velika porodica.**

- **Dostupnost i kvalitet školstva** spada u najvažnije faktore:
 - u mnogim zajednicama **ne postoje adekvatne školske ustanove**;
 - čak i tamo gde škole postoje, često se dešava da ni roditelji ni deca ne doživljavaju obrazovanje koje se pruža u njima **kao odgovarajuću alternativu za rad**. Mnoge porodice jednostavno ne mogu da priušte školovanje. Čak i kada je „besplatno“, predstavlja **trošak u vidu propuštenih mogućnosti**, jer podrazumeva da se gubi prihod koji bi dete ostvarilo da je to vreme provelo na poslu, a ne u školi;
 - obrazovanje koje se pruža je često slabog kvaliteta, i/ili ga sami roditelji i deca doživljavaju kao **nerlevantno u odnosu na lokalne potrebe i okolnosti**. Stoga, ne iznenađuje činjenica da oni **ne vide nikakvu svrhu u pohađanju nastave**;
 - preovlađuje tradicionalno mišljenje po kome se **devojčice** bolje pripremaju za život odraslih ako se pošalju na rad, umesto da se ulaže u njihovo obrazovanje;
 - posledica gore navedenih faktora je to da veliki broj dece stupa u nekvalifikovanu radnu snagu u veoma mladom uzrastu. Ona su često **nepismena**, i ostaju nepismena do kraja života, i nedostaju im osnove opšteg obrazovanja koje bi im omogućile da steknu veštine i uvećaju svoje šanse za dostojanstven život i rad kad odrastu.

“**Mi priznajemo ključnu ulogu porodice u vaspitavanju i razvoju dece.**”

Međuparlamentarna radionica o deci, februar 1997.

“**Devojčice su naročito ugrožene praksom ispisivanja iz škole kako bi počele da rade, ili kako bi preuzele porodične obaveze umesto roditelja koji rade.**”

Izveštaj Generalnog direktora Međunarodnoj konferenciji rada, 89. zasedanje, jun 2001.

Potražnja

Same porodice predstavljaju značajan faktor. Veliki broj dece su **neplaćeni radnici u porodičnim preduzećima** (na farmama, u radionicama u sivoj ekonomiji, itd.) koja se zasnivaju na porodičnom radu kako bi opstala. Mnogi nacionalni zakoni i propisi, kao i međunarodni standardi poput Konvencije br. 138, dozvoljavaju izuzetke u ovakvim slučajevima. Međutim, čak i u porodičnim preduzećima, deca mogu biti izložena velikim rizicima po njihovo zdravlje i bezbednost.

Zašto poslodavci izvan porodice zapošljavaju decu?

Najčešća objašnjenja se zasnivaju na **nižim troškovima rada** i navodnim **nezamenjivim veštinama** („spretni prstići“) dece radnika u poređenju sa odraslima.

Ova vrsta argumenata je, na svojoj strani, dovela do straha da će **proces globalizacije, kao i sve veća konkurencija na svetskom tržištu kada su određeni proizvodi u pitanju**, samo još više pogoršati fenomen **dečijeg rada**, i povećati njegovu rasprostranjenost. Istovremeno, prema ovom argumentu, globalizacija će izložiti decu radnike **još većem riziku od eksploatacije**, s obzirom da njihovi poslodavci teže da budu što konkurentniji na svetskim tržištima. Do koje mere je ovaj argument zasnovan na istini?

Kao što se vidi u Kućici 5, ozbiljna istraživanja i podaci su pokazali da dečiji rad nema nezamenjivu ulogu u razvoju i opstanku bilo koje delatnosti.

Kućica 5

Do koje mere je dečiji rad nezamenjiv?

Istraživanje u nekim delatnostima u kojima radi veliki broj dece bacilo je priličnu sumnju na argument o „spretnim prstićima“. Skoro sve aktivnosti koje u ovim delatnostima obavljaju deca takođe obavljaju i odrasli. Čak i u slučaju ručnog vezivanja čvorova na tepisima – što je, navodno, radnja koju samo deca mogu uspešno da obavljaju – ispostavilo se da deca uopšte nisu veštija od odraslih, a neke od najfinijih tepiha zapravo su istkali odrasli.

Studija koja se bavila delatnostima proizvodnje tepiha i narukvica u Indiji takođe je dokazala da je ušteda koja se ostvaruje zapošljavanjem dece veoma mala, kada se posmatra kao procenat konačne cene izvezenih tepiha i narukvica. Proizvođači bi lako mogli da apsorbuju troškove od zapošljavanja isključivo odrasle radne snage, ili bi te troškove mogli da prebace na kupce, a da se ne javi rizik da njihova preduzeća budu ugrožena. Ako u delatnostima koje tradicionalno u velikoj meri zavise od dečijeg rada, kao što je proizvodnja tepiha, argument „spretnih prstića“ nije održiv, kakvo ekonomsko opravdanje može da se pruži za dečiji rad u bilo kojoj delatnosti?

Stoga se čini da glavni razlog za zapošljavanje dece nije vezan za ekonomsku efikasnost. Decu je lakše kontrolisati nego odrasle – iako poseduju manje veština, **manje su svesna svojih prava, manje uzrokuju nevolje, manje se žale i fleksibilnija su – i veoma lako ih je zameniti.**

Za neke poslodavce, deca predstavljaju **rezervu neobavezne radne snage**, koju mogu zapošljavati i otpuštati kako im je volja. Čak i kada im je posao nezakonit, mala je verovatnoća da će deca i njihovi roditelji to prijaviti vlastima, iz straha da će izgubiti i taj bedni prihod koji unose u porodicu. Povrh svega, neki poslodavci zaista iskreno veruju da pružaju uslugu deci tako što im daju posao i prihod. Stoga, ako bi se dečiji rad proglasio nezakonitim, u nekim slučajevima to bi moglo da dovede do naopakih posredica u vidu toga da će deca radnici biti lišeni zaštite koju zakon o radu pruža odraslim radnicima. Ovo samo naglašava suštinsku ideju da **nije dovoljno samo zabraniti dečiji rad.** Jednostavna zabrana dečijeg rada ne daje rezultate, ukoliko nije potpomognuta nizom drugih mera.

Zašto je hitno i važno stupiti u akciju protiv najgorih oblika dečijeg rada?

Nakon usvajanja Konvencije o najgorim oblicima dečijeg rada 1999. godine (br. 182), MOR je iskristalisao želju međunarodne zajednice da jasno i nedvosmisleno kaže da se određeni oblici dečijeg rada moraju hitno iskoreniti.

Zašto?

Zato što je to pitanje ljudskih prava

Sva ljudska bića, i deca i odrasli, imaju određena prava samim tim što su ljudi, a priznato je da deca imaju i neka sebi svojstvena prava. Javno mnjenje širom sveta bilo je zgroženo time do koje mere se ova prava **krše određenim posebno gnusnim i neprihvatljivim oblicima dečijeg rada**. Zaustavljanje tih praksi nije zadatak koji može da čeka.

Kućica 6

Značaj Konvencije MOR br. 182

Usvajanje Konvencije MOR br. 182 predstavlja veliku prekretnicu.

- **Kao prvo**, ona navodi da postoje oblici dečijeg rada koji se **hitno moraju iskoreniti**. Dok je iskorenjivanje svih oblika dečijeg rada neizbežno dugoročan cilj – zato što je tako duboko ukorenjen u siromaštvu, nerazvijenosti, i društvenim i kulturnim stavovima – usvajanje Konvencije znači da **nema opravdanja za odlaganje** borbe protiv njegovih najgorih oblika. Ovo je veliki korak napred u stavovima svetske zajednice prema problemu dečijeg rada.
- **Kao drugo**, ova prelomna Konvencija je usvojena **jednoglasno** od strane predstavnika vlada, poslodavaca i radnika svih zemalja članica MOR-a koje su bile predstavljene na Međunarodnoj konferenciji rada.
- **Kao treće**, već smo istakli da je stopa ratifikacije nakon usvajanja nadmašila sve dotadašnje rekorde Konvencija MOR. Svega dve godina nakon usvajanja, Konvenciju je ratifikovala polovina država članica MOR – što znači da je velika većina suverenih država spremna da prioritetno preduzme **hitne i delotvorne mere sa ciljem zabrane i iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada**.

Zato što se radi o spasavanju života

Posledice opasnog rada mogu da budu mnogo pogubnije po decu nego po odrasle zbog njihovih psiholoških i anatomskih razlika, dok su u nekim slučajevima deca izložena izuzetno opasnim situacijama kojima se čak ni odrasli ne izlažu.

Izlaganje **svih** radnika ovakvim opasnostima mora da bude pažljivo regulisano. **Deca uopšte ne treba da im se izlažu**, a ako se to i dogodi, moraju smesta da se udalje iz takve situacije, jer je veća verovatnoća da će deci život biti ugrožen, ili da će pretrpeti nepopravljivu fizičku i psihološku štetu.

Kućica 7

Neki primeri rizika sa kojima se suočavaju deca koja rade

- Rukovanje vagonima u podzemnim rudnicima
- Duvanje tečnog stakla na izuzetno visokim temperaturama
- Kontakt sa rastvaračima i lepkovima u kožarskoj industriji
- Trovanje olovom u radu sa staklom
- Trovanje živom u rudnicima zlata
- Dubinsko ronjenje bez zaštitne opreme u ribarstvu
- Izloženost pesticidima i herbicidima u poljoprivredi
- Nošenje teških tereta u građevinarstvu

Zato što se radi o borbi protiv posebno gnusnih oblika organizovanog kriminala

Ovo obuhvata trgovinu decom i dečiju prostituciju, eksploataciju dece u pornografske i seksualne svrhe čime se izlažu riziku od Side i drugih seksualno prenosivih infekcija, i korišćenje dece za trgovinu drogom i druge kriminalne aktivnosti.

“...zemlje sa najvišim stopama nepismenosti, sa najnižim stopama pohađanja škola, i sa ozbiljnim nedostatkom hrane su uglavnom zemlje koje imaju najveći procenat dece koja rade u eksploativnim uslovima.”

Međuparlamentarna unija, 28. Konferencija, septembar 1997.

“Krijumčarenje ljudi može da dovede do toga da izvršioци ovog krivičnog dela u zemljama destinacije nateraju žrtve, ranjive ilegalne migrante, a naročito žene i decu, na seksualnu eksploataciju, prinudni rad, i dr.”

Međuparlamentarna unija, 103. Konferencija, maj 2000.

Zato što se radi o zaštiti dece od užasa rata

Primoravanje dece da učestvuju u vojnim sukobima ne samo da ih izlaže ekstremnoj fizičkoj opasnosti, nego i dubokim psihološkim traumama koje će ih obeležiti za čitav život.

Zato što je to pitanje budućnosti nacije

Ključno je omogućiti deci dostojanstveno detinjstvo, kako bi se pripremila na dostojanstven rad tokom svog odraslog života – tj. na rad koji je produktivan za društvo, i koji njima donosi potkrepljenje. Rad dece u uslovima koji škode njihovom dostojanstvu, moralu, zdravlju i odrazovanju ozbiljno šteti ekonomskoj održivosti i koheziji društva, i ugrožava njegove dugoročne razvojne perspektive.

Dečiji rad ne sme da se posmatra samo kao posledica, već i kao uzrok siromaštva i nerazvijenosti. Deca koja su podvrgnuta ekstremnim oblicima eksploatacije, s malo ili nimalo osnovnog obrazovanja, najverovatnije će odrasti u nepismene odrasle, fizički i mentalno otupele, koji bukvalno nemaju nikakvih mogućnosti da se iščupaju iz zamke siromaštva u kome se rođeni, ili da doprinesu razvoju društva. Takođe, šanse *njihove* dece da se izvuku takođe su male. U današnjem takmičarski nastrojenom svetu, prosperitet svake zemlje zavisi od kvaliteta njenih ljudskih resursa; tolerisati najgore oblike dečijeg rada protivureći masovnom ulaganju u ljudske resurse, što je ono što svako društvo mora da radi kako bi obezbedilo svoju budućnost.

Čak i kada bi se ostvarile neke kratkoročne ekonomske prednosti od dečijeg rada, one se moraju uporediti sa gubicima nanetim dugoročnom razvoju nacije, koje dečiji rad povlači za sobom.

Zato što je to međunarodni problem

Više se ne može reći da je način na koji se postupa prema deci isključivo lokalno pitanje. U svetu kao globalnom selu, nastalom razvojem savremene komunikacione tehnologije, pitanje stravičnog položaja dece radnika u zemljama u razvoju dospelo je u centar pažnje ljudi širom planete, stvorivši međunarodni pritisak da se iskorene najgori oblici eksploatacije dece.

Takav pritisak je, na primer, doveo do povećanja saradnje između zemalja radi krivičnog gonjenja krivaca odgovornih za **trgovinu decom, dečiju prostituciju i dečiju pornografiju.**

Takođe je došlo do poziva na **potrošački bojkot** proizvoda nastalih eksploatacijom dečijeg rada. Neke kompanije koje uvoze robu iz zemalja u razvoju sada zahtevaju od svojih dobavljača da ne koriste decu radnike, a ima i preduzeća koja **stavljaju etikete** na proizvode, kao što su tepisi, kako bi **garantovala da ih nisu napravila deca**. Iako procenat dece radnika koja rade na proizvodnji robe za izvoz može biti veoma mali u većini zemalja (prema procenama, iznosi manje od 5% ukupnog broja dece radnika), međunarodna zabrinutost za njihovu sudbinu je postala značajan faktor u vršenju pritiska sa ciljem iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada.

Međunarodni prestiž i položaj zemlje, pa čak i njen pristup međunarodnim tržištima, danas u priličnoj meri zavise od njene spremnosti da se bavi problemom dečijeg rada, i to posebno njegovih najgorih oblika.

Zato što će to dovesti do šire usmerene akcije koja će se baviti opštim problemom dečijeg rada

Uspesne mere protiv najgorih oblika dečijeg rada često imaju šire dejstvo koje donosi korist i drugoj reci radnicima; one vode ka postavljanju pitanja o prihvatljivosti i drugih, manje ekstremnih oblika dečijeg rada, kao i o tome koliko je izvodljivo i poželjno iskoreniti ih.

Kako se međunarodni standardi rada i drugi međunarodni sporazumi bave najgorim oblicima dečijeg rada?

Osnivanje MOR 1919. godina zasnivalo se na uverenju osnivača da „**ako neka država ne usvoji humane uslove rada, to predstavlja prepreku za sve države koje žele da unaprede uslove života u svojim zemljama.**“ (Preambula Ustava MOR). Socijalna politika je na taj način konačno postala priznata tema od međunarodnog značaja: sve zemlje su morale da rade zajedno na iskorenjivanju eksploativnih radnih praksi, tako da nijedna zemlja ne može da stekne nepoštenu prednost na svetskom tržištu u odnosu na konkurenciju zato što ima niske standarde rada. Uspostavljanje i primena međunarodnih standarda rada je danas jedan od glavnih načina rada MOR. Ni u jednoj oblasti politike nema veći značaj nego u poštovanju osnovnih načela i prava na radnom mestu, što obuhvata i dečiji rad.

Međunarodni standardi rada vezani za dečiji rad – i to naročito Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. (br. 182) – već su pomenuti u okviru Pitanja 1, kada su date definicije pojmova „dete“ i „najgori oblici dečijeg rada“ iz Konvencije br. 182. Ali i druge odredbe Konvencije br. 182 i njene prateće Preporuke (br. 190) su takođe važne, s obzirom da one čine međunarodnu povelju i radni okvir za akciju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada. Najvažnija svojstva iz ovih odredbi data su u Tabeli 3 koja sledi.

“Decu i mlade bi trebalo zaštititi od ekonomske i društvene eksploatacije. Njihov rad na poslovima koji mogu da naškode njihovom moralu ili zdravlju, ili su opasni po život, ili mogu da ometaju njihov normalni razvoj, treba kazniti zakonom. Države takođe treba da postave starosne granice ispod kojih će plaćeni posao ili dečiji rad biti zabranjeni i kažnjivi zakonom.”

Član 10.3. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

Konvencija br. 182

Definiše najgore oblike dečijeg rada kao angažovanje dece mlađe od 18 godina u:

- svim oblicima ropstva i sličnih praksi;
- dečijoj prostituciji i pornografiji;
- ilegalnim aktivnostima;
- opasnim poslovima

(Detaljnije prikazano u okviru Pitanja 1)

Podrazumeva da će definicija **opasnih poslova** biti data od strane nacionalnih nadležnih organa, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavaca i radnika.

Zahteva od država koje su je ratifikovale:

- da hitno preduzmu neposredne i delotvorne mere kako bi obezbedile zabranu i iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada (za definiciju pojmova „dete“ i „najgori oblici dečijeg rada“ prema Konvenciji br. 182 pogledajte Pitanje 1);
- da osmisle i sprovedu programe akcije u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada, u konsultacijama sa organizacijama poslodavaca i radnika, kao i sa drugim grupama kojih se ovo tiče, a zatim da prate sprovođenje tih programa;
- da preduzmu mere za primenu odredbi Konvencije, uključujući i krivične i druge sankcije;
- da preduzmu mere za sprečavanje angažovanja dece u najgorim oblicima dečijeg rada, kao i mere za udaljavanje dece iz takvih situacija;
- da omoguće pristup besplatnom osnovnom obrazovanju;
- da uzmu u obzir posebne potrebe devojčica i druge posebno ugrožene dece;
- da pomognu jedna drugoj u primeni Konvencije.

Preporuka br. 190

Preporučuje da svaka definicija **opasnih poslova** treba da obuhvati:

- rad koji izlađe decu fizičkom, psihološkom ili seksualnom zlostavljanju;
- rad pod zemljom, pod vodom, na opasnim visinama ili u skućenim prostorijama;
- rad sa opasnom mašinerijom, opremom i alatima, ili nošenje teških tereta;
- izlaganje opasnim materijama, agensima ili procesima, ili temperaturi, buci ili nivou vibracije koji mogu oštetiti njihovo zdravlje;
- predug rad, noćni rad i neopravdano ograničavanje kretanja na poslodavčeve prostorije.

Preporučuje, između ostalog, sledeće:

- nacionalni programi akcije treba da teže:
 - sensibilizoj opinionin publik;
 - da spreče angažovanje dece u najgorim oblicima dečijeg rada, kao i da ih udalje iz takvih situacija;
 - o da zaštite decu od posledica i omoguće njihovu rehabilitaciju i društvenu reintegraciju;
 - o da prepoznaju zajednice u kojima su deca izložena posebnom riziku;
 - o da senzibiliju javno mnjenje.
- svi oblici ropstva i dečije prostitucije treba da budu krivična dela;
- lice koje izvrši krivično delo prema zakonima svoje zemlje, a da to delo podrazumeva najgore oblike dečijeg rada, treba da bude krivično gonjeno u svojoj zemlji čak i ako je krivično delo izvršeno u drugoj zemlji;
- države treba da prikupljaju i razmenjuju informacije u vezi sa krivičnim delima, kao i da međusobno saraduju u cilju otkrivanja i krivičnog gonjenja izvršilaca;
- potrebno je prikupljati podatke o prirodi i obimu dečijeg rada;
- treba uključiti i organizacije poslodavaca i radnika, kao i organizacije civilnog društva;
- treba omogućiti otvaranje radnih mesta i programe obuke za roditelje dece koja su se našla u ovom položaju.

Zašto je ratifikacija važna?

Kada država ratifikuje Konvenciju, ona se formalno obavezuje, u okviru međunarodnog prava, da će uraditi ono šta Konvencija nalaže – i zakonski, i u praksi. Stoga, kada zemlja ratifikuje Konvenciju br. 182, obavezuje se na sve akcije nabrojane u levoj koloni Tabele 3, i to naročito **da će preduzeti neposredne i delotvorne mere kako bi obezbedila zabranu i iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada.**

Putem ratifikacije, zemlja takođe postaje formalno obavezna da podnosi izveštaj međunarodnoj zajednici o merama koje je preduzela kako bi svoje zakonodavstvo i praksu uskladila sa zahtevima Konvencije; pored ovoga, zemlja je i odgovorna u odnosu na međunarodnu zajednicu za sva navodna kršenja ovih obaveza.

Ratifikacija stoga predstavlja ozbiljan podsticaj na akciju. Šalje jasnu poruku, i na domaćem i na međunarodnom nivou, koja pokazuje rešenost države da postavi cilj socijalne politike u skladu sa međunarodnim standardima, kao i da dozvoli međunarodnu proveru svog učinka.

Preporuke ne podležu ratifikaciji, ali za vlade, nacionalne parlamente, organizacije poslodavaca i radnika i druge zainteresovane strane često predstavljaju koristan spisak akcija koje mogu da preuzmu kako bi ispunili obaveze koje su preuzeli ratifikacijom Konvencije.

Primena ratifikovanih Konvencija je predmet nadzora

MOR ima jedan od najstarijih i najpoštovanijih sistema za praćenje primene međunarodnih dokumenata (tj. Konvencija). On se sastoji od sistema za redovno izveštavanje na temu ratifikovanih Konvencija od strane država članica.

Pored ovoga, postoje posebne procedure za ispitivanje navodnih optužbi da se države članice ne pridržavaju svojih obaveza preuzetih ratifikacijom Konvencije. (Pogledajte Kućice 8 i 9).

Kućica 8

Redovni nadzor

Za redovni nadzor primene Konvencija MOR nadležan je Komitet eksperata za primenu standarda Međunarodne konferencije rada.

Komitet eksperata ima 20 članova koji su imenovani na osnovu njihovog stručnog znanja, nezavisnosti, nepristrasnosti i objektivnosti. Poreklom sa svih strana sveta, članovi Komiteta imaju iskustvo iz prve ruke u vezi sa različitim pravnim, ekonomskim i društvenim sistemima. Komitet se sastaje jednom godišnje i pregleda izveštaje koje su podnele vlade.

Njegovi komentari na te izveštaje ili imaju oblik **opservacija** (koje su objavljene i dostavljene Konferenciji), ili **neposrednih zahteva** (koji se direktno obraćaju vladama).

Svake godine, Konferencija uspostavlja Konferencijski komitet. To je tripartitno telo koje čine predstavnici vlada, poslodavaca i radnika; njegov je zadatak da pregleda opservacije koje je izneo Komitet eksperata i čuje mišljenja vlada i socijalnih partnera. Na osnovu svojih razmatranja, Komitet daje Konferenciji tripartitne preporuke u vezi sa akcijama koje treba preduzeti.

MOR je istakla Konvencije br. 138 i 182 kao **prioritetne Konvencije**. To znači da svaka država koja ih je ratifikovala ima obavezu da podnosi izveštaj MOR o njihovoj primeni svake druge godine. U pripremi nacionalnih izveštaja moraju se konsultovati organizacije poslodavaca i radnika, a one mogu izneti i svoje izdvojene opservacije, ukoliko to žele.

Kućica 9

Posebne procedure MOR

Ustav MOR predviđa dve vrste procedura za ispitivanje navodnih optužbi da se države članice ne pridržavaju svojih obaveza preuzetih ratifikacijom Konvencije: **predstavke i pritužbe**.

Predstavke. Na osnovu člana 24 Ustava MOR, svako udruženje poslodavaca ili radnika može da podnese predstavku po kojoj država članica nije uspela da delotvorno sprovede odredbe Konvencije koju je potpisala. Kada Upravni odbor MOR zaključi da je predstavka prihvatljiva, proslediće je na pregled tripartitnom komitetu čije je članove postavio Upravni odbor, odabравši ih među svojim članovima.

Pritužbe. Na osnovu člana 26 ustava MOR, svaka država članica može da podnese pritužbu protiv druge države članice za kršenje Konvencije koju su obe države ratifikovale. Upravni odbor može da osnuje Istražnu komisiju koja će razmotriti pritužbu i napisati izveštaj. Upravni odbor može pokrenuti isti postupak bilo na sopstvenu inicijativu, bilo po prijemu pritužbe podnete od strane delegata Međunarodne konferencije rada.

Univerzalna obaveza poštovanja određenih načela, čak i kada relevantna Konvencija nije ratifikovana

Deklaracija MOR o osnovnim načelima i pravima na radu, usvojena 1998. godine, ističe važnost poštovanja najosnovnijih vrednosti MOR, uključujući i ukidanje dečijeg rada, u kontekstu globalizacije. Deklaracija navodi da sve zemlje članice MOR, **čak i kada nisu ratifikovale određene Konvencije, na osnovu svog članstva u Organizaciji imaju obavezu da poštuju, promovišu i sprovode načela vezana za četiri osnovna prava:**

- (a) sloboda udruživanja i delotvorno priznanje prava na kolektivno pregovaranje;
- (b) iskorenjivanje svih oblika prinudnog rada;
- (c) **delotvorno iskorenjivanje dečijeg rada;** i
- (d) iskorenjivanje diskriminacije u pogledu zapošljavanja i izbora zanimanja.

Stoga, sve države članice MOR, **čak i ako još nisu ratifikovale osnovne Konvencije MOR o dečijem radu (tj. Konvencije br. 138 i 182)**, imaju obavezu da ulože maksimalne napore da ukinu dečiji rad, a posebno njegove najgore oblike. I od **zemalja koje nisu izvršile ratifikaciju se zahteva da podnose godišnje izveštaje** o naporima koje su ostvarile (Pogledajte Kućicu 10).

Konačno, Deklaracija prepoznaje obavezu MOR da pomogne državama članicama u ostvarenju ovih ciljeva, uključujući tehničku saradnju i savetodavne usluge. Aktivnosti MOR u pomaganju da se iskoreni dečiji rad opisane su u okviru Pitanja 6.

Kućica 10

Obaveze koje proističu iz Deklaracije

Deklaracija predviđa da države koje nisu ratifikovale jednu ili više osnovnih Konvencija moraju da podnose godišnje izveštaje o promenama koje su sprovedene u okviru njihovog zakonodavstva i praksi. Ove izveštaje pregleda Upravni odbor. Pored ovoga, Generalni direktor MOR priprema godišnji Globalni izveštaj, koji je posebno posvećen svakom osnovnom načelu i pravu.

Prvi takav Globalni izveštaj na temu delotvornog iskorenjivanja dečijeg rada bio je predstavljen Međunarodnoj konferenciji rada 2002. godine, a izveštaji koji slede nakon njega biće pisani u intervalu od četiri godine.

Ovo će pružiti dinamičnu globalnu sliku o iskorenjivanju dečijeg rada, i daće osnove Upravnom odboru da prepozna prioritete i oblasti delovanja za tehničku saradnju koja će biti sprovedena u periodu od naredne četiri godine.

Instrumenti Ujedinjenih nacija koji su komplementarni sa standardima MOR

Ujedinjene nacije su usvojile izvestan broj Konvencija i Paktova koji su komplementarni sa standardima MOR vezanim za dečiji rad. Najsveuhvatniji od ovih dokumenata je Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (*UN Convention on the Rights of the Child – CRC*), usvojena novembra 1998. Ona uspostavlja kompletan spektar dečijih prava, a neke od njenih ključnih odredbi su tesno povezane sa standardima MOR vezanim za dečiji rad, iako njihov sadržaj nije izražen istim rečima.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (Komplementarnost sa Konvenkcijama MOR)

Član 32 CRC-a priznaje pravo deteta da bude zaštićeno od ekonomske eksploatacije i rada koji može:

- da bude opasan;
- da ometa detetovo obrazovanje;
- da naškodi detetovom zdravlju, ili fizičkom, mentalnom, duhovnom ili društvenom razvoju.

Član 32 takođe zahteva zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mere koje se moraju preduzeti radi sprovođenja Konvencije. Države treba da posebno, **imajući u vidu relevantne odredbe drugih međunarodnih instrumenata**, odrede minimalni uzrast ili minimalne uzraste za zapošljavanje. Stoga, svaki rad koji obavljaju deca u uslovima ispod nivoa koji su postavile Konvencije UN i MOR, treba da se smatra za ekonomsku eksploataciju.

Drugi relevantni članovi obuhvataju:

- Član 33, koji zahteva mere za sprečavanje korišćenja dece za nezakonitu proizvodnju droge i trgovinu istom;
- Član 34, koji zahteva zaštitu od seksualne eksploatacije;
- Član 35, koji zahteva sprečavanje otimanje i prodaju dece, i trgovinu decom u bilo koje svrhe;
- Član 36, koji zahteva zaštitu od svih drugih oblika eksploatacije koji mogu biti pogubni po dobrobit deteta;
- Član 28, koji potvrđuje pravo deteta na obrazovanje; i
- Član 39, koji predviđa mere za promovisanje fizičkog i psihološkog oporavka i društvenu integraciju dece žrtava.

Drugi instrumenti Ujedinjenih nacija, koji se bave nekim od najgorih vidova dečijeg rada na specifične načine, podrazumevaju sledeće:

- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, usvojen 16. decembra 1966. (stupio na snagu 3. januara 1976.);
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojen 16. decembra 1966. (stupio na snagu 23. marta 1976.)
- Dodatna konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i praksi nalik na ropstvo, usvojena 7. septembra 1956. (stupila na snagu 30. aprila 1957.); i
- Konvencija o suzbijanju trgovine ljudima i podvođenja drugih lica radi prostitucije, usvojena 2. decembra 1949. (stupila na snagu 25. jula 1951.)

Još tri sporazuma relevantna za dečiji rad usvojena su od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija krajem 2000. godine, ali još nisu stupila na snagu:

- Konvencija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala;
- Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, a posebno ženama i decom; i
- Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnenim, pomorskim i vazdušnim putem.

Dva **opciona protokola**, usvojena maja 2000. godine, takođe se bave nekim od najgorih oblika dečijeg rada. Oni se odnose na:

- **Učešće dece u oružanim sukobima¹; i**
- **Prodaju dece, dečiju prostituciju i dečiju pornografiju².**

Ovi opciona protokoli nadopunjuju Konvenciju br. 182 tako što se usredsređuju na dva veoma važna problema kojima se bave. Preambula oba protokola se izričito poziva na Konvenciju br. 182. Protokoli definišu određene pojmove i opisuju precizne mere koje treba preduzeti. Na primer, Opcioni protokol o oružanim sukobima odlazi korak dalje od Konvencije br. 182, utoliko što zabranjuje učešće dece mlađe od 18 godina u oružanom sukobu, i reguliše kako dobrovoljnu tako i prinudnu regrutaciju maloletnika.

¹ Stupa na snagu 12. februara 2002. Do 11. decembra 2001. ratifikovalo ga je 12 zemalja: Andora, Bangladeš, Kanada, Češka, Demokratska Republika Kongo, Sveta Stolica, Island, Monako, Novi Zeland, Panama, Rumunija i Šri Lanka.

² Stupa na snagu 18. januara 2002. Do 11. decembra 2001. ratifikovalo ga je 13 zemalja: Andora, Bangladeš, Kuba, Demokratska Republika Kongo, Sveta Stolica, Island, Kazahstan, Maroko, Norveška, Panama, Rumunija, Sijera Leona i Uganda.

Ratifikacija instrumenata Ujedinjenih nacija i njihov nadzor

Gore navedeni Paktovi i Konvencije Ujedinjenih nacija ratifikovani su u izuzetno velikoj meri, a Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta prevazišla je sve rekorde time što je dostigla gotovo **univerzalnu ratifikaciju** (Somalija nije ni potpisala ni ratifikovala Konvenciju, a Sjedinjene Američke Države su je potpisale, ali je nisu ratifikovale). Možete pogledati zemlje i ratifikacije na sledežoj adresi na internetu: <http://www.unhchr.ch>

Isto kao i MOR, sporazumi Ujedinjenih nacija zahtevaju od država koje su ratifikovale određenu Konvenciju da podnose izveštaje o merama koje su preduzele kako bi ispunili njene odredbe. Ali Konvencije MOR ili UN koje se bave dečijim radom, ili su sa njime povezane, nezavisne su jedne od drugih. Država koja ratifikuje jednu nije obavezna da ratifikuje i drugu, i mehanizmi za nadzor primene Konvencija MOR i UN funkcionišu nezavisno jedni od drugih. Bez obzira na to, oni se međusobno nadopunjuju, i postoje neke važne oblasti saradnje:

- Kada se pregovara o novim instrumentima i kada počinje njihova izrada, uzimaju se u obzir obuhvat i oblast pokrivenosti postojećih instrumenata.

Tabela 4

Ratifikacije Konvencija Ujedinjenih nacija

do 18. decembra 2001.

	CRC	CESCR	CCPR	CAS	CSTP
Broj ratifikacija	191	145	147	119	73

- Nadzoru instrumenata MOR koristi nadzor instrumenata UN, i obratno. Informacije koje prima Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta su dragocene za nadzorna tela MOR koja nadziru sprovođenje Konvencija MOR br. 138 i 182. A Komitet za prava deteta u potpunosti uzima u obzir rezultate detaljnih pregleda sprovođenja Konvencija MOR o dečijem radu, do kojih su došla tela MOR.
- Imajući u vidu komplementarnost Konvencija UN i MOR, Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta sistematski predlaže ratifikaciju Konvencija MOR br. 138 i 182 onim zemljama koje ih još uvek nisu ratifikovale. Komitet je uvek upućivao na Konvencije MOR kao na **referentni okvir za procenu nacionalne situacije u vezi sa dečijim radom**.
- Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta nema nikakvu proceduru za ispitivanje navodnih optužbi za nepoštovanje Konvencija, dok MOR ima takve procedure (koja su tripartitne) i izvan ciklusa redovnog izveštavanja. (Pogledajte Kućicu 9).

Stoga, ratifikacija Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, koliko god da je važna, sama po sebi nije dovoljna da izrazi posvećenost zemlje iskorenjivanju dečijeg rada, a posebno njegovih najgorih oblika. Ratifikacija Konvencija, MOR kao što su br. 138 i 182, podrazumeva preuzimanje drugačijih i u nekim slučajevima konkretnijih obaveza, kao i pristanak na drugačiji sistem nadzora.

Kućica 13

Uloga Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta

Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta, koji se sastoji od deset eksperata različitih profesija i porekla, pregleda izveštaje koje svakih pet godina podnose države potpisnice. Komitet sastavlja „spisak problema“ pre nego što razgovara sa vladom koja je podnela izveštaj. Na samom kraju procesa, Komitet usvaja „zaključne opservacije“ koje vlade treba da sprovedu. Ove opservacije često izričito spominju slučajeve dečijeg rada, uključujući i njegove najgore oblike.

Šta parlamentarci mogu da urade?

- Parlamentarci mogu da se interesuju za izradu državnog izveštaja ili da učestvuju u njoj, te da se tako postaraju da on obuhvata pregled mera preduzetih za borbu protiv dečijeg rada.
- Parlamentarci mogu da apeluju na vlade da stupe u odgovarajuću akciju u vezi sa „spiskom problema“ i sa zaključnim opservacijama Komiteta u vezi sa iskorenjivanjem dečijeg rada, i posebno njegovih najgorih oblika.

Koje programe treba sprovoditi u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada?

Ratifikacije međunarodnih Konvencija predstavljaju **podsticaj** za akciju na nacionalnom nivou; one ni na koji način nisu **zamena** za nacionalnu akciju. Konvencija br. 182 zahteva od zemalja koje su je ratifikovale da osmisle i sprovedu programe akcije u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada, kao i da prate sprovođenje takvih programa.

Sadržaj i pristup takvih programa očigledno moraju biti prilagođeni specifičnim stanjima, potrebama i uslovima u svakoj zemlji – kao i regionima u okviru zemlje.

Univerzalni plan za borbu protiv dečijeg rada ne može da postoji. Štaviše, treba napomenuti da programi za borbu protiv **najgorih** oblika dečijeg rada (koji su predmet ovog Priručnika) uglavnom sadrže elemente potrebne za borbu protiv **svih** oblika dečijeg rada. Radi se o davanju prioriteta deci koja su bila izložena najvećem riziku, i rehabilitaciji onih koji su pretrpeli najteže i najstravičnije oblike eksploatacije. Uprkos međusobnim razlikama, svi nacionalni programi moraju imati **tri osnovna cilja**:

- da **spreče** angažovanje dece na najgorim oblicima dečijeg rada;
- da **udalje** decu iz najgorih oblika dečijeg rada;
- da pruže **rehabilitaciju** i **socijalnu integraciju** takvoj deci.

Ostvarenje ovih ciljeva zahteva akciju na pet frontova:

- **senzibilisanje javnog mnjenja;**
- **zakonodavstvo;**
- **sprovođenje zakona;**
- **obrazovanje;** i
- **podrška za decu i njihove porodice.**

“Dečiji rad zahteva odgovor od strane široke alijanse nacionalnih i međunarodnih organizacija, kako javnih tako i privatnih.”

Međuparlamentarna unija, 98. Konferencija, septembar 1997.

Šta savetuje Preporuka br. 190 (1999.) koja nadopunjuje Konvenciju o najgorim oblicima dečijeg rada

„Programi akcije, na koje se poziva član 6 ove Konvencije, treba da hitno budu osmišljeni i sprovedeni, u konsultacijama sa relevantnim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir i mišljenja dece koja su direktno pogođena najgorim oblicima dečijeg rada, njihovih porodica i, u skladu sa okolostima, drugih zainteresovanih grupa koje se bave ostvarenjem ciljeva iz Konvencije i Preporuke. Takvi programi treba da imaju za cilj :

- (a) da prepoznaju i razotkriju najgore oblike dečijeg rada;
- (b) da spreče angažovanje dece na najgorim oblicima dečijeg rada i da ih smesta udalje iz takvih situacija, štiteći ih od posledica i pružajući im rehabilitaciju posredstvom mera koje se bave njihovim obrazovnim, fizičkim i psihološkim potrebama;
- (c) da obrate posebnu pažnju na:
 - (i) mlađu decu;
 - (ii) žensku decu;
 - (iii) problem prikrivenog rada, kome su devojčice posebno izložene;
 - (iv) druge grupe dece sa posebnim potrebama, ili koja su posebno ugrožena;
- (d) prepoznavanje zajednica u kojima su deca posebno izložena riziku, te kontakt i rad sa tim zajednicama;
- (e) informisanje, senzibilisanje i mobilisanje javnog mnjenja i zainteresovanih grupa, uključujući i decu i njihove porodice.

(Preporuka br. 190, stav 2)

Tačna priroda i odnos ovih mera treba da budu specifični za svaku zemlju, pa čak i za zajednice u okviru iste zemlje, tj. za različite grupe dece radnika u okviru regiona i zemalja. Međutim, ključna odlika svakog uspešnog programa akcije je da bude sveobuhvatan, kombinujući zakonodavstvo i sprovođenje sa praktičnim akcijama u različitim oblastima. **Raštrkane, izolovane akcije, koliko god da su dobronamerne, u najboljem slučaju imaju slab uticaj, a u najgorem su u potpunosti kontraproduktivne.** Na primer, isključivo oslanjanje na zakonodavne i represivne mere može da znatno pogorša položaj dece koje se ovo tiče, ukoliko ove mere nisu praćene merama za rehabilitaciju dece i njihovo vraćanje u obrazovni sistem. Stoga, različiti oblici akcija se moraju **pažljivo planirati i koordinirati**, kako bi nadopunjavali jedni druge, i kako bi bili usklađeni sa širim nacionalnim planovima za ekonomski razvoj.

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada se ne sme smatrati za usputno pitanje, već za centralnu stavku razvojnih ciljeva i politika svake zemlje.

U mnogim zemljama se pokazalo da je korisno osnovati istaknutu **jedinicu za dečiji rad u državnoj upravi**, da bi se osmislio odgovarajući, koordiniran i koherentan program akcije, da bi se pratilo njegovo sprovođenje i da bi se omogućilo da mu se različiti resori u vladi posvete u dovoljnoj meri. Takva jedinica može da bude delotvorna isključivo ukoliko se ne doživljava kao čisto birokratska tvorevina, nego kao način da se u formulisanje, sprovođenje i praćenje javnih politika i programa

uključuje različiti sektori društva – vladini resori, poslodavci, sindikati, nevladine organizacije, kao i sama deca i njihove porodice. **Zaista, izgradnja široke alijanse različitih političkih, ekonomskih i društvenih snaga koja će se boriti protiv najgorih oblika dečijeg rada predstavlja ključ za uspeh čitavog poduhvata.**

Senzibilisanje javnog mnjenja

Borba protiv dečijeg rada je pre svega **pitanje promene stavova**. Ključni akteri u društvu, počev od dece i njihovih roditelja – kao i političara, političkih partija, lokalnih samouprava, poslodavaca, sindikata i nastavika – najpre i sami moraju da budu ubeđeni u to da je dečiji rad problem. Previše često se na ovu pojavu gleda kao na izvor prihoda za siromašne porodice, ili kao na način da se nauči zanat. Čak i ako se ljudi uvere da nešto nije u redu s tim da deca moraju da napuste ili zapostave školovanje da bi radila, moraju se ubediti u to da postoje održive alternative takvom radu. Siromašnim porodicama će argumenti o tome kako je važno da deca idu u školu zvučati licemerno kada se suočavaju sa neposrednim problemom preživljavanja iz dana u dan. **Prevazilaženje apatije i otpora prema merama za borbu protiv dečijeg rada je jedan od najtežih zadataka.** Ali je takođe od osnovne važnosti, jer ukoliko kampanja za iskorenjivanje dečijeg rada ne bude imala snažnu podršku javnosti, ne može se mnogo toga postići.

Kućica 15

Mobilisanje podrške javnosti

Kampanje za podizanje nivoa svesti će imati mnogo više šansi za uspeh ukoliko su jasno usmerene – i to posebno ako su usmerene na najgore oblike dečijeg rada. Lokalne zajednice se mogu delotvornije mobilisati da podrže i učestvuju u merama koje se sprovede, ukoliko se budu uverile:

- da su određeni oblici dečijeg rada toliko stravični i opasni da se hitno moraju iskoreniti;
- da je iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada ključno ne samo za dobrobit dece, nego i za razvoj njihovih zajednica;
- da će deca udaljena iz takvog rada, njihove porodice, kao i zajednice u kojima žive imati neposrednu korist od toga, kao što su poboljšane usluge, bolje školovanje i alternativni izvori prihoda.

Ukoliko su uvereni u potrebu za takvim merama i njihovu održivost, pojedinci i lokalne grupe će postati oslonac za saradnju u prepoznavanju mesta na kojima su deca izložena raznim opasnostima i zloupotreba, i biće spremniji da prijave kršenja propisa. A usredsređivanje na najgore oblike će logično dovesti do porasta podrške iskorenjivanju *svih* oblika dečijeg rada.

Zakonodavstvo

Iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada ne može se ostvariti samo pomoću zakonodavstva, ali se sigurno ne može ostvariti bez njega. Nezamenjiva osnova svakog zakonodavnog programa za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada mora da obuhvati:

- jasne pravne definicije minimalnog uzrasta ispod koga deca ne smeju obavljati određene poslova;
- jednako jasne definicije rizika kojima deca mlađa od 18 godina ne smeju da se izlažu;
- zakone koji zabranjuju neprihvatljive prakse kao što su **prinudni i dužnički rad, prodaja dece i trgovina decom, korišćenje i nuđenje dece za prostituciju i pornografiju**, i koji propisuju **kazne za upražnjavanje, ohrabrivanje ili planiranje takvih aktivnosti**.

Biće neophodno pobrinuti se ne samo za to da različiti postojeći zakoni na odgovarajući način pokrivaju temu, i izmeniti ih ako to nije slučaj, nego i za to da zakoni donose odgovarajuće **sankcije protiv izvršilaca koju nehumano eksploatišu decu**. Sankcije moraju biti dovoljno stroge da obeshabruju ove aktivnosti, dok istovremeno pružaju adekvatnu odštetu i zaštitu žrtvama. Važan primer ovog drugog je to da li zakon, u sličaju dece u dužničkom ropstvu, predviđa likvidaciju svih dugova koji su uopšte i doveli dete u takav položaj. Verovatno je biti potrebno i jačanje, usmeravanje i konsolidacija različitih pravnih instrumenata.

Pre svega, svi kojih se ovo tiče moraju da razumeju i poznaju zaštitu koju zakon pruža, i ona se mora objasniti i široj javnosti, na način koji je svima razumljiv – na primer, preko postera i novina na lokalnim jezicima, putem radija, na seoskim skupovima, putem sindikata, nevladinih organizacija i grupa iz lokalnih zajednica. Takođe, pristup zakonskoj zaštiti i merama mora da bude priuštiv i što je više moguće razumljiv i jednostavan, kako ne bi odvrćao potencijalne korisnike.

Sprovođenje zakona

Posebno složen problem proističe iz činjenice da u mnogim državama zaštitno radno zakonodavstvo, u koje spada i zakon o minimalnom uzrastu, isključuje čitave sektore ili zanimanja iz svog obuhvata. Među njima su poljoprivreda, rad u domaćinstvima i malim radionicama u neformalnom sektoru, a upravo se u ovim delatnostima nalazi većina dece radnika, i u njima će deca najverovatnije biti zaposlena u potencijalno opasnim okolnostima, ili u nekim slučajevima zlostavljana. Čak i kada su ti sektori pokriveni zakonodavstvom, **sprovođenje zakona** je naročito teško.

Mnogi od najstravičnijih oblika dečijeg rada su prikriveni, i izvršioci ovih zlostavljanja (na primer, ropskog rada, dužničkog rada ili drugih ekstremnih oblika zlostavljanja) preduzimaju mnogo toga kako ne bi bili otkriveni.

Službe **inspekcije rada** često imaju toliko malo zaposlenih da su im slabe šanse i da otkriju, a kamoli da otklone dečiji rad, pa čak i njegove najgore oblike. Kada pokušaju da preduzmu nešto da udalje decu sa opasnih poslova i izbave ih iz stravičnih uslova rada, inspektori rada se često suočavaju sa velikim otporom moćnih ekonomskih interesnih grupa, pa čak i same dece i njihovih roditelja.

Sami inspektori rada nisu u poziciji da deci pruže obrazovanje ili drugu alternativu za posao, niti njihovi porodicama mogu da ponude prihod. Zatim, veliki broj najgorih oblika dečijeg rada, kao što je trgovina decom, ili korišćenje dece u prostituciji ili trgovini drogom, predstavljaju krivična dela koja zahtevaju intervenciju policije, a ne inspekcije rada – ili barem zahtevaju blisku saradnju između ovih institucija.

Unapređenje sprovođenja zakona mora da bude jedna od glavnih prioriternih oblasti za akciju čiji je cilj iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada. Ovo podrazumeva ne samo jačanje službi inspekcije rada i obučavanje inspektora rada da prepoznaju i rešavaju najozbiljnije slučajeve opasnog dečijeg rada i rada na kome su deca zlostavljana – što treba da rade u saradnji sa policijom – nego i razvijanje novih pristupa problemu. Inspektori rada će pre steći podršku i saradnju porodica i lokalnih zajednica ukoliko se njihova uloga ne doživljava samo kao kontrola radnih mesta, nego i kao pružanje saveta i pomoći deci radnicima, njihovim roditeljima i poslodavcima.

Bliža saradnja i partnerstva između zvaničnih agencija za sprovođenje zakona i drugih javnih ili nevladinih tela – kao što su poslovne organizacije, sindikati, socijalni radnici i organizacije iz lokalne zajednice – može da dovede do impresivnih rezultata.

Kućica 16

Partnerstva za sprovođenje zakona: Primer

Na **Filipinima**, nekoliko vladinih agencija, jedna nevladina organizacija i jedan sindikat su ujedinili napore kako bi stvorili „centre za brz odgovor“ formirane tako da hitno odgovaraju na prijave ozbiljnih slučajeva dečijeg rada.

Ove operacije, koje obuhvataju i krivično gonjenje izvršilaca i psihosocijalne usluge za žrtve, dovele su do stabilnog povećanja broja dece izbačene iz opasnih situacija.

Obrazovanje

Najočiglednija alternativa za dečiji rad je obrazovanje, kao što je jasno potvrđeno u međunarodnim standardima rada o minimalnom uzrastu za zapošljavanje. Zakoni i propisi koji čine obaveznim školovanje sve do navršavanja minimalnog uzrasta za zapošljavanje bi, kada bi se na odgovarajući način sprovodili, u velikoj meri doprineli iskorenjivanju mnogih najgorih oblika dečijeg rada. Redovno pohađanje nastave bi učinilo dužnički rad i mnoge druge oblike eksploatacije dece doslovce nemogućim.

Takođe bi onemogućilo zapošljavanje dece u mnogim rizičnim delatnostima i zanimanjima koji zahtevaju prisustvo na radnom mestu tokom trajanja čitave smene. Pored ovih neposrednih koristi, kvalitetno obrazovanje donosi i mnoge dugoročne koristi, kako samom detetu tako i društvu u celini. Vremenom, dovelo bi do konačnog iskorenjivanja svih oblika dečijeg rada.

“Konferencija poziva države da priznaju to da sva deca, i dečaci i devojčice, imaju pravo na relevantno osnovno obrazovanje...”

Međuparlamentarna unija, 98. Konferencija, septembar 1997.

Previše često, međutim, školski sistem je deo problema, a ne **njegovo rešenje**. Nedostatak školskih prostorija u mnogim zajednicama, a nedostatak nastavnika i slab kvalitet obrazovanja u drugim, predstavljaju faktore koji su naveli decu na rad. **Obnovljena posvećenost besplatnom, obaveznom obrazovanju za svu decu (i devojčice i dečake), masovna ulaganja u obrazovanje i obuku nastavnika, i – u mnogim zemljama – kompletna reforma nastavnog gradiva kako bi bilo relevantnije za lokalne potrebe i situacije:** to su ključni osnovni zahtevi kako bi **školovanje postalo priuštivo i privlačno za sve**, što vodi ka iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada.

Podrška za decu i njihove porodice

Nije dovoljno povećati pristupačnost i unaprediti kvalitet formalnog školovanja. Potrebno je mnogo godina da to pokaže rezultate, a čak i u zemljama u kojima je ostvaren znatan napredak i gde su visoke prosečne stope pohađanja školovanja, još uvek postoje deca iz siromašnih grupa stanovništva koja nemaju koristi od ovog napretka. A primena pritiska i sankcija na siromašne porodice, kako bi se one primorale da šalju decu u škole, nije nužno delotvoran pristup.

Kućica 17

Primer rehabilitacije sa Nepala

CWIN (Centar za decu radnike sa Nepala) je organizacija aktivista za ljudska prava koja je inicirala programe za decu žrtve kršenja ljudskih prava. Ciljna grupa su joj za deca radnici sa farmi čaja i iz tkačnica tepiha, deca ulice i siromašna deca obavezana na dužnički rad. Ima za cilj da ih rehabilituje putem obrazovnih programa za decu i njihove porodice, i čitavog niza službi podrške, kao što je pravna zaštita. Cilj joj je i da rehabilituje siromašne porodice, tako što će ponuditi alternativne izvore prihoda i smeštaj za nezbrinutu decu. Obrazovne aktivnosti organizacije uključuju programe opismenjavanja i podizanja nivoa svesti među decom koja nikada nisu bila upisana u školu, ili koja su bila primorana da napuste školovanje veoma mlada. Nakon učestvovanja u ovim programima, deci se, putem davanja stipendija, pomaže da krenu u formalne škole. Organizacija je počela i da pruža obuke za sticanje nekih veština – ko što su popravka bicikala i sitne električne popravke. Starijoj deci se daju kompleti alata, kako bi mogla da pokrenu sopstveni posao.

Važna lekcija naučena iz iskustva jeste da ćete retko kad postići rezultate ako jednostavno udaljite decu sa rada i pokušate da ih odmah pošaljete na redovnu nastavu – barem iz dva razloga:

- Deca koja su bila podvrgnuta najneprihvatljivijim oblicima eksploatacije je potrebna **rehabilitacija** pre nego što mogu da normalno pohađaju redovnu nastavu – zdravstvena nega, obuka, savetovanje, kao i bezbedna životna sredina, a ponekad i pravna pomoć i policijska zaštita. Evo jednog ekstremnog primera: ne može se očekivati od deteta koje je bilo primorano da ubija, siluje, muči i pljačka tokom oružanog sukoba – često i pod uticajem droge – da preko noći postane primeran i marljiv đak u školi.
- Najgore zloupotrebe dečijeg rada se događaju u najsiromašnijim i najugroženijim grupama u društvu. Decu iz takvih grupa će slati na posao sve dok opstanak njihovih porodica bude zavisio od njihovog prihoda. U takvim slučajevima, **unapređen pristup obrazovanju za decu treba da bude praćen odgovarajućim podsticajima** –raznim subvencijama kao što su stipendije, besplatni obroci, udžbenici, zdravstvena zaštita i odeća za decu, odnosno obuke za plaćeni rad za njihove roditelje. Ovakvi programi moraju da se istovremeno bave potrebom za poboljšanjem prihoda odraslih i potrebom za školovanjem dece, kako ne bi podsticali zapošljavanje dece paralelno sa odraslima ili umesto njih.

Nevladine organizacije imaju važnu ulogu u davanju odgovora na te potrebe: pogledajte kućice 17 i 18.

Kućica 18

Rad sa decom i njihovim porodicama: Kuća nade iz Paname

Kuća nade (*Casa de la Esperanza*) je nevladina organizacija koja radi sa decom ulice u Panama Sitiju i Kolon Sitiju. Ima integrisani program za decu i roditelje, koji im obezbeđuje ishranu i primarnu zdravstvenu zaštitu, kao i obrazovne programe za decu i stručne obuke za odrasle i adolescente, koji će im povećati kapacitete da ostvaruju prihod. Takođe organizuje obrazovni program za porodični život čiji je cilj da unapredi kapacitete porodica da se brinu o deci, u kombinaciji sa obukom za delatnosti od kojih mogu zarađivati za život i ekonomskom podrškom kako bi doprineli školovanju dece. Kuća nade radi u saradnji sa različitim vladinim agencijama i sa nekoliko organizacija koje nude socijalne usluge. Putem ove mreže, Kuća nade omogućava deci i njihovim roditeljima pristup širokom spektru usluga podrške.

Kućica 19

Podizanje nivoa svesti o dečijem radu među nastavnicima i decom: Provincija Srikaset, Tajland

U svetlu velike učestalosti migracije dece iz ove provincije koja su odlazila u gradove u potrazi za poslovima, pokrenut je projekat koji je obuhvatio 22 škole sa visokom stopom ispisivanja. Kampanja sprovedena među nastavnicima i decom imala je za cilj da ohrabri decu da ostanu u školi, a ne da se zaposle. Nakon početnog perioda obuke za nastavnike, deca su bila obaveštena, na različite načine, o posledicama koje dečiji rad može ostaviti na njihovo zdravlje i bezbednost, kao i o drugim zakonima na ovu temu. Nastavnici su takođe sarađivali sa roditeljima kako bi ih ubedili da je korisnije da nastave sa obrazovanjem svoje dece, umesto da ih pošalju na posao. Rezultat ovog programa je bio da je većina dece iz ove 22 škole završila svoje osnovno obrazovanje sve do srednjoškolskog nivoa, a tajlandsko Ministarstvo prosvete je razvilo nastavni program o dečijem radu za upotrebu u osnovnim školama u drugim delovima zemlje.

Druge mere podrške mogu da budu **preventivne prirode**. Važno je prepoznati decu koja su izložena najvećoj opasnosti da budu uvučena u nedopustive oblike dečijeg rada, i motivisati ih da ostanu u školama pre nego što bude previše kasno. Na primer, posebno ugrožena grupa su devojčice za koje postoji velika verovatnoća da će biti uvučene u prostituciju i da će se naći u gotovo zatvorskim životnim okolnostima – možda i u nekoj dalekoj zemlji. Programi osmišljeni da takvim devojčicama pruže obrazovanje, veštine i pristup drugim, manje eksploataivnim poslovima mogu biti veoma delotvorni. Preventivne mere usmerene na roditelje takođe su važne – na primer, mere upozoravanja roditelja na tehnike kojima se trgovci ljudi služe da namame decu u svoje mreže.

Preventivne mere takođe obuhvataju programe da se deca (i njihovi roditelji) motivišu, u veoma ranom uzrastu, da cene obrazovanje i da budu svesna svojih prava i opasnosti od preranog zapošljavanja. Pogledajte Kućice 19 i 20.

Kućica 20

Jačanje predškolskog sistema: Ujedinjena Republika Tanzanija

Mnoga deca iz ratarskih i stočarskih porodica u Ujedinjenoj Republici Tanzaniji počinju da rade u ranom detinjstvu, što ih sprečava da pohađaju i završe osnovno obrazovanje. Ministarstvo prosvete je pokrenulo program čiji je cilj da se deca iz siromašnih porodica upišu u škole u ranijem uzrastu, da se motivišu da ostanu u školi, i da se podstaknu da zavole učenje. Projekat je sproveden u pet regiona u kojima je stopa ispisivanja bila visoka. Školskim odborima je objašnjen problem dečijeg rada, kao i potreba da se otvore centri za najmlađu decu. Nastavnici su prošli obuku, a izrađen je i priručnik o dečijem radu. Projekat je uspeo da razvije entuzijizam prema školi među roditeljima i decom. Ministarstvo prosvete je od tog doba objavilo i priručnik o dečijim pravima, zakonima o radu i dečijem radu, za korišćenje u osnovnim školama širom zemlje.

Još jednu preventivnu meru predstavlja napor da se omogući to da oblasti, radna mesta i delatnosti iz kojih su ukolnjena deca radnici nastave da budu **slobodna od dečijeg rada**, tako da nova deca ne dođu na mesto one koja su izbavljena. Da bi se ostvario ovaj cilj, potrebno je uspostaviti **mehanizme za praćenje radnih mesta i zajednica**, uz aktivno učešće poslodavaca, menadžera, izvođača radova, kao i sindikata, lokalnih vlasti i grupa u zajednici. Ovo je neophodno jer cilj oslobađanja čitave delatnosti ili industrije od dečijeg rada može da zahteva promene u procesu proizvodnje, kao i koncentrisan napor da se pruže alternativne obrazovne aktivnosti i aktivnosti koje omogućuju prihod deci i njihovim porodicama.

Kućica 21

Industrija tekstila u Bangladešu

Primer koji sledi ilustruje:

- **opasnosti ishitrenih akcija** koje udaljuju decu s radnih mesta a da im ne pružaju odgovarajuće alternative;
- šta se može postići **višeslojnim programima** rehabilitacije i školovanja koji uključuju različite lokalne, nacionalne i međunarodne aktere;
- **mehanizam za praćenje** koji čini čitavu industriju slobodnom od dečijeg rada.

Godine 1992., neki poslodavci u tekstilnoj industriji bili su prinuđeni da otpuste veliki broj dece radnika kako bi izbegli moguće sankcije i zabranu proizvodnje.

Nijedno od ove dece nije se vratilo u škole; umesto toga, zaposlili su se u svojoj ekonomiji gde su radni uslovi bili još opasniji, zbog propisima neregulisanе prirode takvog rada.

Ovo nesrećno iskustvo navelo je Udruženje proizvođača i izvoznika tekstilne robe Bangladeša (Bangladesh Garment Manufacturers and Export Association - BGMEA) da potpiše memorandum o razumevanju sa MOR i UNICEF-om 1995. godine, čiji je cilj bio da se 10.500 dece udalji s posla i pošalje na rehabilitaciju putem obrazovanja, da se njihovim porodicama ponude nadoknade ili alternativni izvori prihoda, i da se uspostavi sistem za praćenje i proveravanje.

Do kraja 1998. godine, preko 8.000 bivše dece radnika se upisalo u škole, a neke škole su uvele i programe stručne obuke. UNICEF je pomogao u jačanju lokalnih školskih sistema, ili u pružanju neformalnog obrazovanja uz pomoć lokalnih nevladinih organizacija.

Sistem praćenja, koji je uspostavio MOR, vršio je inspekcije fabrika. U 1998. ove inspekcije su pokazale da samo 2,5% fabrika još uvek zapošljava decu radnike (u poređenju sa 43% godine 1995.). Sam broj dece radnika je smanjen sa 10.500, koliko ih je bilo 1995., na 1.500 u 1998. Proizvođači koji su prekršili propise prijavljeni su BGMEA, koja ima ovlašćenje da izriče kazne ili da ukine izvoznu dozvolu proizvođača.

Ko može da dovede do rezultata, kako u zemlji tako i u međunarodnoj zajednici?

Nacionalni akteri

U okviru prethodnog pitanja, ponuđeni su primeri uloga koje mogu da odigraju različiti akteri u društvu. Glavni zaključak može da glasi:

- **borba protiv najgorih oblika dečijeg rada je prevelik zadatak da bi bio prepušten samo vladinim organima.** Zahteva učešće i posvećenost širokog spektra političkih, ekonomskih i socijalnih aktera; ali
- **vlada mora da jasno na sebe preuzme centralnu odgovornost.**

Vlada

Vlade moraju da:

- **pruže moralno i političko vođstvo** tako što će informisati i edukovati društvo o opasnostima i posledicama toga šta će se desiti ako nastavi da prihvata eksploataciju dece u nehumanim, ponižavajućim i opasnim radnim uslovima;
- **pruže politički i administrativni radni okvir** za usmeren i sveobuhvatan nacionalni program akcije;
- jasno navedu svoju rešenost da iskorene neprihvatljive oblike dečijeg rada putem, na primer, **odvajanja prilične svote javnih finansija** za tu svrhu.

Takođe je ključno da vladina mašinerija bude mobilisana tako da se ovim problemom bavi na **koherentan i koordinisan način**. Iskorenjivanje dečijeg rada se ne tiče samo Ministarstva rada, iako ono generalno tumači vodeću ulogu u akciji javnih vlasti u ovoj oblasti. Ovo se tiče mnogih drugih ministarstava, kao što su ministarstva zadužena za nacionalni razvoj, ekonomsku politiku, ruralni i industrijski razvoj, javno zdravlje, socijalnu zaštitu, obrazovanje, pravdu i unutrašnje poslove. Zapravo, pitanje iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada mora da bude **uključeno u sve oblasti ekonomske i socijalne politike**.

Takođe se tiče svih nivoa izvršne vlasti, i to posebno lokalnih samouprava, koje su po sebi bliže stvarnosti života na radnim mestima i u zajednicama u kojima deca žive i rade. Kao što smo već rekli, osnivanje jedinice za dečiji rad na nekom centralnom položaju u vladinoj mašineriji može da pomogne stvaranju u potpunosti koordiniranog

pristupa između različitih ministarstava; ukoliko ima dovoljno autoriteta i vidljivosti, takva jedinica može da garantuje da svi vladini resori i nivoi donose programe vezane za ovu oblast i posvećuju im pažnju u odgovarajućoj meri, a može da odigra i ključnu ulogu u mobilisanju razumevanja i podrške javnosti za vladine akcije.

Parlamentarci i politički lideri na svim nivoima

Njihovom ulogom ćemo se detaljnije pozabaviti u okviru sledećeg pitanja. Kao neko ko nadzire vladine politike i akcije, kao zakonodavci i predstavnici naroda, i kao predvodnici javnog mnjenja, oni možda imaju i najuticajniju ulogu.

Poslodavci i njihove organizacije

Pravi doprinos, koji se očigledno očekuje od poslodavaca, jeste da **prestanu da zapošljavaju decu** – naročito u opasnim i eksploativnim uslovima. Poslodavci su sve više svesni dugoročne štete koju dečiji rad i eksploatacija dece nanose društvu. Progresivni poslovni krugovi znaju bolje nego iko da budući razvoj zemlje **zavisi od njene sposobnosti da savlada i koristi nove tehnologije**, a dečiji rad zapravo sprečava stvaranje dobro obrazovane i vešte radne snage, koja je očajnički potrebna naprednijoj ekonomiji. Štaviše, određena preduzeća – posebno ona koja proizvode robu za izvoz – izložena su **sve jačem pritisku** da prestanu sa zapošljavanjem dece. Mnoga od njih su na ovo odgovorila **udaljavanjem dece s posla** (nekad i previše ishitreno, kao što je objašnjeno u Kućici 21), ili barem sa opasnijih radnih mesta, a saraduju i sa nacionalnim programima za smanjenje i zabranu dečijeg rada – ne samo time što su prestala da zapošljavaju decu, već i time što **insistiraju da njihovi dobavljači i izvođači radova slede njihov primer**.

Međutim, **nisu svi poslodavci usvojili ovu politiku**. Ima i onih koji su manje izloženi međunarodnoj konkurenciji i pritisku, onih koji obavljaju svoje delatnost u zabačenim krajevima ili u svojoj ekonomiji, ili onih koji su **manje motivisani**, ili ponekad jednostavno **manje svesni** potrebe da se stupi u akciju radi smanjivanja i konačnog iskorenjivanja dečijeg rada. A zatim, ima i onih koji vode posao u **tajnovitim i protivzakonitim uslovima**, i čija sama delatnost zavisi od eksploatacije dečijeg rada. **Oni moraju biti identifikovani, raskrinkani i izvedeni pred lice pravde**. Ali u slučaju mnogih malih preduzeća i radionica, naglasak ne treba staviti na kaznene mere, nego na podizanje nivoa svesti i važnost promovisanja dečijeg obrazovanja i zaštite dece od opasnosti na poslu.

Organizacije poslodavaca stoga imaju veliku ulogu u mobilisanju podrške i učešća velikih i malih preduzeća u nacionalnim programima protiv najgorih oblika dečijeg

rada. Kao socijalne partnere, potrebno je konsultovati ih u vezi sa formulacijom nacionalnih programa, javnih politika i ciljeva koji se tiču opštih razvojnih pitanja, uključujući i dečiji rad. One mogu da ostvare uticaj na velika i mala preduzeća, i pruže im pomoć i informacije; a u nekim slučajevima, organizacije poslodavaca su uključene i u neposrednu akciju pružanja pomoći deci radnicima i njihovim porodicama.

Kućica 22

Nekoliko primera dobre prakse među poslodavcima

Federacija poslodavaca Pakistana

EFP je počeo kampanjom za podizanje nivoa svesti o uzrocima i posledicama dečijeg rada među svojim članovima, što je obuhvatalo i prevod međunarodnih instrumenata i nacionalnog zakonodavstva na lokalne jezike. Zatim je, uz podršku jedinice za dečiji rad koja se nalazila u sedištu EFP-a u Karačiju, stvorio mrežu lokalnih poslodavaca za zaštitu radne dece, sastavljenu od 20 kontakt osoba širom zemlje. EFP takođe učestvuje u Savetu za razvoj veština, koji promovira razvoj fleksibilnih, ekonomičnih programa zanatskih obuka namenjenih onima koji su napustili školu, neobrazovanoj omladini i deci polaznicima.:

Federacija kenijskih poslodavaca

FKE trenutno radi na:

- pomaganju ciljnoj grupi odabranih preduzeća da formulišu i sprovedu politike i akcioni plan u vezi sa dečijim radom;
- prepoznavanju mera i aktivnosti koje poslodavci mogu da usvoje sa ciljem borbe protiv dečijeg rada; mehanizam za praćenje koji čini čitavu industriju slobodnom od dečijeg rada.
- davanjem saveta i podrške odabranim preduzećima koja su voljna da pokrenu mere za borbu protiv dečijeg rada; i
- saradnji sa vladom, sindikatima i NVO u borbi protiv dečijeg rada.

FKE sprovodi terenske posete odabranim preduzećima koja učestvuju u programu, kako bi evaluirao radne uslove i opasnosti sa kojima se suočavaju deca radnici, a osnovao je i Komitet za dobrobit dece radnika koji nadzire sprovođenje akcionih planova koje je usvojilo svako preduzeće. FKE je osnovao jedinicu za dečiji rad i objavio je smernice o dečijem radu namenjene poslodavcima.

Turska konfederacija udruženja poslodavaca

TISK je svoju pažnju usmernio na dečiji rad u malim i srednjim preduzećima u metalskoj industriji, pošto je istraga koju su sproveli inspektori rada otkrila da su deca radnici ovde izložena naročito visokom riziku. TISK je ohrabio ove poslodavce da upišu decu radnike na formalne programe učenja zanata, koje organizuje Ministarstvo prosvete. Takođe se koncentrisao na rizike kojima su izložena deca radnici u ovom sektoru, i objavio knjižicu sa smernicama na ovu temu.

Akcije koje poslodavci mogu da preduzmu protiv dečijeg rada

- garantovanje dečijih prava;
- ohrabrivanje vlada da ratifikuju Konvenciju br. 182;
- podizanje nivoa svesti o tome koliko dečiji rad košta čovečanstvo i pomoć u prepoznavanju poslova za koje se smatra da štete zdravlju, bezbednosti ili moralu dece;
- ulaganje napora da svi poslodavci budu posvećeni cilju iskorenjivanja dečijeg rada na nacionalnim, regionalnim i međunarodnim sastancima;
- razvoj politika i iniciranje konkretnih programa;
- vođenje ubedljivih, energičnih kampanja čiji je cilj da ovo pitanje uđe u zakonodavstvo na nacionalnom nivou, što će onda olakšati ratifikaciju i pomoći u osmišljavanju i uspostavljanju mehanizama za praćenje;
- aktivno učešće u nacionalnim Upravnim odborima IPEC-a;
- saradnja sa sindikatima i NVO kako bi se, tamo gde je to prikladno, zajednički sprovele konstruktivne akcije da bi se deca sa posla uputila na obrazovanje i obuku;
- ispitivanje postojećih kodeksa ponašanja i sistema označavanja, sa ciljem pružanja pomoći, na zahtev, u sastavljanju primera dobrovoljnih kodeksa;
- vođenje računa o tome koliko je posvećenost poslodavaca pitanjima dečijeg rada održiva; i
- beleženje „primera dobre prakse“ koji mogu poslužiti kao primer drugim preduzećima.

Izvor: Inicijativa poslodavaca za ratifikaciju Konvencije o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. (br.182), Kancelarija MOR za aktivnosti poslodavaca, u saradnji sa Međunarodnom organizacijom poslodavaca, Ženeva, jun 1999.

Dalja literatura: *Priručnik za poslodavce o dečijem radu: Vodič za preduzimanje akcije.* Međunarodna organizacija poslodavaca u saradnji sa Kancelarijom za aktivnosti poslodavaca i Međunarodnim programom za iskorenjivanje dečijeg rada (IPEC) Međunarodne organizacije rada, Ženeva, izmenjeno i dopunjeno izdanje iz 2001.

Sindikati

Sindikati su tradicionalno bili među pionirima pokreta za iskorenjivanje dečijeg rada, a u mnogim zemljama to je i danas slučaj. U industrijama i preduzećima u kojima su sindikati prisutni na radnom mestu, oni mogu da vrše pritisak na rukovodstvo i zahtevaju postepeno iskorenjivanje dečijeg rada, ili barem mogu da se postaraju da deca ne budu predmet opasnih ili nehumanih uslova rada. **Manje je verovatno da će se najgori oblici dečijeg rada naći u organizovanom sektoru gde sindikati imaju najviše uticaja, i manje ga ima u fabrikama gde su sindikati prisutni nego tamo gde ih nema.**

Izvan neposredne akcije na radnom mestu, sindikati doprinose borbi protiv najgorih oblika dečijih rada na sledeći način:

- **podizujući nivo svesti** svojih članova i svih odraslih radnika putem kampanja, postera i drugih reklamnih sredstava, radionica i obrazovnih skupova. Takođe mogu imati uticaj na porodice radnika, odnosno na decu i roditelje, a prilikom sprovođenja kampanja protiv dečijeg rada, mogu udružiti snage sa drugima, kao što su organizacije poslodavaca, organizacije potrošača i NVO;
- **prateći** razvoj dečijeg rada, često u saradnji sa vladinim službama i organizacijama poslodavaca, i prikupljajući podatke na lokalnom i nacionalnom nivou, što je neophodno da bi se utvrdilo gde se nalaze najgori oblici dečijeg rada, i da bi se ocenili programi koji se bore protiv njih;
- **učestvujući u kolektivnom pregovaranju** sa poslodavcima oko toga kako izbeći i iskoreniti dečiji rad;
- **učestvujući u tripartitnim diskusijama** sa vladama i organizacijama poslodavaca čiji je cilj definisanje politika i programa za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada, a zatim i učestvujući u praćenju njihovog sprovođenja;
- **pružajući neposrednu pomoć deci radnicima i njihovim roditeljima**;
- **tumačeći ulogu uzbunjivača** koji iznose zloupotrebe na svetlo dana;
- **uspostavljajući odgovarajuće strukture**, kao što su kontakt osobe, jedinice i odbori u okviru svojih organizacija;
- **učestvujući u nacionalnim programima i institucijama** za borbu protiv dečijeg rada;
- u slučaju upornih kršenja propisa, **koristeći nadzornu mašineriju međunarodnih instrumenata.**

- Nacionalna federacija radnika u poljoprivredi (CONTAG) iz Brazila organizovala je kurseve obuke za vođe sindikata o tome kako da u svoje kolektivne ugovore uključe i klauzule o dečijim pravima, uključujući i dečiji rad. Takođe su analizirani postojeći ugovori kako bi se utvrdilo na koji način mogu da se dodaju klauzule o dečijem radu. Klauzule vezane za dečiji rad nalagale su zabranu zapošljavanja dece mlađe od 14 godina. Drugi ugovori obuhvatali su odredbe o obrazovanju dece odraslih radnika na plantažama. Ova inicijativa je bila toliko uspešna da su drugi sindikati pratili primer CONTAG-a.
- Federacija građevinaca i drvoprerađivača **Bangladeša** pruža pristup školama finansiranim od strane vlade i programima „hrana-za-školoavanje“, za nekih 300 dece. Takođe podiže nivo svesti među građevinskim radnicima, sindikalcima i roditeljima dece radnika o opasnostima dečijeg rada i prednostima obrazovanja.
- Unija metalaca **Bangladeša** učestvuje u programu udaljavanja dece radnika iz opasnih radnih uslova u radionicama za sklapanje automobila, zavarivanje i rad sa motorima. Pruža i neformalno obrazovanje i obuku za takvu decu, kojoj se takođe daju hrana i stipendije nakon što se udalje s posla.
- Kongres sindikata **Filipina** pomagao je trima NVO koje su pružale pomoć zlostavljanoj deci radnicima u domaćinstvu. Kada bi se preko telefonske S.O.S. linije prepoznao ozbiljan problem, angažovali su se advokati sindikata da pomognu u udaljavanju dece iz domova njihovih poslodavaca.
- Unija ruralnih radnika iz Petroline u **Brazilu** organizovala je pomoć za decu radnike u poljoprivredi koja su radila preduge smene i rukovala opasnim agrohemijskim sredstvima. Ova deca su udaljena s posla, pruženo im je dopunsko obrazovanje, i zajedno sa svojim roditeljima, uvedena su u veštine hortikulture.

Uprkos ključnoj ulozi koja im je namenjena, mora se priznati da sindikati nekada **nisu u stanju da u velikoj meri doprinesu** akciji protiv dečijeg rada. U nekim zemljama, **članovi nisu motivisani da se bave ovim ciljem**, ili ne saosećaju s njim. U drugim zemljama, dečiji rad ne spada u njihove najvažnije prioritete. Mnogim sindikatima nedostaju finansije da bi se bavili aktivnostima u ovoj oblasti. Neki se suočavaju sa **restrikcijama u svom pravu da se organizuju** i stupaju u kolektivno pregovaranje. Uopšteno gledano, rast neorganizovanih oblika rada – **sive ekonomije**, i sve veće oslanjanje na **podizvođače radova** i **rad od kuće** – predstavlja izazov za sindikate. Ako pokažu zabrinutost za rast dečijeg rada u ovim sektorima i ako ponude konstruktivna rešenja za taj problem, sindikati možda mogu da povećaju svoj ugled i svoj uticaj među dosad neorganizovanim radnicima.

Dalja literatura: Kancelarija MOR za aktivnosti radnika, *Sindikati i dečiji rad – decu u škole, odrasle na posao*, Ženeva 2001.

Nastavnici

Nije potrebno naglašavati do koje mere nastavnici imaju centralnu ulogu u akciji protiv dečijeg rada. Važnost njihove uloge ne ogleda se samo u pružanju osnovnih veština i obrazovanja deci, već i u tome što:

- nastavnici treba da u deci **probude želju da uče i da se razvijaju**;
- nastavnici treba da pomognu deci (kao i roditeljima) da se **upoznaju sa svojim pravima**, i da ih **motiviraju da ostanu u školama**, umesto da se zaposle u nepovoljnim uslovima što će naškoditi njihovom kasnijem životnom razvoju (pogledajte Kućicu 25);
- nastavnici predstavljaju ključne partnere lokalnih vlasti u **prepoznavanju slučajeva dečijeg rada**; oni mogu da obaveste vlasti o tome kada dete prestane da pohađa školu, ili kada dete radi – često opasne poslove, u jezivim uslovima – paralelno sa pohađanjem nastave, što ga u velikoj meri ometa u učenju;
- nastavnici treba da se postaraju da obrazovanje koje pružaju deci bude **kvalitetno i relevantno** u odnosu na potrebe i položaj dece, njihovih roditelja, i zajednica u kojima žive;
- nastavnici mogu da utiču na nacionalne obrazovne politike i programe, kao i na budžete;
- nastavnici mogu da podignu nivo svesti o važnosti obrazovanja i obuke, koji predstavljaju alternativu dečijem radu.

Organi javne vlasti mogu da motiviraju nastavnike da preuzmu ove uloge. Kvalitet obrazovanja koje pružaju i podrške koju daju deci i njihovim roditeljima zavisi od obuke kroz koju sami nastavnici prolaze, i od njihovih uslova rada (kao i, naravno, od kvaliteta i dostupnosti školske infrastrukture, prostorija i opreme.) **Zapošljavanje, obuka i podizanje motivacije dovoljnog broja nastavnika mora da bude među prioritetima svakog programa koji se bavi iskorenjivanjem dečijeg rada.**

Kućica 25

Uloga sindikata nastavnika

Sindikati nastavnika mogu da budu, a često i jesu, veoma uticajni partneri u mobilisanju podrške za reformisanje obrazovnog sistema i borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada. U **Brazilu** Nacionalna konfederacija prosvetnih radnika zabrinuta visokom i rastućom stopom ispisivanja iz škole među brazilskom decom, sprovela je istraživanje među decom koja su kombinovale pohađanje nastave sa radom. Na osnovu podataka prikupljenih tim istraživanjem, sindikat je pokrenuo kampanju da smanji stopu ispisivanja iz škole tako što će smanjiti broj dece koja prerano počnu da rade. Sindikat je izadio odgovarajući materijal za podizanje nivoa svesti među nastavnicima, porodicama dece radnika, i zajednicama u kojima žive. Rezultat ove kampanje je to da je sve više nastavnika počelo da aktivno učestvuje u senzibilisanju roditelja i lokalnih zajednica u vezi sa opasnostima dečijeg rada, ohrabrujući ih da dopuste deci da ostanu u školi i koncentrišu se na svoje obrazovanje.

Dalja literatura: MOR/IPEC, *Skup informativnog materijala za nastavnike, vaspitače i njihove organizacije*, Ženeva 1998.

“Mi priznajemo da NVO daju značajan doprinos socijalnom razvoju, i promovisaćemo aktivnu saradnju i izgradnju partnerstva između NVO zajednice i državnih struktura.”

Međuparlamentarna radionica o deci, februar 1997.

Grupe u zajednici i nevladine organizacije

U mnogim zemljama, nevladine organizacije (NVO) i organizacije sa sedištem u zajednici tumače istaknutu i vidljivu ulogu u kampanjama protiv dečijeg rada:

- tako što imaju centralnu ulogu u **otkrivanju i objavljivanju** konkretnih slučajeva dečijeg rada. U tome, one na koristan način nadopunjuju rad „zvaničnih“ tela kao što je inspekcija rada koja prevashodno funkcioniše u formalnom sektoru ekonomije, dok su one često u stanju da **prepoznaju radna mesta na kojima su deca izložena ozbiljnom riziku, kao što su male radionice, privatna domaćinstva i druge „manje vidljive“ situacije**, u kojima se ne sprovode formalni propisi. A s obzirom da su manje podložne zastrašivanju od strane moćnih interesnih grupa, mogu da raskrinkavaju kršenja dečijih prava s manje straha, na otvoreniji način nego neka tela organa vlasti;
- tako što su tesno povezane s lokalnim zajednicama i prihvaćene u njima. Na taj način, mogu da utiču na probleme i vrednosti u zajednici koji su od presudnog značaja za to da li će i gde deca raditi. Mogu i da pokreću promene u lokalnoj kulturi, što vodi do **boljeg razumevanja rizika i štetnosti dečijeg rada i vrednosti obrazovanja** u zajednici;
- **i najvažnije**, tako što su u stanju sa osmisle delotvorne, **inovativne i ekonomične akcione programe koji pomažu deci radnicima**. S obzirom da se nalaze blizu dece pogođene ovim problemom, NVO i organizacije sa sedištem u zajednici upoznate su sa njihovim specifičnim potrebama, i uglavnom uživaju poverenje lokalnih zajednica u kojima ova deca žive. Mnoge njihove inicijative su se pokazale kao posebno vredne i održive, zato što su se **razvijale i sprovodile uz učešće dece i njihovih roditelja**. Kućica 26 navodi jedan od hiljadu pomena vrednih primera delotvorne akcije NVO protiv posebno stravičnog oblika dečije eksploatacije.

Kućica 26

Nepal: akcija zajednice protiv trgovine decom

NVO po imenu **Maiti Nepal** formirala je grupe za prismostru u regionima posebno pogođenim trgovinom decom. Uspostavila je i kampove za prevenciju i prihvat na važnim tranzitnim područjima, koji pružaju smeštaj, osnovno obrazovanje i stručnu obuku za devojčice koje su bile izložene riziku od prodaje u prostituciju, kao i za devojčice koje su spasene iz tog položaja. Na kraju obuke, devojčicama je pružena pomoć da pronađu zaposlenje, ili da pokrenu sopstveni mali posao. Maiti Nepal saraduje s NVO u Indiji radi spasavanja devojčica iz indijskih bordela i njihovog vraćanja u Nepal. Sa nepalske strane, radi sa policijom i drugim organima vlasti na krivičnom gonjenju počinitelja i rehabilitaciji dece žrtava, od kojih su mnoga pretrpela traume i pate od ozbiljnih bolesti koje zahtevaju hitnu medicinsku intervenciju i psihološko savetovanje.

NVO i organizacije sa sedištem u zajednici rade u teškim i često opasnim uslovima, a vrednost njihovog rada nailazi na sve veće priznanje na nacionalnom i međunarodnom nivou. Njihov doprinos iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada se pokazao nezamenjivim, naročito (kao što se vidi u primeru iz Kućice 26), **kada se razvije partnerstvo između njih i organa javne vlasti.**

Roditelji i deca

Roditelji su previše često optuženi za neodgovorno, odnosno protivzakonito ponašanje (što ih čini podložnim novčanim kaznama i drugim sankcijama) kada ispusuju decu iz škola i primoraju ih da rade. Bolji i delotvorniji pristup roditeljima svakako bi podrazumevao sledeće korake:

- **razgovarati** o problemu s roditeljima;
- ubediti ih u **opasnosti koje proističu iz toga kada njihova deca prerano stupe u svet rada** – i to naročito ako rade u veoma opasnim uslovima, gde se njihov rad zloupotrebljava;
- uveriti ih u prednosti toga da se deca **udalje iz takvih radnih sredina i vrate u škole**;
- **uključiti ih** u odluke u vezi sa merama koje treba preduzeti da se deca udalje s posla, kao i da se rehabilituju i reintegrišu u društvo.

Ukoliko su motivisani i ako su im pruženi odgovarajući podsticaji, odnosno ukoliko se sa njima ne postupa kao sa stvarnim ili potencijalnim zlostavljačima, **roditelji će sigurno saradivati kao ključni partneri u kampanji protiv najgorih oblika dečijeg rada.**

Isto tako, i sama deca moraju da **razumeju svoja prava** i da budu motivisana da zahtevaju svoje **pravo na obrazovanje i na detinjstvo bez eksploatacije**. Mere za izbjavljenje dece od najgorih oblika dečijeg rada i za njihovu društvenu reintegraciju ne mogu da uspeju **ukoliko sama deca nisu motivisana i u potpunosti uključena u proces**. A do toga može da dođe samo ako se deci usadi svest o tome da imaju **sopstvena prava**, i da nisu ničije vlasništvo.

Međunarodna zajednica

Mnogo pritiska da se iskoreni dečiji rad, i to naročito njegovi najgori oblici, dolazi iz međunarodne zajednice, a ne iz domaćih izvora – bilo da je taj pritisak u obliku Konvencija MOR i UN, medijskih izveštaja, ili pretnji trgovinskim sankcijama. Međutim, uloga međunarodne zajednice ne može da se ograniči na vršenje moralnog ili nekog drugog pritiska na zemlje. Zemlje koje su se obavezale da će ostvariti cilj iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada zaslužuju podršku i pomoć međunarodne zajednice.

MOR blisko saraduje sa drugim organizacijama u sprovođenju svog programa. Njegov **prirodan partner je, naravno, UNICEF** koji ima ogromno iskustvo sa različitim akcijama u korist dece u čitavom svetu, počev od neposrednih intervencija, pa do kampanja za podizanje nivoa svesti. Rad UNICEF-a je komplementaran sa akcijom MOR na iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada, s obzirom da omogućava postavljanje programa vezanih za dečiji rad u širi kontekst zaštite svih vidova dečijih prava i dobiti. UNICEF-ovi sveobuhvatni programi na nacionalnom nivou, koji se bave širokim spektrom tema – počev od upisa u matične knjige, pa do pružanja kvalitetnog osnovnog obrazovanja – više puta su ponudili veoma koristan politički i operativni radni okvir za razvoj i sprovođenje projekata MOR koji se bave problemom dečijeg rada, a posebno u slučaju već spominjanih vremenski ograničenih programa.

Saradnja između MOR i UNICEF-a takođe se odnosi na oblast postavljanja standarda. Kao što je pomenuto u okviru Pitanja 4, Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta sadrži određeni broj odredbi koje su relevantne za borbu MOR protiv dečijeg rada. Isto važi i u suprotnom pravcu: Konvencije MOR o dečijem radu tiču se kako UNICEF-a tako i drugih organizacija, i Komitet Ujedinjenih nacija za prava deteta se često poziva na njih u svojim razmatranjima. Mnoge lokalne kancelarije UNICEF-a bile su aktivne u promovisanju ratifikacije i sprovođenja Konvencije MOR br. 182.

MOR/IPEC je udružio snage sa UNICEF-om i Svetskom bankom kako bi razvio projekat po imenu „Razvoj novih strategija za razumevanje dečijeg rada i njegovog uticaja“. Projekat ima za cilj da (a) poboljša istraživanja, prikupljanje podataka i analize u vezi sa dečijim radom; (b) izgradi kapacitete za prikupljanje podataka i istraživanja na temu dečijeg rada, naročito na lokalnom i nacionalnom nivou, i (c) unapredi procenu uticaja intervencija protiv dečijeg rada.

U ovom Priručniku su navedeni i neki drugi primeri saradnje između MOR i UNICEF, uključujući:

- projekat u **industriji tekstila u Bangladešu** (Kućica 21 na kraju Pitanja 5);
- podršku koju su obe organizacije pružile **Brazilu** (Kućica 37 pod naslovom **Tela za praćenje na visokom nivou** u okviru Mere 3); i
- razvoj **metodologije za brzu procenu** (Kućica 40 u okviru Mere 4).

Međunarodni program za iskorenjivanje dečijeg rada (The International Programme on the Elimination of Child Labour - IPEC)

Ovaj program je pokrenut 1992. godine kako bi pružio **operativnu dimenziju akciji MOR za borbu protiv dečijeg rada**, koja je do tada bila koncentrisana na postavljanje međunarodnih standarda i nadzor njihove primene. Vlada Nemačke je bila prvi donator programa, koji je počeo sa šest zemalja učesnica. Danas se broj donatora povećao na 25, što omogućava sprovođenje programa u nekih 75 zemalja. IPEC radi na više načina, putem:

- **programa pravljenih po meri određene zemlje**, koji promovišu reforme javnih politika i uspostavljaju konkretne mere za okončanje dečijeg rada;
- međunarodnih i nacionalnih **kampanja sa ciljem da se promene socijalni stavovi** i promovišu ratifikacija i primena Konvencija MOR; i
- detaljnih **istraživanja, pravne ekspertize, političke analize i evaluacije** programa sprovedenih na terenu, kao i na regionalnom i međunarodnom nivou.

Politička volja i posvećenost nacionalnih vlada da se bave problemom dečijeg rada – u savezništvu sa organizacijama radnika i poslodavaca, NVO i drugim akterima iz civilnog društva – predstavlja temelj za akcije IPEC-a. Od svog formiranja, programi IPEC-a ostvarili su znatan uticaj u zemljama učesnicama, u vidu udaljavanja hiljada dece s radnih mesta i podizanja nivoa opšte svesti o opasnostima dečijeg rada. Mnogi primeri dati u kućicama u ovom Priručniku odnose se na rezultate postignute na nacionalnom ili lokalnom nivou uz saradnju sa IPEC-om.

Kućica 28

Šta su vremenski ograničeni programi?

Po ratifikaciji Konvencije br. 182, od država potpisnica se zahteva da uspostave nacionalne zakone, politike i programe kako bi ispunile svoju obavezu da zabrane i iskorene najgore oblike dečijeg rada. IPEC pomaže zemljama da ispune ovu obavezu pomoću programa koji **formulišu konkretne politike i akcije za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada u okviru ograničenog vremenskog perioda**.

Cilj takvih programa je da izoštre fokus i koncentrišu se na oblasti u kojima koordinisana akcija može da dovede do brzih, održivih i opipljivih promena u položaju dece koja su angažovana u najgorim oblicima dečijeg rada.

Za uspeh ovih vremenski ograničenih programa, od ključnoj značaja je da učestvuju sve društvene snage u zemlji ili regionu.

Vremenski ograničeni programi podrazumevaju i razvoj sistema za praćenje i evaluaciju, sa ciljevima i indikatorima, koji će proceniti uticaj, ekonomičnost i održivost programa. Osmišljeni su tako da su blisko povezani sa ukupnim nacionalnim razvojnim politikama i strategijama, i to naročito u pogledu smanjenja siromaštva, obrazovanja i zapošljavanja.

IPEC saraduje sa lokalnim partnerskim organizacijama – javnim ili privatnim – u zemljama koje žele da razviju i sprovedu mere čiji je cilj:

- **sprečavanje** dečijeg rada;
- **udaljavanje** dece sa opasnih radnih mesta ili sa rada na kome su zloupotrebljavana, i pružanje alternativa njima i njihovim porodicama; i
- **unapređenje radnih uslova** kao prelazna mera ka potpunom iskorenjivanju dečijeg rada.

Usvajanje i široko rasprostranjena ratifikacija **Konvencije br. 182**, kao što je opisano u okviru Pitanja 4, doveli su do formiranja nove strategije IPEC-a – vremenski ograničenih programa (pogledajte Kućicu 28).

U sprovođenju ovih programa, MOR blisko saraduje sa drugim međunarodnim organizacijama – naročito sa UNICEF-om.

Kućica 29

Drugi vidovi saradnje

- MOR/IPEC pruža detalje vezane za svoje aktivnosti u borbi protiv dečijeg rada **Komisiji za ljudska prava**. Na svom 57. zasedanju, Komisija je usvojila Rezoluciju o trgovini ženama i devojkicama (br. 2001/48) i Rezoluciju o pravima deteta (br. 2001/75), koje obe pozivaju na ranu ratifikaciju Konvencije MOR o najgorim oblicima dečijeg rada.
- MOR/IPEC aktivno učestvuje **u sastancima na visokom nivou** u okviru sistema UN, pružajući stručne doprinose, na primer, Svetskom obrazovnom forumu (Dakar 2000.), Milenijumskom samitu (Njujork 2000.), Svetskoj konferenciji protiv rasizma (Durban 2001.), Drugom svetskom kongresu protiv seksualnog iskorišćavanja dece (Jokohama 2001.), i Specijalnom zasedanju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija na temu dece (Njujork, 2002.).
- **Globalni pakt** je platforma zasnovana na vrednostima, koja okuplja predstavnike poslovnih krugova, kao i međunarodne radne orgnizacije i organizacije civilnog društva, a sa ciljem da se izgrade stubovi u društvu i životnoj sredini na kojima će počivati nova globalna ekonomija, tako da globalizacija donese korist svim stanovnicima sveta. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija je uputio zahtev svetskim poslovnim krugovima da poštuju devet načela, od kojih je jedno promovisanje delotvornog iskorenjivanja dečijeg rada. MOR/IPEC je pružio stručan doprinos u vidu pregleda i revizije politika preduzeća u okviru Globalnog pakta.

Šta je uloga parlamentaraca?

U središtu razvoja: današnja deca su sutrašnji odrasli

Parlamentarci predstavljaju interese naroda, i polažu račune narodu u vezi sa sledećim dužnostima:

- **zaštita prava građana;**
- **konstantno unapređenje blagostanja građana;** i
- **stabilan napredak u razvoju zemlje.**

Kao izabrani predstavnici naroda, političari ne mogu sebi da priušte da izgube iz vida ova tri cilja.

Najgori oblici dečijeg rada predstavljaju prepreku za ostvarenje sva tri cilja:

- **zato što tretiraju decu kao ljudska bića drugog reda.** Nijedno društvo ne sme da dopusti da se tako postupa s njegovom decom. Ako su u nekoj zemlji gruba kršenja dečijih prava tolerisana i ignorisana, to predstavlja mrlju na njenoj časti i uvredu za ljudsko dostojanstvo;
- **zato što su oni i uzrok i posledica siromaštva.** Dok je istina da deca iz siromašnih porodica nemaju drugu alternativu osim rada, takođe je istina da rad u ponižavajućim, nehumanim uslovima znači da će ova deca ostati siromašna do kraja života. Izrašće u moralno, fizički i mentalno oštećene odrasle, i neće imati mogućnosti da se izvuku iz siromaštva učenjem i sticanjem veština. A i njihova deca će biti rođena u siromaštvu, i na sličan način će najverovatnije i sami ostati siromašni. **Tolerisati konstantnu eksploataciju dece znači osuditi trenutne i buduće generacije u čitavim delovima društva na bezizlazno siromaštvo.**
- **zato što kompromituju razvojne napore zemlje.** U današnjem svetu, sposobnost neke zemlje da se razvija i napreduje zavisi više nego ikad od kvaliteta njenih ljudskih resursa. Lišiti veliki broj dece i mladih mogućnosti da uče, da stiču veštine i da postanu produktivni građani znači lišiti zemlju dobrog dela njenog razvojnog potencijala.

Konačni cilj mora da bude iskorenjivanje **svih** oblika dečijeg rada. U mnogim zemljama, biće potrebno mnogo vremena da se ostvari ovaj cilj. Ali iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada ne mora da bude dugoročan cilj. Uz odgovarajuću

političku volju, on se može ostvariti u relativno kratkom vremenskom roku. **Parlamentarci se nalaze u dobrom položaju da stvore i održavaju potreban nivo političke volje.** Oni imaju moralnu i političku dužnost da dovedu ovo pitanje na sam vrh liste nacionalnih prioriteta. Od toga zavise trenutni i budući prosperitet i stabilnost njihove zemlje, kao i njen položaj u svetskoj zajednici.

Kao **zakonodavci i pokretači javnog mnjenja** koji **nadziru vladine politike i programe**, parlamentarci tumače veoma važnu ulogu u ovom poduhvatu.

“Konferencija poziva sve države koje još nisu ratifikovale MOR-ove Konvencije br. 182 i 138 da to učine, i da njihov zadržaj uvrste u svoje nacionalno zakonodavstvo.”

Međuparlamentarna unija, 107. Konferencija, septembar 2001.

Prvi korak: ratifikovati međunarodne instrumente

Ratifikacija relevantnih međunarodnih Konvencija i sporazuma predstavlja važan način da se međunarodnoj zajednici i domaćem javnom mnjenju stavi do znanja da je Vlada posvećena određenom političkom cilju. U većini zemalja, parlament i njegovi članovi imaju moć da odluče o tome da li treba ratifikovati neki međunarodni sporazum ili ne, i stoga predstavljaju veoma važne aktere u pokretanju zakonodavnog procesa vezanog za ukidanje najgorih oblika dečijeg rada.

Centralni instrument koji treba ratifikovati je **Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. (br. 182)**. Ova Konvencija je već opisana u okviru Pitanja 1 i 4, a procedurom za ratifikaciju ćemo se pozabaviti u okviru Mere 1 koja sledi.

Posvećenost borbi za iskorenjivanje pošasti kao što je eksploatacija dece bila bi dodatno ojačana ako bi se ratifikovali relevantni **instrumenti Ujedinjenih nacija** (pomenuti u okviru Pitanja 4). Naročito je važna ratifikacija sledećih instrumenata:

- Konvencije o pravima deteta (koju su već ratifikovale sve zemlje u svetu osim dve);
- Dva opciona protokola koja prate Konvenciju, usvojena u u maju 2000. – Protokol o učešću dece u oružanim sukobima, i Protokol o prodaji dece, dečijoj prostituciji i dečijoj pornografiji; kao i
- Konvencije protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i Protokola za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, a naročito ženama i decom, usvojenih decembra 2000.

Uskladiti nacionalno zakonodavstvo sa međunarodnim Konvencijama

Ratifikacija međunarodnih Konvencija za sobom povlači obavezu da se nacionalni zakoni i prakse usklade sa odredbama te Konvencije, kao i da se podnose izveštaji međunarodnim nadzornim telima na temu mera koje su preduzete u tom cilju. Stoga, ratifikacija MOR-ovih konvencija znači da će zakonodavstvo zemlje koja ju je ratifikovala pružati zaštitu svoj deci mlađoj od 18 godina od svih oblika eksploatacije i štetnog rada koji potpada pod definiciju „najgorih oblika dečijeg rada“ datu u Konvenciji, kao i da će adekvatno kažnjavati sve koji prekrše zakone u ovom pogledu. Jednom kada je Konvencija br. 182 ratifikovana, uloga parlamentaraca je da se postaraju ili da postojeće zakonodavstvo adekvatno pokriva sve obaveze koje proističu iz Konvencije br. 182, ili, ukoliko to nije slučaj, da Vlada jasno izrazi svoju nameru da svoje zakone u potpunosti uskladi sa zahtevima Konvencije, kao i da to uradi u razumnom vremenskom roku. Sami parlamentarci mogu da podnesu predloge zakona kako bi podstakli Vladu na akciju. Parlamentarci takođe treba da vode računa da postoje adekvatni mehanizmi i fondovi za sprovođenje takvog zakonodavstva.

Voditi računa o tome da su akcioni programi usvojeni i adekvatno finansirani

Konvencija br. 182 zahteva od država koje su je ratifikovale da „osmisle i sprovedu akcione programe za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada, u konsultacijama sa organizacijama poslodavaca i radnika i drugim zainteresovanim stranama, kao i da prate sprovođenje takvih programa.“ Čak i ako Konvencija još nije ratifikovana, ili ako se trenutno to ni ne razmatra, parlamentarci mogu da vrše svoju funkciju parlamentarnog nadzora tako što će voditi računa o tome da se pokrenu odgovarajući akcioni programi za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada, i to posebno u sledećim oblastima:

- mere za sprečavanje angažovanja dece u najgorim oblicima dečijeg rada i udaljšavanje dece iz takvih situacija;
- mere za finansijsku podršku deci izbavljenoj iz najgorih oblika dečijeg rada i za njihove porodice, moguće uključujući i mere namenjene roditeljima za pristup aktivnostima od kojih mogu da zarađuju za život;
- pristup besplatnom obrazovanju za svu decu.

U okviru svoje nadzorne funkcije, parlamentarci takođe mogu da vode računa o tome da organizacije poslodavaca i radnika – kao i NVO i lokalne zajednice – u potpunosti učestvuju u razvoju ovakvih programa i njihovom sprovođenju; kao i o tome da su

napravljeni odgovarajući dogovori za koordiniranu akciju svih vladinih resora kojih se ovo tiče (na primer, tako što će se formirati centralna jedinica za dečiji rad).

Konačno, što se tiče nacionalnog budžeta, parlamentarci mogu da se postaraju da se adekvatni fondovi izdvajaju za aktivnosti i javna tela koja su od centralnog značaja za programe čiji je cilj iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada. Očigledni primeri su:

- budžet za **obrazovanje**, s obzirom da je jačanje školskog sistema od centralne važnosti. Potrebno je postarati se da u svakoj zajednici postoje raspoložive škole, sa dovoljnim brojem adekvatno obučениh nastavnika;
- budžet za osnovne **socijalne usluge** za decu i njihove porodice; i
- budžet za **agencije zadužene za sprovođenje zakona**, i to ne samo za **policiju** i **pravosuđe**, već i za **inspekciju rada** i **školsku inspekciju**.

Međunarodni donatori mogu da daju veliki doprinos tako što će finansirati određeni broj aktivnosti koje podržavaju decu radnike, **ali treba izbegavati previše oslanjanja na spoljne finansije**. Mnoge aktivnosti koje zavise od spoljne podrške mogu da propadnu kada donatori povuku finansije. Svaka zemlja mora da bude spremna na neophodna prilagođavanja, uključujući i moguće finansijske žrtve, za dobrobit svoje dece. A zaista, što su veći naponi koje zemlja ulaže, to je veća i verovatnoća da će privući spoljnu finansijsku pomoć kao podršku.

Učiniti pravosuđe spremnim da se bavi najgorim oblicima dečijeg rada

Naravno, parlamentarci ne treba da se mešaju u rad pravosuđa, ali treba da povedu računa o tome:

- da pravosuđe funkcioniše na delotvoran način, objektivno i nepristrasno;
- da pravosuđe ne trpi pritisak ili mešanje od strane izvršne vlasti, ili uticajnih pojedinaca ili grupa koji mogu biti umešane u teške oblike eksploatacije dece;
- da se pravda deli u okviru razumnih vremenskih rokova; i
- da pravosuđe ima na raspolaganju odgovarajućia finansijska sredstva i ljudske resurse da se bavi misijom iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada.

Mobilisati javno mnjenje i sklopiti savezništva protiv najgorih oblika dečijeg rada

Parlamentarci mogu da u velikoj meri doprinesu mobilisanju javnog mnjenja protiv dečijeg rada, naročito tako što će javno govoriti o najstravičnijim oblicima zlostavljanja koje deca trpe. Više nego drugi ljudi, parlamentarci mogu uticati na stavove javnosti u vezi sa ovim problemom, uključujući i na stavove roditelja koji smatraju da imaju obavezu da šalju decu na posao umesto u školu, ili im to jednostavno više odgovara.

Parlamentarci mogu da preduzmu sledeće inicijative:

- da insistiraju da nijedno dete ne radi u programima ili institucijama koji se finansiraju iz javnih fondova, ili da deca koja rade u takvim programima ili institucijama obavljaju jednostavne zadatke u toku ograničenog vremenskog perioda koji ih neće ometati u školovanju; ili
- da pokrenu inicijative u okviru svojih izbornih jedinica za spasavanje dece iz situacija u kojima rade pod posebno rizičnim uslovima ili su eksploatisana, ili za poboljšanje životnih uslova dece radnika i njihovih roditelja.

Takođe bi bilo važno za parlamentarce da održavaju i razvijaju kontakte s poslodavcima, sindikatima i lokalnim telima u okviru svojih izbornih jedinica, i da ih podstiču da utvrde oblasti u kojima bi mogli da sarađuju radi iskorenjivanja nekih posebno štetnih oblika dečijeg rada. Takođe, bilo bi važno uspostaviti bliske radne odnose na nacionalnom nivou s organizacijama poslodavaca i radnika, kao i sa NVO koje su se dokazale kao vredni borci za zaštitu prava dece radnika. Već smo ranije napomenuli, u okviru ovog Priručnika, koliko je važno formirati savezništva između javnih i privatnih tela, između grupa koje inače imaju različite interese, ali im je zajednička želja da se zemlja očisti od pošasti dečijeg rada. Parlamentarci bi mogli da budu pokretačka snaga iza stvaranja ovakvih savezništava.

Nastupati na međunarodnoj sceni

U određenom smislu, dečiji rad sve više postaje međunarodni problem. Ovo stoji ne samo zato što je problem privukao priličnu pažnju i zabrinutost javnosti, nego i zato što poprima međunarodne razmere – na primer, putem rasta seks-turizma i trgovine decom preko nacionalnih granica. Pored ovog, potrošači su sve glasniji u svom insistiranju da roba koju kupuju, čak i kad dolazi iz dalekih zemalja, ne sme da se proizvodi eksploatacijom dečije radne snage. Borba protiv dečijeg rada stoga sve više pokreće međunarodnu saradnju, kao što se vidi, na primer, na osnovu fantastičnog rasta već opisanog Međunarodnog programa MOR za iskorenjivanje dečijeg rada (IPEC). Parlamentarci mogu da imaju značajnu ulogu u ovom međunarodnom naporu, tako što će stupiti u direktnu saradnju i zajedničke akcije sa drugim zemljama radi iskorenjivanja prekogranične trgovine decom i krivičnog gonjenja seksualne eksploatacije dece, ili radi pružanja podrške naporima organizacija kao što su MOR, UNICEF i Međuparlamentarna unija koje se bave ovim problemom.

**Sedam mera pomoću
kojih parlamentarci
mogu da doprinesu
iskorenjivanju najgorih
oblika dečijeg rada**

Ratifikovati Konvencije MOR br. 138 i 182

Zašto?

Ratifikacija neke Konvencije MOR jasno stavlja do znanja međunarodnoj zajednici – kao i domaćem javnom mnjenju – da je zemlja spremna da radi na ostvarenju određenih ciljeva i sprovođenju određenih politika, i da je spremna da međunarodnim telima dopusti da pregledaju njene politike i zakonodavstvo, sa ciljem utvrđivanja da li su usklađeni sa preuzetim obavezama. Ratifikacija takođe služi i kao međunarodni bezbednosni mehanizam utoliko što ne obavezuje samo vladu koja je bila u kabinetu u trenutku potpisivanja, već i sve buduće vlade – što stavlja primenu ratifikovane Konvencije iznad previranja partijskih politika ili smena vlade.

U okviru Pitanja 1 i 4 data su detaljna objašnjenja sadržaja ove dve Konvencije, kao i sistema MOR za praćenje primene ratifikovanih Konvencija. Konvencija br. 138 definiše raspon minimalnih uzrasta ispod kojih nijedno dete ne bi smelo da radi (pogledajte Tabelu 1 u okviru Pitanja 1). Nadzorna tela MOR su prihvatila to da je, za mnoge zemlje, iskorenjivanje svih oblika rada dece mlađe od uzrasta propisanog Konvencijom dugoročni cilj za čije ostvarenje je potrebno mnogo godina. **Ali to nije razlog da se ne ratifikuje Konvencija br. 138; ona pruža, i dugoročno ako je to potrebno, cilj za javnu politiku i radni okvir za akciju.** Na drugoj strani, Konvencija br. 182 zahteva od država potpisnica da eliminišu neke posebno neprihvatljive oblike dečijeg rada u kratkom vremenskom okviru. Ona održava mišljenje međunarodne zajednice da se ovaj cilj može i mora ostvariti u svim zemljama „po hitnom postupku“, ma koji da im je nivo razvoja. S obzirom na prioritet koji se ukazuje iskorenjivanju najgorih oblika dečijeg rada, smernice koje slede odnose se mahom na Konvenciju br. 182.

Kako?

Ustav MOR (član 19.5) zahteva od država članica da predaju „organu ili organima koji je za to pitanje nadležan“ (što je u većini slučajeva nacionalni parlament te države) tekstove Konvencija i Preporuka u roku od godinu dana (ili u izuzetnim okolnostima u roku od 18 meseci) od njihovog usvajanja od strane Međunarodne konferencije rada, kako bi ih dotični organ „uvrstio u zakonodavstvo i druge akcije“. Odluka da se ratifikuje Konvencija i da se stoga zemlja obaveže na njene odredbe mora se doneti

uz pristanak nadležnih organa (i ponovo, u većini zemalja nacionalni parlament je taj koji ima ovlašćenje da donese takvu odluku). Jednom kada je odluka doneta, instrument ratifikacije, koji je najčešće u obliku pisma potpisanog od strane čelnika države, vlade, ili ministarstva spoljnih poslova, uručuje se Generalnom direktoru MOR. Primeri pisama i instrumenata ratifikacije deo su ovog priručnika.

Šta je uloga parlamentaraca?

- glavna uloga parlamentaraca, kao predstavnika naroda, je da obezbede podršku javnosti za ratifikaciju Konvencija od strane države;
- ukoliko Konvencija nije ratifikovana, parlamentarci mogu zahtevati objašnjenje zašto to nije učinjeno, i da apeluju da se što pre uradi;
- parlamentarci mogu da pitaju izvršnu vlast kakve postupke namerava da preduzme da se nacionalno zakonodavstvo i prakse usklade sa Konvencijom.

Tabela 5

Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada iz (br. 182) 1999.

Stupila na snagu 19. novembra 2000.

Status ratifikacije na dan 1. januara 2002: 113 ratifikacija

Albanija	2.8.2001	Demokratska Republika Kongo	20.6.2001
Alžir	9.2.2001	Danska	14.8.2000
Angola	13.6.2001	Dominikana	4.1.2001
Argentina	5.2.2001	Dominikanska Republika	15.10.2001
Austrija	4.12.2001	Ekvador	19.9.2000
Bahami	14.6.2001	El Salvador	12.10.2000
Bahrein	23.3.2001	Ekvatorijalna Gvineja	13.8.2001
Bangladeš	12.3.2001	Estonija	24.9.2001
Barbados	23.10.2000	Finska	17.1.2000
Belorusija	31.10.2000	Francuska	11.9.2000
Beliz	6.3.2000	Gabon	28.3.2001
Benin	6.12.2001	Gambija	3.7.2001
Bosna i Hercegovina	5.10.2001	Gana	13.6.2000
Bocvana	3.1.2000	Grčka	6.11.2001
Brazil	2.2.2000	Gvatemala	11.10.2001
Bugarska	28.7.2000	Gvajana	15.1.2001
Burkina Faso	25.7.2001	Honduras	25.10.2001
Kanada	6.6.2000	Mađarska	20.4.2001
Zelenortska ostrva	23.10.2000	Island	29.5.2001
Centralnoafrička republika	28.6.2000	Indonezija	28.3.2000
Čad	6.11.2000	Irak	9.7.2001
Čile	17.7.2000	Irska	20.12.1999
Kosta RiKa	10.9.2001	Italija	7.6.2000
Hrvatska	17.7.2001	Japan	18.6.2001
Kipar	27.10.2000	Jordan	20.4.2000
Češka	19.6.2001	Kenija	7.5.2001

Republika Koreja	29.3.2001	Sveti Kits i Nevis	12.10.2001
Kuvajt	15.8.2001	Sveta Lusija	6.12.2000
Liban	11.9.2001	Sv. Vinsent i Grenadini	4.12.2001
Lesoto	14.6.2001	San Marino	15.3.2000
Libija	4.10.2000	Saudi Arabija	8.10.2001
Luksemburg	21.3.2001	Senegal	1.6.2000
Madagaskar	4.10.2001	Sejšeli	28.9.1999
Malavi	19.10.1999	Singapur	14.6.2001
Malezija	10.11.2001	Slovačka	20.12.1999
Mali	14.7.2000	Slovenija	8.5.2001
Malta	15.6.2001	Južna Afrika	7.6.2000
Mauritanija	3.12.2001	Španija	2.4.2001
Mauricijus	8.6.2000	Šri Lanka	1.3.2001
Meksico	30.6.2000	Švedska	13.6.2001
Mongolija	26.6.2001	Švajcarska	28.6.2000
Maroko	26.1.2001	Ujedinjena Republika Tanzanija	12.9.2001
Namibija	15.11.2000	Tajland	16.2.2001
Novi Zeland	14.6.2001	Togo	19.9.2000
Nikaragva	6.11.2001	Tunis	28.2.2000
Niger	23.10.2000	Turska	2.8.2001
Norveška	21.12.2000	Uganda	21.6.2001
Oman	11.6.2001	Ukrajina	14.12.2000
Pakistan	11.10.2001	Ujedinjeni Arapski Emirati	28.6.2001
Panama	31.10.2000	Velika Britanija	22.3.2000
Papua Nova Gvineja	2.6.2000	SAD	2.12.1999
Paragvaj	7.3.2001	Urugvaj	3.8.2001
Filipini	28.11.2000	Vijetnam	19.12.2000
Portugal	15.6.2000	Jemen	15.6.2001
Katar	30.5.2000	Zambija	10.12.2001
Rumunija	13.12.2000	Zimbabve	11.12.2000
Ruanda	23.5.2000		

Kontrolna lista stavki koje treba razmotriti kako bi se nacionalno zakonodavstvo i praksa uskladili sa odredbama Konvencije br. 182

Član 1:

- Postoji li zakonodavstvo koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada?
- Da li država preduzima delotvorne mere u cilju iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada?
- Da li se država bavi ovim pitanjem po hitnom postupku?

Član 2:

- Da li zabrana najgorih oblika dečijeg rada i borba protiv istog obuhvataju svu decu mlađu od 18 godina, kako dečake tako i devojčice?

Član 3:

- Da li su doneti zakoni ili neke druge mere čiji je cilj da zabrane i iskorene: të gjitha format e skllavërisë për fëmijët dhe praktikat e ngjashme;
 - sve oblike ropstva i sličnih postupanja prema deci;
 - prodaju i trgovinu decom;
 - dužnički rad dece i služenje u domaćinstvu;
 - prinudni ili obavezni dečiji rad;
 - korišćenje dece za prostituciju;
 - korišćenje dece za dečiju pornografiju;
 - korišćenje dece za protivzakonite aktivnosti, i to posebno za proizvodnju droge i trgovinu istom;
 - rad koji može da naškodi zdravlju, bezbednosti ili moralu dece?

Član 4:

- Da li je utvrđeno, putem zakona ili na neki drugi način, koje vrste poslova mogu da naškode zdravlju, bezbednosti ili moralu dece?
- Da li su organizacije poslodavaca i radnika konsultovane prilikom utvrđivanja takvih vrsta poslova?
- Da li su uzeti u obzir stavovi 3 i 4 Preporuke o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. (br. 190) prilikom utvrđivanja takvih vrsta poslova?
- Da li je država prepoznala na kojim mestima se obavljaju takvi poslovi?
- Da li su organizacije poslodavaca i radnika konsultovane prilikom prepoznavanja takvih mesta?
- Da li je predviđena periodična revizija, po potrebi, ovog spiska poslova koji mogu da naškode zdravlju, bezbednosti ili moralu dece?

Član 5:

- Da li su osnovani ili određeni mehanizmi koji će pratiti primenu Konvencije?
- Da li su organizacije poslodavaca i radnika konsultovane prilikom osnivanja ili određivanja takvih mehanizama? →

Član 6:

- Da li je država osmislila i započela sprovođenje akcionih programa sa ciljem iskorenjivanja najgorih oblika dečijeg rada?
- Da li su relevantne vladine institucije, odnosno organizacije poslodavaca i radnika konsultovane prilikom osmišljavanja i sprovođenja takvih programa?
- Da li je uzeto u obzir i mišljenje drugih grupa kojih se ovo tiče?

Član 7:

- Da li država preduzima sve neophodne mere da omogući delotvorno sprovođenje Konvencije?
- Da li je država predvidela krivične sankcije ili druge odgovarajuće sankcije vezane za primenu Konvencije?
- Da li se sankcije primenjuju?
- Da li se preduzimaju delotvorne i vremenski ograničene mere čiji je cilj:
 - da spreče dalje angažovanje dece u najgorim oblicima dečijeg rada;
 - da pruže direktnu pomoć u udaljavanju dece iz takvih situacija;
 - da omoguće pristup besplatnom osnovnom obrazovanju i, tamo gde je to prikladno i moguće, stručnoj obuci za takvu decu;
 - da prepoznaju decu izloženu posebnom riziku i na vreme dođu do nje;
 - da uzmu u obzir posebne potrebe devojčica?

Član 8:

- Da li država saraduje sa drugim zemljama kako bi sprovela odredbe Konvencije?
- (*Pitanje koje se posebno odnosi na razvijene zemlje*) Da li država pruža intenzivnu pomoć drugim zemljama kako bi one sprovele mere Konvencije, što podrazumeva podršku za:
 - odruštveni i ekonomski razvoj;
 - programe za smanjenje siromaštva;
 - o univerzalno obrazovanje?

Pitanja koja se odnose na sve članove:

- Da li se država pozabavila svim gore navedenim pitanjima uzimajući u obzir njihove posledice na jednaka prava i mogućnosti devojčica i dečaka?

Šta vi možete da uradite?

Postarajte se da vaša država ratifikuje sledeće Konvencije:

- Konvencija o minimalnom uzrastu iz 1973. (br. 138)
- Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. (br. 182)

Ukoliko vaša zemlja nije ratifikovala nijednu od ove dve Konvencije, proverite da li je ratifikovala barem Konvenciju br. 182.

Ukoliko vaša zemlja nije ratifikovala Konvenciju MOR br. 182:

- pitajte relevantna Vladina tela zašto to nije učinjeno;
- proverite da li se ratifikacija razmatra kao takva;
- pogledajte nacionalni izveštaj koji je Vlada podnela u okviru Deklaracije MOR o osnovnim načelima i pravima rada (pogledajte Pitanje 4), kako biste videli koje prepreke za ratifikaciju ovaj izveštaj navodi.

Ukoliko je Konvencija br. 182 ratifikovana, ili se ratifikacija razmatra kao takva:

- pitajte Vladu koje korake je preduzela, ili namerava da preduzme, kako bi ispunila zahteve Konvencije. Možete koristiti kontrolnu listu datu u okviru prethodne Kućice.

Ukoliko Konvencija br. 182 nije ratifikovana, niti se ratifikacija razmatra kao takva;

ILI

Ukoliko je Konvencija ratifikovana, ali su, po vašem mišljenju, izostali adekvatni koraci za ispunjavanje zahteva Konvencije:

- postavite Vladi pitanja;
- pokrenite raspravu u parlamentu;
- podnesite ličnu inicijativu za predlog zakona;
- mobilizite javno mnjenje.

Usvojiti i sprovesti zakonodavstvo koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada

Zašto?

Ratifikacija Konvencije br. 182 neće sama po sebi iskoreniti najgore oblike dečijeg rada. Čin ratifikacije predstavlja obavezu da će država potpisnica preduzeti akciju koja vodi ka ovom cilju. Zakonodavstvo pruža nezamenjive osnove za ovakvu akciju.

“Svaka članica koja ratifikuje ovu konvenciju preduzeće neposredne i delotvorne mere kako bi obezbedila zabranu i iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada po hitnom postupku.”

Konvencija MOR br. 182, član 1

Kućica 31

Uloga zakonodavstva

- Prevodi ciljeve i načela međunarodnih standarda u nacionalne zakone;
- Postavlja načela, ciljeve i prioritete za nacionalnu akciju za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada;
- Stvara mašineriju koja će sprovesti takvu akciju;
- Određuje specifična prava i obaveze;
- Postavlja autoritet države iza zaštite dece;
- Vodi ka zajedničkom razumevanju svih uključenih aktera;
- Pruža merila za ocenu učnika;
- Pruža pravna obeštećenja za žrtve; i
- Određuje sankcije za prekršioce.

Kako?

Prvi korak

Prvi korak predstavlja pregled **celokupnog** postojećeg zakonodavstva sa ciljem određivanja da li:

- delotvorno zabranjuje sve najgore oblike dečijeg rada, kao što je definisano u Konvenciji br. 182. (Država ima jasnu obavezu da sprovede takav pregled zakonodavstva ukoliko je Konvencija br. 182 ratifikovana ili se nalazi pred

ratifikacijom, ali čak i ako se ratifikacija ne razmatra u nekoj skorijoj budućnosti, Konvencija i prateće Preporuke pružaju korisne smernice za nacionalnu akciju). Ovo će podrazumevati pregled različitih vrsta zakonodavstva;

Na primer:

Da li **krivični zakoni** zabranjuju:

- sve vrste dečijeg ropstva;
- prodaju i trgovinu decom;
- dužnički rad, služenje u domaćinstvu, prinudni ili obavezni rad;
- korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za protizakonite aktivnosti, i to posebno za proizvodnju droge i trgovinu istom;
- korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za prostituciju i pornografiju?

Da li **vojni zakoni** zabranjuju prinudnu regrutaciju dece mlađe od 18 godina za oružane sukobe?

Da li **radni zakoni** propisuju minimalni uzrast za opšte zapošljavanje, kao i za specifično zapošljavanje na opasnim randim mestima? Da li su organizacije radnika i poslodavaca bile konsultovane prilikom utvrđivanja opasnih poslova kojima deca mlađa od 18 godina ne treba da budu izložena? I da li zakoni koji se tiču šegrtovanja/učenja zanata u dovoljnoj meri čuvaju decu od učešća u najgorim oblicima dečijeg rada?

Da li su **zakoni koji se tiču zaštite dece**, kao što je zakon o maloletnim licima ili zakon o deci, usklađeni sa radnim zakonima?

- pružaju pristup besplatnom obrazovanju i, gde je to prikladno, stručnoj obuci za decu;
- pružaju adekvatno obeštećenje i nadoknadu za decu koja su bila podvrgnuta naporim oblicima dečijeg rada i njihovim porodicama;
- pružaju odgovarajuće sankcije za prekršioce; i
- imenuju nadležni organ koji će sprovesti zakonodavstvo.

U okviru ovog pregleda, **parlamentu treba dostaviti i nacрте zakonodavstva, da bi se premostili svi jazovi u postojećem zakonodavstvu i da bi se ono u potpunosti uskladilo sa odredbama Konvencije br. 182.**

Ovaj proces pregleda, izmena i dopuna, i izrade zakonodavstva takođe treba da se pozabavi pitanjem **opasnog rada**. Konvencija br. 182 navodi, kao najgore oblike dečijeg rada, „poslove koji, usled svoje prirode ili usled okolnosti u kojima se odvijaju, mogu da naškodi zdravlju, bezbednosti ili moralu dece“, ali prepušta svakoj zemlji da sama definiše te poslove putem nacionalnih zakona ili propisa, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavaca i radnika, kao i da odredi gde se takvi poslovi odvijaju. Prilikom razmatranja ovog pitanja, bilo bi korisno imati na umu da **Preporuka br. 190** navodi sledeće:

„II. Opasan rad

3. U određivanju vrste poslova na koje se odnosi član 3(d) ove Konvencije i utvrđivanju toga gde se oni odvijaju, trebalo bi razmotriti, između ostalog:

- (a) rad koji izlaže decu fizičkom, psihološkom ili seksualnom zlostavljanju;
- (b) rad pod zemljom, pod vodom, na opasnim visinama ili u skućenim prostorijama;
- (c) rad sa opasnom mašinerijom, opremom i alatkama, ili rad koji podrazumeva rukovanje teretom golim rukama ili nošenje teških tereta;
- (d) rad u nezdravoj sredini koji može, na primer, izložiti decu opasnim supstancama, agensima ili procesima, kao i temperaturi, buci, ili vibracijama koje mogu oštetiti zdravlje;
- (e) rad u posebno teškim uslovima, kao što je rad u dugim smenama, ili noćni rad, ili rad prilikom koga je kretanje dece neopravdano ograničeno na prostorije poslodavca.

4. Za sve vrste poslova nabrojane u okviru člana 3(d) Konvencije i gore navedenog stava 3, nacionalni zakoni ili propisi, kao i nadležni organi, mogu, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavaca i radnika, dopustiti zapošljavanje ili rad licima starijim od 16 godina, pod uslovom da su zdravlje, bezbednost i moral te dece u potpunosti zaštićeni, kao i da su deca primila odgovarajuća specifična uputstva ili stručnu obuku u toj delatnosti.“

Preporuka br. 190. stavovi 3 i 4

Zakonodavstvo je besmisleno ako se ne sprovodi

Stoga, takođe treba pregledati mašineriju za sprovođenje zakona: inspeksijske službe (školsku inspekciju i inspekciju rada), policiju i pravosuđe. Moraju se utvrditi glavne prepreke za potpuno sprovođenje zakona vezanog za ovaj problem. Na primer, da li je to:

- zato što su mnogi oblici dečijeg rada **skriveni od očiju javnosti**; ili
- zato što su deca radnici izložena nekim posebno opasnim rizicima u malim radionicama, porodičnim preduzećima i zanatskim radnjama u sivoj ekonomiji, što po pravilu **nije pokriveno radnim zakonodavstvom, pa samim tim nije ni u dometu inspeksijskih službi?**

U prvom slučaju, ne treba samo ojačati službe nadležne za sprovođenje zakona, već i unaprediti njihove odnose sa lokalnim zajednicama kako bi se utvrdilo gde dolazi do najgorih oblika dečijeg rada. U drugom slučaju, naglasak možda treba da bude na obrazovanju i informisanju svih kojih se ovo tiče o opasnostima koje prete od nekih supstanci ili vrste posla, a ne na krivičnom gonjenju poslodavaca.

Još jedno pitanje koje zahteva pažnju je **način na koji se zakon primenjuje na decu i porodice u nepovoljnom položaju.**

Činjenica da ta deca nisu u školi možda ne treba da se posmatra kao krivično delo, nego kao problem koji treba rešavati pružanjem dovoljno podsticaja i ohrabrenja. A deca koja su umešana u krivična dela (čak i kada su prevarom namamljena, prodana ili primorana da se bave takvim aktivnostima) rizikuju da dvaput budu kažnjena: **prvo zato što nisu u školi, a onda zato što su kriminalci.** Očigledno, dečija prostitucija mora da bude krivično delo – ali *ne* za dete, već za lice koje „koristi, dobavlja ili nudi“ decu radi prostitucije. Isto tako, ne treba dete koje je se našlo uvučeno u trgovinu drogom smatrati za kriminalca, već lice koje zloupotrebljava dete u te svrhe. Ovo važno načelo se prečesto zaboravlja: **deca se šalju u zatvor sa odraslim kriminalcima, što može da ostavi katastrofalne posledice po njihov budući razvoj, dok je ono što im je zaista potrebno neka vrsta rehabilitacije.**

Međunarodna saradnja u sprovođenju zakona postaje sve važnija – radi borbe protiv, na primer, seksualnog turizma, prekograničnog prenosa dečije pornografije, uključujući i internet, i problema dece koja su prodana u prostituciju i odvedena u druge zemlje. Saradnja između nacionalnih pravosuđa i agencija za sprovođenje zakona (npr. u pogledu razmene krivičnih ili pravosudnih dosijea, izručenja izvršilaca, repatrijacije i spajanja žrtvi trgovine ljudima sa njihovim porodicama...) mora da se ojača kako bi mogla da odgovori na tako ekstremne oblike eksploatacije dece. Pored ovoga, trebalo bi uključiti i usluge Interpola zarad lakše identifikacije i hapšenja prestupnika. Zemlje razvijaju i nove pravne tehnike, kao što je ekstrateritorijalna jurisdikcija za kažnjavanje seksualnih turista, ili univerzalna jurisdikcija za kažnjavanje ratnih zločinaca koji su navodili maloletna lica da aktivno učestvuju u sukobima. Uz pomoć ovih tehnika, zemlje pomažu jedne drugima da stanu na put ovim gnusnim praksama.

Kućica 33

Parlamentarci u akciji: primer iz Kenije

- Parlament Kenije je organizovao parlamentarnu radionicu 2000. godine sa ciljem pronalaženja načina za borbu protiv dečijeg rada u zemlji.
- Takođe, sredinom 2001., Ministar rada je predstavio sednični dokument protiv dečijeg rada, o kome se raspravljalo u Parlamentu i koji su podržali poslanici iz različitih političkih stranaka.
- Oktobra 2001. Parlamentu je predat predlog zakona na raspravu, čiji je cilj bio da zaštiti decu od dečijeg rada i učešća u oružanim sukobima. Kada se usvoji, ovaj zakon će štiti decu od ekonomske eksploatacije ili bilo kakvog rada koji je opasan ili remeti pohađanje nastave, ili može da naškodi detetovom zdravlju ili fizičkom, mentalnom, duhovnom ili društvenom razvoju.

Šta je uloga parlamentaraca?

Parlamentarci očigledno imaju centralnu ulogu u borbi protiv najgorih oblika dečijeg rada. **Kao zakonodavci** moraju da obezbede da zakonodavstvo njihove države delotvorno zabranjuje sve najgore oblike dečijeg rada definisane Konvencijom 182 MOR i da obezbeđuje adekvatan pravni okvir za primenu zakona. Ako ne, trebalo bi da insistiraju na novom zakonu ili na promeni starog. Takođe bi trebalo da obezbede da **sankcije** koje se primenjuju u slučaju prekršaja takvog zakonodavstva dovoljno dobro služe kao faktor odvraćanja, kao i da se ugršženoj deci i njihovim porodicama obezbedi adekvatna **nadoknada**. Parlamentarci ne bi trebalo da se mešaju u primenu zakona, ali bi trebalo da se uvere da **mašinerija za primenu zakona** ima dovoljno sredstava i da funkcioniše na delotvoran, ažuran i human način.

Šta vi možete da uradite?

Postarajte se da postojeće zakonodavstvo bude pregledano – od strane nadležnih službi Vlade, specijalnog parlamentarnog odbora ili nekog drugog zvaničnog tela – sa ciljem utvrđivanja da li nedvosmisleno zabranjuje sve navedene oblike najgoreg dečijeg rada za sve dečake i devojčice mlađe od 18 godina:

- ropstvo i slične prakse, kao što je prodaja dece i trgovina decom, dužnički rad, služenje u domaćinstvu, prinudni ili obavezni rad;
- prisilno ili obavezno regrutovanje dece za učešće u oružanim sukobima;
- korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za prostituciju, proizvodnju pornografije ili pornografske predstave;
- korišćenje, dobavljanje ili nuđenje dece za protizakonite aktivnosti, i to posebno za proizvodnju droge i trgovinu istom;

Postarajte se da postojeće zakonodavstvo zabranjuje zapošljavanje dece mlađe od 18 godina na poslovima koji mogu da naškode njihovom zdravlju, bezbednosti ili moralu, kao i da su organizacije poslodavaca i radnika konsultovane prilikom utvrđivanja takvih poslova.

Ukoliko pregled postojećeg zakonodavstva otkrije slabosti ili jazove u vezi sa pitanjima kojima se bavi Konvencija br. 182, ili ukoliko utvrdi preklapanja ili nedoslednosti između postojećih zakona, tražite novo zakonodavstvo koje će ispraviti ove nedostatke.

U vezi s novim zakonodavstvom:

- proverite da li su konsultovane organizacije poslodavaca i radnika;
- insistirajte na tome da one moraju biti konsultovane u vezi sa zakonodavstvom ili propisima koji se tiču vrsta opasnih poslova kojima deca mlađa od 18 godina ne smeju da budu izložena;

- postarajte se da tripartitne konsultacije o vrstama opasnih poslova razmotre sledeće šire oblasti rada:
 - rad koji izlaže decu fizičkom, psihološkom ili seksualnom zlostavljanju;
 - rad pod zemljom, pod vodom, na opasnim visinama ili u skućenim prostorijama;
 - rad sa opasnom mašinerijom, opremom i alatima, ili nošenje teških tereta;
 - izlaganje opasnim supstancama, agensima ili procesima, kao i temperaturi, buci, ili vibracijama koje mogu oštetiti zdravlje;
 - rad u dugim smenama, noćni rad, ili rad prilikom koga je kretanje dece neopravdano ograničeno na prostorije poslodavca;
- postarajte se da zakoni koji se tiču stručne obuke, učenja zanata i šegrtovanja u dovoljnoj meri štite mlade od opasnih poslova;
- postarajte se da programi koji se tiču stručne obuke, učenja zanata i šegrtovanja daju prednost upisu ili ponovnom upisu dece koja su spasena iz najgorih oblika dečijeg rada;
- postarajte se da se zakonodavstvo koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada odnosi na sve oblasti ekonomije, i to posebno uključujući sektore u kojima je poznato da su deca izložena zlostavljanju ili radu u opasnim okolnostima, kao što su poljoprivreda, sluzenje u domaćinstvu, porodična preduzeća i zanatske radionice, i siva ekonomija;
- postarajte se i da su samozaposlena deca takođe zaštićena;
- ukoliko nije moguće ili nije izvodljivo da ovakvo zakonodavstvo pokriva sve sektore, postarajte se da neki manje formalni programi inspekcije i zaštite stoje na raspolaganju deci u ovim sektorima.

Postarajte se da zakoni donose:

- adekvatne krivične ili novčane sankcije za sve one koji krše njihove odredbe;
- adekvatne administrativne sankcije za prekršaje; kao i
- adekvatnu odštetu za žrtve.

Postarajte se da najšira javnost bude upoznata sa odredbama zakonodavstva koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada, kao i sa sankcijama za njegovo kršenje. Ovo će podrazumevati prevođenje na različite lokalne jezike i dijalekte, kao i promovisanje putem radija, televizije i drugih medija.

Što se tiče mašinerije za sprovođenje:

- postarajte se da inspeksijske službe, policija i pravosuđe budu u potpunosti upoznati sa odredbama zakonodavstva koje zabranjuje najgore oblike dečijeg rada, kao i sa time kako da prepoznaju kršenja ovih propisa. Vodite računa navedena tela budu u stanju da obavljaju svoje zadatke;
- postarajte se da žrtve najgorih oblika dečijeg rada prime adekvatnu policijsku zaštitu i pravnu pomoć, da im je garantovan pristup pravdi, i da je sudski postupak okrenut ka detetu, što može da podrazumeva i program zaštite svedoka;
- postarajte se da pravosuđe funkcioniše delotvorno i nepristrasno, da nije podložno pritisku, i da se pravda deli bez prekomernih zakašnjenja;
- postarajte se da se prema deci koja su primorana na kriminalne aktivnosti ili su namamljena u njih ne postupa kao prema kriminalcima, nego da im se ponude odgovarajući programi rehabilitacije;

- postarajte se da nacionalna komisija za ljudska prava ili slično telo bude u poziciji da prati primenu zakona i pravnih postupaka.

Proverite da li vlada u vašoj zemlji saraduje sa drugim vladama:

- u vezi sa merama za sprovođenje zakonodavstva i međunarodnih Konvencija protiv eksploatacije dece i najgorih oblika dečijeg rada;
- tako što pruža pomoć, uključujući i finansijsku pomoć, namenjenu osmišljavanju i sprovođenju programa zakonodavnih reformi, kao i jačanju mašinerije za sprovođenje zakona.

Šta je uloga Uspostavljanje programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada

Zašto?

Zakonska zabrana, iako je od suštinske važnosti, sama po sebi neće biti dovoljna da bi se eliminisali najgori oblici dečijeg rada. Zakon mora da bude dopunjen pažljivo osmišljenim i koordinisanim programima preventivnih i popravnih mera koje utiču na pozadinske uzroke dečijeg rada - naročito na siromaštvo porodica iz kojih deca dolaze i zajednica u kojima žive, kao i na neodgovarajući školski sistem. Postojanje takvih programa će poslužiti kao signal javnom mnenju, na domaćem i međunarodnom nivou, da su organi vlasti ozbiljni u svojoj posvećenosti hitnoj eliminaciji najgorih oblika dečijeg rada. Upravo iz ovog razloga Konvencija br. 182 izričito zahteva od zemalja koje su je ratifikovale da **“osmisle i sprovedu programe akcije za eliminisanje najgorih oblika dečijeg rada kao prioritet”**. Konvencija pored toga zahteva i usvajanje **“delotvornih i vremenski oročenih”** mera.

Kako?

Vlada bi trebalo da igra vodeću ulogu u pripremi ovih programa, ali bi trebalo da ih pripremi **u konsultacijama sa organizacijama poslodavaca i radnika** i uzimajući u obzir gledišta **drugih organizacija i grupa civilnog društva**, uključujući decu pogođenu najgorim oblicima dečijeg rada i njihove porodice, čija će podrška programima i učestvovanje u istima biti od ključne važnosti za njihov uspeh. Konvencija i izričito nalaže takve konsultacije.

Prvi neophodni korak bi bilo određivanje **tela koje će snositi glavnu odgovornost** za osmišljavanje interesanog programa akcije usmerenog na eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, kao i za praćenje sprovođenja istog. Ova odgovornost bi mogla da bude poverena centralnoj **jedinici za dečiji rad**, uspostavljenoj upravo za ovu svrhu, ili postojećem delu državnog aparata kao što je Ministarstvo rada. Gde god da je smeštena, takva jedinica, da bi bila delotvorna, treba da ima određena ovlašćenja i da bude u stanju da **zahteva poštovanje i uspostavi saradnju sa** različitim državnim sektorima, uključujući lokalnu samoupravu, kao i sa partnerima iz nevladinog sektora.

Šta je uloga Zabrana i neposredna akcija za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada

Šta Preporuka br. 190 (1999)

koja dopunjuje Konvenciju o najgorim oblicima dečijeg rada zastupa

III Sprovođenje

5. (1) Potrebno je sakupiti i redovno ažurirati detaljne informacije i statističke podatke o prirodi i stepenu dečijeg rada kako bi poslužili kao osnov za određivanje prioriteta za nacionalnu akciju za ukidanje dečijeg rada i, konkretno, za hitnu zabranu i eliminaciju njegovih najgorih oblika.
 - (2) U meri u kojoj je to moguće, takve informacije i statistički podaci treba da obuhvate podatke raščlanjene prema polu, starosnoj grupi, zanimanju, grani privredne delatnosti, statusu pri zapošljavanju, školskoj spremi i geografskoj lokaciji. Potrebno je uzeti u obzir značaj efikasnog sistema registrovanja rođenih, uključujući izdavanje izvoda iz matične knjige rođenih.
 - (3) Potrebno je sakupiti i redovno ažurirati relevantne podatke o kršenjima nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada.
6. Prikupljanje i obrada informacija i podataka pomenutih u gornjem stavu 5 treba da se vrši uz poklanjanje dužne pažnje pravu na privatnost.
7. Informacije prikupljene shodno gornjem stavu 5 treba redovno slati Međunarodnoj organizaciji rada.
8. Članice treba da uspostave ili odrede odgovarajuće nacionalne mehanizme za praćenje sprovođenja nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada po obavljenim konsultacijama sa organizacijama poslodavaca i radnika.
9. Članice treba da obezbede da nadležni državni organi koji imaju nadležnosti za sprovođenje nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada saraduju jedni sa drugima i koordiniraju svoje aktivnosti.
10. Nacionalni zakoni ili propisi ili nadležni državni organ treba da odredi koja će lica biti odgovorna u slučaju nepoštovanja nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada.
11. Članice treba, u meri u kojoj je to saglasno sa nacionalnim zakonodavstvom, da saraduju sa međunarodnim naporima za hitnu zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada time što će:
 - (a) prikupljati i razmenjivati informacije o krivičnim delima uključujući ona koja su vezana za međunarodne mreže;
 - (b) otkrivati i sudski goniti lica uključena u prodaju i nedozvoljenu trgovinu decom ili u korišćenje, nalaženje ili ponudu dece za nedozvoljene aktivnosti, za prostituciju, za proizvodnju pornografije ili pornografske seanse;
 - (c) registrovati počiniocce takvih krivičnih dela.
12. Članice treba da utvrde da se sledeći najgori oblici dečijeg rada smatraju krivičnim delima:
 - (a) svi oblici ropstva ili prakse slične ropstvu, kao što su prodaja i nedozvoljena trgovina decom, dužničko ropstvo i robovanje i prinudni ili obavezni rad uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje dece kako bi se koristila u oružanom sukobu;
 - (b) korišćenje, nalaženje ili ponuda nekog deteta za prostituciju, proizvodnju pornografije ili za pornografske seanse;
 - (c) korišćenje, nabavljanje ili ponuda nekog deteta za nedozvoljene aktivnosti, i konkretno za proizvodnju i nedozvoljenu trgovinu drogom kao što je definisano u relevantnim međunarodnim ugovorima ili za aktivnosti koje uključuju nedozvoljeno nošenje ili korišćenje vatrenog oružja ili drugog naoružanja.
13. Članice treba da osiguraju da se kazne, uključujući po potrebi i krivične kazne, primenjuju na prekršaje nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje bilo koje vrste rada pomenutog u članu 3(d) Konvencije. →

14. Članice, isto tako, treba pod hitno da obezbede druge krivične, građanske ili administrativne lekove tamo gde je to odgovarajuće, kako bi osigurale efikasno sprovođenje nacionalnih odredaba za zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada, kao što je poseban nadzor nad preduzećima koja su koristila najgore oblike dečijeg rada i kako bi, u slučajevima upornog kršenja razmotrile mogućnosti privremenog ili trajnog oduzimanja dozvola za rad.
15. Ostale mere koje imaju za cilj zabranu i ukidanje najgorih oblika dečijeg rada bi mogle da obuhvate sledeće:
- (a) informisanje, uticanje na emocije i mobilisanje šire javnosti, uključujući nacionalne i lokalne političke lidere, parlamentarce i sudstvo;
 - (b) uključivanje i obuku organizacija poslodavaca i radnika i građanskih organizacija;
 - (c) obezbeđenje odgovarajuće obuke za zainteresovane vladine funkcionere, naročito inspektore, bezbednosne organe i druge relevantne stručnjake;
 - (d) obezbeđenje sudskog gonjenja u matičnoj zemlji državljana članice koji počine krivično delo shodno njenim nacionalnim odredbama za zabranu i hitno ukidanje najgorih oblika dečijeg rada, čak i kada su ta dela počinjena u nekoj drugoj zemlji;
 - (e) pojednostavljenje pravnih i administrativnih postupaka i njihovu obaveznu celishodnost i hitno izvršenje;
 - (f) podsticanje preduzeća na razvoj mera politike kako bi se uporedili ciljevi Konvencije;
 - (g) praćenje i davanje publiciteta najboljim praksama za ukidanje dečijeg rada;
 - (h) davanje publiciteta pravnim i drugim odredbama o dečijem radu na različitim jezicima ili dijalektima;
 - (i) uspostavljanje posebnih postupaka žalbi i donošenje odredaba za zaštitu od diskriminacije i represalija onih koji legitimno iznose na videlo slučajeve kršenja odredaba Konvencije, kao i uspostavljanje telefonskih linija za pomoć ili osoba za vezu i ombudsmana;
 - (j) usvajanje odgovarajućih mera kako bi se poboljšala obrazovna infrastruktura i obuka nastavnika u funkciji zadovoljenja potreba dečaka i devojčica;
 - (k) u meri u kojoj je to moguće, uzimanje u obzir u nacionalnim programima akcije:
 - (i) potrebe za otvaranjem radnih mesta i za stručnom obukom roditelja i odraslih u porodicama dece koja rade u uslovima obuhvaćenim ovom konvencijom i
 - (ii) potrebe da se roditelji bliže upoznaju sa problemom dece koja rade u takvim uslovima.
16. Pojačana međunarodna saradnja i/ili pomoć između članica u cilju zabrane i efikasnog suzbijanja najgorih oblika rada dece trebalo bi da dopunjuju nacionalne napore i mogu se, po potrebi, razvijati i ostvarivati uz konsultovanje poslodavačkih i radničkih organizacija. Takva međunarodna saradnja i/ili pomoć bi trebalo da uključuje:
- (a) mobilisanje resursa za nacionalne ili međunarodne programe;
 - (b) međusobnu pravnu pomoć;
 - (c) tehničku pomoć uključujući i razmenu informacija;
 - (d) podršku društveno-ekonomskom razvoju, programima za iskorenjivanje siromaštva i opšte obrazovanje

(Preporuka br.190, stavovi 5 do 16)

“Konferencija poziva narodne skupštine, vlade i međunarodnu zajednicu da započnu opsežnu diskusiju u pogledu usvajanja mera koje će se uhvatiti u koštac sa uzrocima dečijeg rada”

Međuparlamentarna unija, 96. konferencija, septembar 1996

Turska je 1992. g. oformila jedinicu za dečiji rad pri Ministarstvu rada i socijalne zaštite kako bi koordinisala aktivnosti vezane za dečiji rad. Ova jedinica vrši sledeće funkcije:

- upravlja resursnim centrom za dečiji rad (uključujući prevođenje knjiga na turski jezik i objavljivanje stručnog časopisa);
- koordiniše aktivnosti na podizanju javne svesti usmerene na poslodavce i zaposlenu decu;
- brzo reaguje u hitnim slučajevima (npr. jedna jedinica je uspostavljena u Jalova okrugu kako bi se pružila podrška deci koja su bila primorana da počnu da rade nakon katastrofalnog zemljotresa);
- organizuje sastanke na regionalnom nivou;
- organizuje programe obuke iz oblasti dečijeg rada za zaposlene u Ministarstvu rada i socijalne zaštite (naročito inspektore) i osnažuje sposobnost državnih službi, organizacija poslodavaca i radnika i NVO-a da se delotvorno bave pitanjem dečijeg rada;
- proučava i prati pitanja iz oblasti dečijeg rada (npr. efekte hemikalija na decu koja rade u kožarskoj industriji);
- priprema nacрте zakona o dečijem radu;
- vrši dužnost sekretarijata Nacionalnog upravnog odbora u okviru IPEC-a, i prati IPEC programe.

Programi akcije bi **mogli da imaju više oblika**. Na primer to bi mogao da bude jedinstveni dokument koji detaljno opisuje ciljeve koji treba da budu postignuti, aktivnosti koje treba da budu sprovedene na raznim nivoima i odgovornosti različitih aktera (državnih službi i ministarstava, lokalnih organa vlasti, socijalnih partnera, NVO i lokalnih organizacija) za sprovođenje tih aktivnosti. Ili bi mogli da predstavljaju **opšti master plan** koji uspostavlja opštu strategiju i ciljeve, a koji bi bio dopunjen specifičnijim programima, npr. za određene sektore ili regione. Naročito u velikim zemljama, postoji mnogo prednosti u **spuštanju odgovornosti** na lokalni nivo po pitanju odluka o preciznim projektima i programima koji treba da budu sprovedeni, kao i o načinu njihovog sprovođenja. U tako decentralizovanom sistemu, funkcija centrale bi bila da postavi okvir politike, prati sprovođenje i po potrebi pruža podršku lokalnim organima.

Koji god oblik da preuzme, nacionalni program akcije **mora da bude ubedljiv**: mora da predstavlja jasan izraz vladine **rešenosti** da okonča nehumane i neprihvatljive prakse obuhvaćene terminom “najgori oblici dečijeg rada”; mora obezbediti uslove za **koncentrisanu akciju** različitih strana - **vladinog i nevladinog sektora** - kako bi priteklo u pomoć izuzetno ugroženoj deci; i mora da obezbedi **podršku i posvećenost širokog saveza** društvenih, privrednih i političkih snaga.

U zavisnosti od nacionalne ustavne prakse, ovakvi programi bi najverovatnije morali da budu dati narodnoj skupštini na raspravu i usvajanje pre nego što budu naširoko

promovisani. Odobrenje skupštine bi, naravno, bilo potrebno u svakom slučaju ukoliko je prvo neophodno doneti odgovarajuće zakone i/ili ukoliko moraju biti dodeljena dodatna javna sredstva. A jednom kad program(i) bude(u) promovisan(i) trebalo bi da mu (im) bude dat najveći mogući publicitet u celoj zemlji i trebalo bi da bude(u) predstavljen(i) u **obliku razumljivom i dostupnom svim delovima društva.**

Kućica 36

Partnerstva kao osnova za akciju: Primeri iz arapskih zemalja

Međunarodni program MOR za eliminaciju dečijeg rada (IPEC) pomaže zemljama da uspostave osnove za akciju protiv dečijeg rada ne samo u okviru Vlade, već i među predstavnicima privrednog sektora i sveta rada kako bi unapredili njihove zajedničke napore u pogledu javnih politika, strategija i akcionih planova. Sledeći primeri ilustruju takve saveze:

U **Egiptu**, Ministarstvo za radnu snagu i migraciju (MRSM) je uspostavilo Odeljenje za dečiji rad (ODR) u čije glavne odgovornosti spada razmatranje zakona i staranje da se oni poštuju, davanje novih predloga programa i pružanje podrške drugim institucijama po tom pitanju. Savez egipatskih industrija (SEI) je imenovao osobu za kontakt i koordinaciju i održao seminar za podizanje nivoa svesti, dok je savez sindikata Egipta (SSE) razvio program za borbu protiv dečijeg rada, a uspostavio i odbore za dečiji rad na nivou cele države, pokrajina i sela.

U **Jemenu**, Ministarstvo rada i socijalne zaštite je uz pomoć IPEC-a organizovalo trodnevnu radionicu koja je okupila predstavnike sindikata, poslodavaca i vlade i pružila im priliku za razmenu iskustava i stručnih znanja, identifikovanje neophodnih akcija, definisanje komparativnih prednosti i uloga svake organizacije, i uspostavljanje zajedničke osnove za saradnju koja je poslužila kao polazište za osmišljavanje plana akcije.

Kućica 37

Visoka tela za praćenje

Visoki odbori koji okupljaju predstavnike vlade, organizacija poslodavaca i radnika, NVO-e i akademske radnike su, na primer, uspostavljeni u **Argentini, Kolumbiji, Keniji i na Tajlandu** kako bi potpomogli formulisane politika i sprovođenje programa. Drugi primeri uključuju:

- u **Brazilu**, Nacionalni forum za prevenciju i eliminaciju dečijeg rada (osnovan 1994) deluje u kritičnim privrednim granama koje zapošljavaju značajan broj dece i adolescenata, kao što su proizvodnja šećerne trske, prostorki od sisala i ulja. Stoga je u saradnji sa javnom upravom i lokalnim samoupravama, kao i Ministarstvom za socijalnu zaštitu i pomoć kreiran zajednički program za odvođenje 2.500 dece iz kopova uglja u Mato Grosso do Sul. Forum prima tehničku i finansijsku podršku od MOR-a i UNICEF-a.
- **Portugal** je 1998. godine usvojio Plan za eliminaciju eksploatacije dečijeg rada (Plano de Eliminação da Exploração do Trabalho Infantil – PEET), i uspostavio Nacionalni odbor za borbu protiv dečijeg rada uz učešće različitih ministarstava i agencija (kao što su Visoki poverenik za promociju ravnopravnosti i porodice, Zavod za pomoć deci, Zavod za razvoj i ispitivanje uslova rada), udruženjima i opštinama, organizacijama radnika i poslodavca, kao i NVO-ima (kao što su udruženja roditelja)
- **Nikaragva** je 1999. godine uspostavila Podkomisiju za ljudska prava dece i adolescenata (Procuraduría Especial de la Niñez y la Adolescencia). Ona prati slučajeve podnesene kancelariji za pravne poslove Komisije za ljudska prava. Trenutno je fokus njenog rada usmeren na promovisanje kancelarija za prijavljivanje dece, eliminaciju dečijeg rada i smanjenje seksualnog zlostavljanja i nasilja u porodici.

Kakav bi trebao da bude sadržaj nacionalnih programa akcije?

Sadržaj ovakvih programa je već pretresen u ranijim poglavljima ovog Priručnika, naročito u okviru Pitanja 5. Jasno je da će oni veoma varirati od zemlje do zemlje kako bi bili prilagođeni širokoj lepezi nacionalnih situacija. Ali u opštim crtama, od programa akcije bi se moglo očekivati da sadrži precizne naznake akcija koje namerava da sprovede, navedenih po stavkama u Kućici 38. Takođe je izuzetno važno napomenuti da Konvencija 182 zahteva da budu preduzete **delotvorne i vremenski oročene mere** kako bi ovi problemi bili rešeni. Programi akcije treba da preciziraju **ciljeve i rezultate** koji će biti postignuti sprovođenjem različitih predloženih mera, kao i **vremenski okvir unutar koga** će ovi ciljevi i rezultati, uključujući i **krovni cilj potpune eliminacije najgorih oblika dečijeg rada**, biti postignuti.

Kućica 38

Akcije koje bi Program akcije mogao da preduzme

- **Senzibilizacija** javnog mnjenja, uključujući decu i njihove porodice, u vezi sa opasnostima i zloupotrebama koje se javljaju u najgorim oblicima dečijeg rada, i borba protiv otpora i apatije prema merama osmišljenim za havtanje u koštac sa ovim problemom.
- **Preventive mere** – npr. mere za identifikaciju dece kojima prethodi najveća opasnost da postanu žrtve neprihvatljivih oblika dečijeg rada, za upozoravanje ove dece i njihovih roditelja o potencijalnim rizicima, za motivisanje te dece da ostanu u školi; aktivnosti policije i tužilaštva usmerene na pojačavanje nadzora nad osobama ili subjektima1 osumnjičenim za eksploataciju dece; aktivnosti inspektora rada ili drugih aktera usmerene na upozoravanje poslodavaca, dece radnika i njihovih roditelja na naročito velike opasnosti; staranje da deca budu uklonjena iz sredine gde su izložena najgorim oblicima dečijeg rada i da ne budu zamenjena drugom itd.
- **Uklanjanje dece iz sredine gde su izložena najgorim oblicima dečijeg rada** – npr. identifikovanje subjekata koji praktikuju takve oblike dečijeg rada; podizanje optužnice protiv odgovornih lica; uklanjanje dece, silom ako je to neophodno; i praćenje subjekata gde su poslodavci spontano pustili decu sa radnog mesta – npr. u odgovoru na lokalni, nacionalni ili međunarodni pritisak, iz straha da će biti uhvaćeni, ili zato što deca više nisu bila potrebna ili željena – zato što će takvoj deci najverovatnije biti potrebna pažnja.
- **Rehabilitacija dece uklonjene na ovaj način** – npr. pružanje medicinske i psihološke nege deci koja su traumatizovana usled tretmana kojem su bila izložena; pravna pomoć i zaštita za decu kojoj je prećeno odmazdom; kao i osnovno obrazovanje i opismenjavanje dece koja nisu nikad išla u školu i ne mogu odmah da budu vraćena u redovni sistem školstva.
- **Obezbeđivanje pristupa obrazovanju i/ili obuci za svu decu** – npr. mere za unapređenje školskog sistema, kako iz ugla kvantiteta, tako što će se obezbediti više škola i nastavnika – naročito u siromašnijim i zabačenijim delovima zemlje – tako i iz ugla kvaliteta kroz unapređivanje nastavnog plana i programa i poboljšane obuke nastavnika; mere za podršku reintegraciji dece uklonjene sa radnog mesta u obrazovni sistem; pružanje stručnih veština deci kroz formalne i neformalne pakete obuke i šegrtovanja. →

- **Paketi finansijske podrške za decu i njihove porodice** – npr. finansijski podsticaji usmereni na zadržavanje siromašne dece u školi ili olakšavanje njihove reintegracije u školu, kao što su besplatni obroci, subvencije za odeću ili stipendije; mreže socijalne sigurnosti ili specijalne šeme za zapošljavanje odraslih članove porodice.

¹Termin "subjekt" se u ovom kontekstu odnosi na bilo koje mesto gde deca rade: npr. industrijski, poljoprivredni i privredni entiteti, uključujući male radionice i mala poljoprivredna gazdinstva, kao i privatne kuće u kojim au deca zaposlena kao posluga.

Konačno, treba naglasiti da programi akcije protiv najgorih oblika dečijeg rada moraju da budu **uvedeni u sve javne razvojne programe**, a ne shvaćeni kao sporedno pitanje koje crpi novčana sredstva koja bi se mogla bolje upotrebiti za "razvoj". Mnoge od mera za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada **moгу i treba da budu tako osmišljene i sprovedene da doprinose opštem razvoju zajednice**. Na primer, razvoj sistema školovanja i pružanje socijalnih usluga u siromašnim zajednicama mogu prvobitno da budu posmatrane kao mere koje sprečavaju decu da dospeju u situaciju gde će biti angažovana za najgore oblike dečijeg rada, ali bi one zapravo trebalo da dovedu do **značajnih poboljšanja od kojih će cela zajednica imati koristi**.

Koja je uloga narodnih poslanika?

Kao ključne političke figure u zemlji, kao i kao predstavnici naroda, poslanici prirodno imaju interes u kreiranju značajnih javnih politika kao što su gore navedeni programi. Ukoliko su takvi programi predstavljeni Narodnoj skupštini, poslanici mogu da ih pažljivo razmotre, vide da li oni obezbeđuju adekvatan odgovor na nacionalne probleme najgorih oblika dečijeg rada (stavke date u Kućici 38 mogu biti korisne u ovom kontekstu), kao i da li je predložena akcija u skladu sa širim nacionalnim razvojnim ciljevima.

Kao zakonodavcima, poslanicima će naročito biti stalo da se postaraju da se predložene akcije uklapaju u relevantne zakone, kao i da ceo program ima čvrstu zakonsku osnovu. Pre svega, oni će želeći da obezbede da programi budu vremenski ograničeni – da identifikuju tačne datume za postizanje određenih rezultata i eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada. I želeće da budu sigurni da su ovi datumi istovremeno dovoljno ambiciozni da dobiju podršku svih relevantnih činilaca, i dovoljno realistični da ih je moguće postići.

Ako se programi za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada ne prosleđuju skupštini i nije im potrebno zvanično odobrenje skupštine, poslanici i dalje mogu da postavе pitanja o tome Izvršiocu i zahtevaju od Izvršioca da da izjave o njima pred Skupštinom. Sve zemlje, uključujući najrazvijenije moraju da promovišu debatu i diskusiju o najgorim oblicima dečijeg rada i njihovim posledicama po društvo i svetsku zajednicu.

Šta vi možete da uradite?

Proverite da li je vaša zemlja usvojila nacionalni program akcije za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada.

Ukoliko nije, raspitajte se da li vlada namerava da pripremi ovakav program.

Ukoliko je odgovor na prehodno pitanje negativan ili neodređen, naglasite značaj takvog programa. Ukoliko je vaša zemlja ratifikovala Konvenciju 182 MOR istaknite da je osmišljavanje i sprovođenje nacionalnih programa ključna obaveza utvrđena tom Konvencijom.

Ukoliko je vaša zemlja već usvojila nacionalni program za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, ili je takav program u pripremi:

- otkrijte koja je državna jedinica ili odeljenje zadužena za kreiranje ovog programa i njegovo sprovođenje ;
- procenite da li ta jedinica ili odeljenje imaju adekvatnu potporu najviših državnih organa, i dovoljno autoriteta da pokrenu podršku i učešće svih sektora vlade i javnih službi na centralnom i lokalnom nivou ;
- otkrijte da li su nacionalne organizacije radnika i poslodavaca, kao i NVO-i i druge organizacije građanskog društva, koje mogu da odigraju izvesnu ulogu u eliminaciji najgorih oblika dečijeg rada konsultovane i uključene u osmišljavanje i sprovođenje mera ovog programa ;
- proverite da li je odgovornost za osmišljavanje i sprovođenje određenih mera nacionalnog programa decentralizovana i spuštena na nivo lokalnih organa vlasti, lokalnih organizacija poslodavaca i radnika, grupa u lokalnim zajednicama i drugih organizacija građanskog društva kad god je ekonomičnije da se to učini ;
- postarajte se da glavne odredbe programa, naročito mere, specifični i opšti ciljevi, kao i rokovi za njihovo ispunjenje, budu distribuirani svim delovima populacije u razumljivom obliku.

Postarajte se da nacionalni program za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada sadrži pravilno koordinisane, delotvorne i vemenski oročene mere za:

- sprečavanje uključivanja dece u najgore oblike dečijeg rada;
- pružanje direktne pomoći u uklanjanju dece iz uslova gde su izložena najgorim oblicima dečijeg rada i u njihovoj rehabilitaciji i reintegraciji u društvo ;
- obezbeđivanje pristupa besplatnom osnovnom obrazovanju i srednjem stručnom obrazovanju kad je to moguće, za svu decu uklonjenu iz uslova gde su bila izložena najgorim oblicima dečijeg rada ;
- identifikaciju i kontakt sa decom koja su naročito ugrožena ; i
- uzimanje u obzir posebnog položaja u kojem se nalaze devojčice.

Obezbedite da, u pogledu svake mere programa:

- budu postavljeni jasni i realistični ciljevi;
- rokovi za postizanje ciljeva deluju realni i ostvarljivi;
- se obezbede konsultacije sa decom i roditeljima koji su glavni korisnici mera, kao i konsultacije sa zajednicama u kojima oni žive.

Proverite da li je MOR (IPEC) pružao savete i/ili pomoć u pripremi i sprovođenju nacionalnog programa akcije ili bilo kog njegovog aspekta.

Ako niste zadovoljni, ili gajite sumnje u vezi sa informacijama koje ste dobili kao odgovor na bilo koje od ovih pitanja, ili u vezi sa bilo kojim aspektom nacionalnog programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada:

- insistirate na raspravi u Narodnoj skupštini;
- tražite da budu organizovane javne rasprave;
- angažujete javno mnjenje ;
- potražite savet lokalnog predstavnika MOR.

Pratite i procenjujte napredovanje ka eliminaciji najgorih oblika dečijeg rada

Zašto?

Važno je da kreatori nacionalnih javnih politika i svi relevantni akteri budu informisani o razvoju situacije, i da znaju **kako uspostavljeni programi za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada napreduju.**

- Da li se situacija poboljšava, ili je pak gora – da li je manje ili više dece angažovano u najgorim oblicima dečijeg rada?
- Da li situacija varira od sektora do sektora ili od regiona do regiona?
- Da li je moguće ispoštovati rokove za postizanje određenih ciljeva i za postizanje krovnog cilja eliminacije najgorih oblika dečijeg rada na nacionalnom nivou, ili na nivou nekih regiona, ili je to pak potpuno nemoguće?
- Da li su teškoće sa kojima se suočavamo prolazne prirode ili su, upravo suprotno, dugoročne i strukturalne ?
- Na kom nivou se moramo njima baviti – nacionalnom, regionalnom ili lokalnom?

Donosioci odluka moraju na raspolaganju da imaju ovakve informacije kako bi mogli da po potrebi preduzmu korektivne mere, i da bi znali kakve korektivne mere su tačno neophodne. Takođe je neophodan određen mehanizam za stalno razmatranje situacije na polju najgorih oblika dečijeg rada, i za praćenje delotvornosti javnih politika i programa.

Kako ?

Prvi uslov je, očigledno, da morate da posedujete raspoložive **pouzdanе podatke** o **rasprostranjenosti i prirodi** problema dečijeg rada u zemlji, i naročito o sledećim pitanjima :

- **Ko** su deca koja rade i koliko ih ima – u celoj zemlji i u različitim regionima ?
- **Koliko** od njih je angažovano u najgorim oblicima dečijeg rada?
- **Koliko** su deca bila stara kad su počela da rade?
- **Zašto** rade ?
- **U kojim sektorima** rade ?
- Kojim **zanimanjima** se bave ?
- Kakvi su **uslovi u kojima rade** i sa kakvim vrstama **eksploatacije i zloupotrebe sa suočavaju** ?
- Da li idu u **školu** – ako ne, zašto ne ?
- Ko su njihovi **poslodavci** ? **Zašto** zapošljavaju decu ? Kako sa njima postupaju ?
- Koliko dece je zaposleno sa punim radnim vremenom od strane **svojih porodica** – u porodičnim firmama ili na kućnim poslovima ?
- Da li deca žive **odvojeno od svojih roditelja**?
- **Kakvo** je mišljenje roditelja o tome što im deca rade, a ne idu u školu?
- **Šta sama deca misle** o svom radu, porodicama i poslodavcima?

Nije lako prikupiti potpune i pouzdane podatke o ovakvim pitanjima. Nedostatak podataka zamagljuje problem i otežava određivanje prioriteta, postavljanje ciljeva, osmišljavanje programa i praćenje njihovog napretka. Prikupljanje i analiza podataka stoga moraju da budu ugrađeni u bilo koji nacionalni program za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada od samog početka.

Dobijeni podaci treba da budu **analizirani** of strane kompetentnih službi, kao što su nacionalni zavod za statistiku, nacionalna jedinica za dečiji rad i/ili bilo koje državno telo kojem je poverena glavna odgovornost za osmišljavanje i praćenje programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada na nacionalnom nivou, i treba da budu dostupni svima koji su učestvovali u programu ili programima u celoj zemlji, kao i opštoj javnosti.

Drugi preduslov je da ovako dobijeni podaci i analiza treba da čine osnovu za **obaveštenu debatu o delotvornosti postojećih politika i programa**, i o korektivnim merama koje će možda morati da budu preduzete, a ne samo da ostanu mrtvo slovo na papiru. Bilo bi korisno ukoliko bi mogao da bude oformljen nezavisan **odbor na visokom nivou**, čiji bi pripadnici bile važne političke ličnosti, koji bi pratio napredak i pritiskao vladu da preduzme delotvorne akcije protiv najgorih oblika dečijeg rada.

Program MOR za statističke podatke i praćenje dečijeg rada (SIMPOC)

MOR je, u okviru Međunarodnog programa za eliminaciju dečijeg rada (IPEC), uveo metodologiju za dobijanje sveobuhvatnih i međunarodno uporedivih kvantitativnih i kvalitativnih podataka o dečijem radu. SIMPOC pomaže državama u dobijanju takvih podataka uz pomoć:

- istraživanje na uzorku domaćinstava;
- ispitivanja privrednih subjekata za koje se zna ili sumnja da zapošljavaju decu;
- ispitivanja dece sa ulice.

SIMPOC za cilj ima da izgradi kapacitete nacionalnih zavoda za statistiku i ministarstava rada da dobijaju podatke kroz ovakve tehnike istraživanja i potom ih analiziraju. Namera je da takvi statistički podaci o dečijem radu postanu neodvojivi deo redovnih nacionalnih statističkih programa, i da budu dobijani i distribuirani u redovnim intervalima.

- Uz to, MOR i UNICEF su razvili **metodologiju brze procene** kako bi odgovorili na potrebu za brzim dobijanjem podataka o najgorim oblicima dečijeg rada, od kojih su mnogi prikriiveni i nezakoniti i stoga ne mogu biti tako lako zabeleženi u normalnim istraživanjima. Ova metodologija pokušava da uspostavi razumnu ravnotežu između statističke preciznosti i prikupljanja podataka zasnovanog na utiscima. Iako ovakve procene nikad neće imati validnost naučnog istraživanja, već su se pokazale neprocenjivim u prikupljanju informacija koje su korisne za podizanje nivoa javne svesti, kao i u osmišljavanju nacionalnih programa za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada.

Koja je uloga narodnih poslanika?

Kao ključne političke ličnosti koje imaju moć da nadgledaju državne politike i programe, i po potrebi ih menjaju, poslanici imaju jasan interes da se zalažu za uspostavljanje **delotvornog sistema za prikupljanje podataka**, kao i mehanizma za praćenje sprovođenja javnih politika i programa.

Kao zakonodavci, oni mogu da se postaraju da nacionalni zavodi za statistiku ili druga kompetentna centralna tela imaju neophodna ovlašćenja da sakupe podatke koji se odnose na dečiji rad, ili su relevantni za tu temu, kao i da se uspostavi jasna obaveza podnošenja izveštaja za preduzeća, škole, lokalne organe vlasti, policiju i tužilaštvo i druge institucije čije informacije bi mogle da budu od koristi u praćenju nacionalne situacije na polju dečijeg rada.

Oni takođe mogu da insistiraju da sve prikupljene informacije i analize razvoja situacije budu u potpunosti dostupne za javnost.

Takođe mogu da se postaraju da i sama narodna skupština ima priliku da periodično razmatra razvoj situacije zaposlene dece u zemlji, kao i napredak koji je postignut u sprovođenju nacionalnog programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada. Oni u ovu svrhu mogu da organizuju javne rasprave.

Mađarska ima Skupštinskog poverenika za ljudska prava. Iako ne postoji posebni poverenik za decu pri kancelariji skupštinskog poverenika za ljudska prava, zamenik poverenika pokriva dečija pitanja uz pomoć malobrojnog stručnog osoblja. Oblasti odgovornosti kancelarije uključuju praćenje dejstva zakonskih propisa na decu i praćenje sprovođenja Konvencije o pravima deteta.

Ona održava direktne konsultacije sa decom, poseduje SOS telefonsku liniju i održava sastanke sa decom u lokalnim zajednicama. Njene glavne aktivnosti u 2000. godini su uključivale mere za zaštitu dece od svih oblika nasilja i seksualne eksploatacije, mere usmeren na zadovoljanje potreba dece koja borave u institucijama i dece sa invaliditetom, kao i mere za ispitivanje pitanja gašenja škola

Na **Novom Zelandu**, institucija Poverenika za decu je prvobitno bila uspostavljena Aktom o deci, mladima i njihovim porodicama iz 1989. godine kako bi pratila i revidirala javne politike i prakse u okviru tog Akta, promovisala dobrobit dece i mladih i starala se da njihova prava budu prepoznata. Trenutno se razmatra imenovanje skupštinskog poverenika za nacrt zakona o deci i predlaže se da Poverenik dobije mesto u Narodnoj skupštini.

U **Švedskoj**, Dečiji ombudsman je imenovan 1995. godine. Zahvaljujući pritisku od strane Ombudsmmana, obrazovan je i skupštinski odbor za razmatranje pitanja zlostavljanja dece.

Izvor: Istraživački centar Inocenti (UNICEF), Nezavisne institucije za zaštitu dečijih prava, Innočenti glasnik broj 8, jun 2001.

“Svaka članica, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavaca i radnika, utvrđuje ili određuje odgovarajuće mehanizme za praćenje primene odredaba kojima se s p r o v o d i ova konvencija.”

Konvencija MOR 182, član 5

Novinski izveštaj iz Lagosa, 7.10.2001: “Nigerijski senat će ovog meseca (oktobar 2001. godine) javno istražiti prijavljeno postojanje dečijeg ropstva i trgovine robljem u zemlji, objavljeno je u zavničnoj izjavi u nedelju.

Suočen sa opsežnim medijskim izveštavanjem o trgovini decom i komercijalnoj eksploataciji dece, Odbor senata za ženska prava i razvoj omladine će 16. oktobra započeti javnu istragu ovog pitanja, rečeno je u izjavi.

Dvodnevna javna rasprava u Abudži će se fokusirati na pitanja kao što su identiti lica umešanih u nezakonitu trgovinu, zatim gde bivaju odvedeni građani Nigerije, potencijalno saučesništvo agenata državen bezbednosti, kao i raširenost domaćih i stranih robovlasničkih agencija.

Druga pitanja uključuju nivo i opseg povreda koje su žrtve pretrpele, kao i cenu ove pojave za Nigeriju, rečeno je u izjavi.”

SAPA - (Južnoafričko novinsko udruženje) - AFP

Specijalne procedure Ujedinjenih nacija za zaštitu ljudskih prava relevantne za najgore oblike dečijeg rada

Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska prava, koja predstavlja političko telo, je uspostavila različite mehanizme za ispitivanje tematskih pitanja i stanja stvari u različitim zemljama. Ove procedure se takođe mogu delotvorno koristiti za praćenje inicijativa koje se odnose na najgore oblike dečijeg rada, uz pomoć sledećih tematskih mandata:

- Specijalni izvestitelj za prodaju dece, dečiju prostituciju i dečiju pornografiju
- Specijalni izvestitelj za pravo na obrazovanje
- Specijalni izvestitelj za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posledice
- Specijalni izvestitelj Generalnog sekretara o uticaju oružanih sukoba na decu
- Specijalni izvestitelj za mučenje
- Radna grupa za prisilne nestanke

Kako narodni poslanici mogu da iskoriste ove specijalne procedure i daju im svoj doprinos?

- Informacije ili žalbe o najgorim oblicima dečijeg rada mogu biti prosleđene bilo kojoj od gorenavedenih procedura
- Poslanici mogu da zahtevaju intervenciju relevantne tematske procedure ili procedura u slučajevima koji se tiču najgorih oblika dečijeg rada
- Poslanici mogu da ohrabre vladu da sarađuje po posebnim procedurama, na primer da prihvati terensku posetu i da odgovori na zahteve za informacijama ili hitne apele upućene od strane posebnih procedura.

Šta vi možete da uradite?

Otkrijte da li nacionalni zavod za statistiku ili bilo koje vladino telo u vašoj zemlji prikuplja informacije o dečijem radu, i to naročito o najgorim oblicima dečijeg rada.

Ukoliko ne postoji nikakav sistematski napor usmeren na prikupljanje i analizu informacija o ovom pitanju:

- insistirajte na tome da su podaci o obimu i prirodi dečijeg rada suštinski preduslov za uspostavljanje i praćenje nacionalnog programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada;
- insistirajte na tome da bi kapaciteti nacionalnog zavoda za statistiku ili bilo koje druge nadležne državne službe trebalo da budu unapređeni kako bi mogle da redovno prikupljaju i analiziraju relevantne podatke;
- predložite da se potraži pomoć MOR kako bi se razvila
- metodologija prikupljanja i analize podataka o ovom pitanju, kao i kako bi se izgradili kapaciteti državnih službi na ovom polju.

Ukoliko nadležni organi ulažu napore da prikupe i analiziraju informacije o dečijem radu u zemlji:

- postarajte se da informacije koje se prikupljaju budu dovoljno pouzdane i sveobuhvatne da obezbede čvrstu osnovu za formulisanje i praćenje programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada;
- postarajte se da je državna služba sa centralnom odgovornošću za osmišljavanje i sprovođenje ovih programa učestvovala u razvoju metodologije prikupljanja i analize podataka - uključujući istraživanja na uzorku;
- raspitajte se da li su obaveze škola, preduzeća, policije i tužilaštva i drugih tela u vezi sa izveštavanjem jasno određene u zakonima ili drugim propisima;
- postarajte se da lokalna tela, državna i privatna, budu uključena u prikupljanje podataka i identifikaciju subjekata koji koriste dečiji rad;
- insistirajte na tome da prikupljeni podaci i izvršene analize budu dostupni svim državnim i privatnim telima uključenim u napore i programe za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, kao i samoj narodnoj skupštini i široj javnosti.

Predložite osnivanje visokog reprezentativnog tela koje bi se postaralo da pitanje dečijeg rada bude uvek u fokusu pažnje, i koje bi pratilo napredak u sprovođenju nacionalnih programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada. To telo bi moglo da bude:

- stalni skupštinski odbor;
- nacionalni odbor koji bi okupljao političke ličnosti, narodne poslanike, predstavnike industrijskog sektora, sindikate, NVO-e i udruženja roditelja;
- nacionalni odbor za ljudska prava; ili
- kancelarija ombudsmana ili nezavisna nacionalna institucija, sa specijalnim ovlašćenjima vezanim za dečiji rad ili uopšteno dečija prava.

Insistirajte na tome da bi narodna skupština trebalo da ima priliku da periodično raspravlja o stanju na polju dečijeg rada u zemlji, da razmatra delotvornost nacionalnog programa ili više njih za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada, i da donosi odluke o merama za povećanje te delotvornosti.

Obezbedite finansijske i ljudske resurse neophodne za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada

Zašto?

Primeri tipova programa koji treba da budu realizovani su dati u gornjem tekstu u okviru **Pitanja 5** i **Mere 3**. Jasno je da će tačan sadržaj ovih programa značajno varirati od zemlje do zemlje. Ali je takođe jasno da će oni zahtevati **značajno investiranje resursa u široku lepezu programskih oblasti**, kao što su sprovođenje zakona, obrazovanje, javno zdravlje i socijalne usluge, da pomenemo same neke od njih, ukoliko nameravamo da eliminišemo najgore oblike dečijeg rada u relativno kratkom vremenskom roku.

Do izvesne mere, finansijska sredstva se mogu dobiti iz nevladinih izvora i od stranih programa za pomoć. Ali vlada dotične države svakako mora da bude spremna da preuzme vođstvo i obezbedi **najveći deo neophodnih sredstava iz javnih fondova**. Zaista, verovatnoća da će novac biti prikupljen iz privatnih nevladinih izvora i od stranih donatora će biti mnogo veća ukoliko je vlada pokazala svoju posvećenost programima tako što je za njih izdvojila značajna budžetska sredstva. Iz razloga navedenih na drugom mestu u ovom Priručniku, **investiranje u programe za ukidanje najgorih oblika dečijeg rada treba da bude posmatrano kao investiranje u razvoj zemlje**.

Štaviše, obezbeđivanje adekvatnih ljudskih resursa u obliku obučениh i motivisanih nastavnika, advokata, policajaca i tužilaca, administratora, socijalnih radnika, staističara itd. je isto toliko važno koliko i izdvajanje i prikupljanje novčanih sredstava. Svakako će značajan deo bilo kog budžeta namenjenog borbi protiv najgorih oblika dečijeg rada morati da bude usmeren na obuku osoblja u različitim poljima i disciplinama.

Kako?

Zahtevi za finansiranje moraju da budu precizirani tokom pravljenja nacрта programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada. Program ili programi akcije moraju jasno da odrede:

Kako će sredstva biti raspodeljena

Razvoj programa podrazumeva i staranje da različiti načini delovanja podupiru jedan drugi na planiran, koherentan i ekonomičan način. Na primer, malo je verovatno da će ulaganje svog novca u osnaživanje policije, tužilaštva i pravosuđa kako bi se deca uklonila iz sredina gde su izložena najopasnijim i najeksplozivnijim oblicima rada biti vrlo ekonomično. To bi lako moglo da dovede do situacije gde će ta deca samo biti preseljena na još opasnija radna mesta u još prikrivenijim uslovima, i time učini njihovo uklanjanje iz te sredine još težim i skupljim, osim ako značajna sredstva ne budu izdvojena i za:

- **rehabilitaciju dotične dece;**
- **obezbeđivanje materijalne podrške za decu i njihove roditelje;**
- **omogućavanje pristupa većem broju škola;**
- **obuku većeg broja nastavnika, i tako dalje.**

Takođe treba imati na umu da su preventivne mere uglavnom i najekonomičniji način borbe protiv najgorih oblika dečijeg rada. Inicijativa usmerena na ubeđivanje dece da ostanu u školi i obezbeđivanje podsticaja i alternativa za njih i njihove roditelje, uključujući pružanje subvencija i materijalne pomoći, dugoročno gledano mogu da budu jeftiniji, lakši, manje traumatični za sve uključene i manje štetni po decu nego “popravne” mere kao što su uklanjanje, rehabilitacija i reintegracija. Ovim ne želimo da kažemo da ne bi trebalo realizovati i ovakve popravne mere, koje su od suštinske važnosti. Ali, trebalo bi od samog početka uložiti određena sredstva u preventivne mere kako bi se smanjio broj dece koja će dugoročno posmatrano biti angažovana u najgorim oblicima dečijeg rada.

Koji su prioriteti

Koliko god da su jake odlučnost i politička volja javnih organa vlasti da se uhvate u koštac sa najgorim oblicima dečijeg rada, raspoloživi resursi će nužno biti ograničeni i moraju da budu skoncentrisani u poljima akcije gde postoje najveće potrebe. Mogu, na primer, postojati neki regioni gde su deca ugroženija, i gde je potrebno uložiti veća sredstva nego u drugima.

Odakle dolaze resursi

Da li dolaze iz javnih fondova, iz privatnih donacija, od humanitarnih organizacija, od stranih donatora/međunarodnih organizacija?

Ako dolaze iz javnih fondova, da li su sredstva dodeljena u okviru postojećeg budžeta ili moraju da budu izglasani dodatni fondovi? Ukoliko se finansiranje očekuje iz nevladinih ili stranih izvora, koliko je sigurno da će ta sredstva biti obezbeđena i kolika će ona biti?

Tokom **redovnog praćenja** sprovođenja nacionalnih programa (vidi gorenavedenu **Meru 4**) važno je proveriti sledeće stavke:

- da li su sredstva predviđena programom za određene aktivnosti zaista bila i **dodeljena** za tu svrhu;
- da li su korišćena i da li se koriste **na delotvoran i efikasan način**; i
- da li su **očekivani ciljevi i rezultati** ostvareni ili se očekuje da će biti ostvareni.

U svetlu ove procene, mogu biti poduzete korektivne akcije u pogledu finansiranja, npr:

- **ulaganje dodatnih sredstava u određenu aktivnost** (zato što je prvobitni budžet bio suviše mali, ili zato što su uskraćena predviđena nevladina sredstva);
- **povlačenje finansijskih sredstava iz aktivnosti** (zato što nije imala nikakvo dejstvo, ili se pokazala kontraproduktivnom); ili
- **pooštravanje kontrole nad rashodima** (zato što sredstva nisu trošena na delotvoran način).

Koja je uloga narodnih poslanika?

Narodni poslanici očigledno igraju ključnu ulogu u **raspodeli i trošenju javnih fondova**. Prilikom pregledanja predloga nacionalnog programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg ropstva ili prilikom pregledanja državnog budžeta moraju da razmotre da li:

- su sredstva koja su predviđena da budu dodeljena programu **prorocionalna ambicioznim ciljevima tog programa**;
- postoji **odgovarajuća ravnoteža** između sredstava koja treba da budu dodeljena različitim komponentama programa, npr. između budžeta namenjenih za aktivnosti u oblasti sprovođenja zakona i pravosuđa, obrazovanja, socijalnih usluga, službi za podršku, uključujući glavnu jedinicu za dečiji rad i prikupljanje i analizu podataka; i
- pošto program za potpunu eliminaciju najgorih oblika rada ima svoju stavku u budžetima velikog broja državnih sektora, **dolazi do dupliranja aktivnosti različitih odeljenja**, što bi trebalo da bude izbegnuto, već bi trebalo da bude uspostavljena centralana jedinica za razvoj i praćenje programa.

U svojoj ulozi zaštitnika javnog interesa, oni takođe treba da obezbede da **javna sredstva budu iskorišćena na najekonomičniji mogući način**. Dok poslanici možda nisu u mogućnosti da provere svaku pojedinačnu stavku rashoda, trebalo bi da bar budu zadovoljni uspostavljenom finansijskom kontrolom i delotvornošću nadzornog aparata, i činjenicom da će učinak nacionalnih programa za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada biti redovno podvrgavan javnom preispitivanju.

Poslanici imaju manje direktne kontrole nad prikupljanjem sredstava iz drugih izvora, ali bi mogli da iskoriste svoj uticaj u nevladinim organizacijama sa kojima su blisko povezani, kao što su organizacije poslodavaca ili radnika, humanitarne organizacije i verske grupe, kako bi se postarali da one aktivno učestvuju u nacionalnom programu i daju novčane i nenovčane doprinose.

Šta vi možete da uradite?

Postarajte se da državni budžet i/ili nacionalni program ili programi za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, kad budu predati Narodnoj skupštini na usvajanje, predviđaju izdvajanje odgovarajućih sredstava iz javnih fondova za postizanje ciljeva programa.

Ukoliko vam se ne čini da je izdvojeno dovoljno sredstava, predložite povećanje izdvajanja za program - bilo putem podizanja opšteg nivoa budžeta, ili smanjivanjem rashoda za stavke koje nemaju veze sa dečijim radom, a koje su po vašem mišljenju manje važne.

Kada budete detaljno pregledali budžet, razmotrite da li predviđena izdvojena sredstva uspostavljaju dobru ravnotežu, na primer:

- između različitih **državnih odeljenja i sektora** koji su uključeni u program: pravosuđa, policije i tužilaštva, ministarstava rada, pravde, prosvete, zdravlja, socijalne politike, nacionalnog zavoda za statistiku itd. Da li ministarstvo ili jedinica odgovorna za upravljanje programom i praćenje istog imaju dovoljno sredstava da dobro rade svoj posao?
- između **državne uprave i lokalne samouprave?**
- između **regiona**. Da li se proporcionalno više sredstava izdvaja za regione gde su deca ugroženija, i gde se zna da postoji koncentracija industrijskih grana ili subjekata koji upražnjavaju najgore oblike dečijeg rada, ili za pogranične regione gde postoji opasnost da deca budu prodana u inostranstvo?
- između **različitih komponenti programa** - npr. sprovođenja zakona i pravde; uklanjanja dece iz okolnosti gde su izložena najgorim oblicima dečijeg rada; rehabilitacije i ponovnog uvođenja dece u društvo; osnaživanja i unapređivanja sistema školovanja; pružanja subvencija, socijalnih usluga i paketa materijalne pomoći deci i njihovim porodicama. Da li dovoljan naglasak stavljen na preventivne mere?
- između **objekata rashoda**. Na primer, da li je unutar budžeta za prosvetu dovoljno pažnje posvećeno angažovanju i obuci većeg broja dobro obučениh nastavnika; promenama plana i programa osnovnog školovanja kako bi on bolje odgovorio na potrebe ugrožene dece i dece

spašene od najgorih oblika dečijeg rada; ili obezbeđivanju udžbenika i besplatnih obroka za decu? Da li postoje odgovarajuća sredstva za plate nastavnika, i da li će te plate moći da budu isplaćivane na vreme - pošto su ovo važni motivišući faktori za nastavnike i stoga utiču na kvalitet obrazovanja koje oni pružaju?

Utvrđite da li je dovoljno sredstava izdvojeno za obuku i senzibilizaciju zaposlenih (nastavnika, advokata, policajaca, inspektora rada, socijalnih radnika) o tome kako da priđu deci radnicima i njihovim porodicama i rade sa njima.

Postarajte se da postoji adekvatan sistem finansijskog praćenja, kontrole i evaluacije programa:

- vršite pritisak da se uspostavi mašinerija, ako to već nije učinjeno, koja će obezbediti da se javna sredstva u okviru programa koriste na maksimalno delotvoran i ekonomičan način, za svrhe za koje su dodeljena, i gde će ta mašinerija imati ovlašćenje da preduzme korektivne korake, uključujući preraspodelu sredstava, ukoliko to bude bilo potrebno;
- postarajte se da aktivnosti finansirane iz javnih fondova ne dupliraju, već nadopunjuju aktivnosti NVO-a i drugih organizacija građanskog društva;
- vršite pritisak da se redovno vode rasprave u narodnoj skupštini o napretku u sprovođenju programa.

Iskoristite svoj uticaj u nevladinim organizacijama, uključujući organizacije poslodavaca i radnika, humanitarne i verske organizacije i grupe, kako biste ih ubedili da učestvuju u nacionalnom programu i podrže ga, kao i da koordiniraju svoje aktivnosti podrške deci radnicima sa istim takvim aktivnostima sprovedenim od strane Vlade.

Pokrenite javno mnenje i oformite saveze kako biste eliminisali najgore oblike dečijeg rada

Zašto?

Bez široke podrške javnosti i glavnih političkih, privrednih i društvenih snaga u društvu, organi javne vlasti mogu da postignu veoma skroman napredak ka ostvarenju cilja potpune eliminacije najgorih oblika dečijeg rada. U mnogim delovima sveta, dobijanje ove podrške predstavlja plivanje uzvodno. **Veliki delovi javnog menja moraju da budu ubeđeni da:**

- **je angažovanje dece za rad uopšte pogrešno - čak i kad je reč o radu u opasnim uslovima ili praćenog zlostavljanjem** - pošto je rasprostranjeno mišljenje da je to tako bilo odvajkada i da je rad dobar za decu i njihove porodice;
- **bilo šta može da bude urađeno po ovom pitanju.** Čak i kad deca rade u užasnim, nehigijenskim, opasnim i neljudskim uslovima, veruje se da alternativa ne postoji pošto deca moraju da rade kako bi obezbedila svoj opstanak i opstanak svojih porodica.

Dokle god ovakva mišljenja prevlađuju, malo toga može da bude postignuto. Kao preduslov za uspeh, neophodno je pokrenuti javno mnenje protiv najgorih oblika dečijeg rada i formirati široki savez društvenih aktera putem programa akcije za borbu protiv dečijeg rada.

Kako?

Kreiranje komunikacione strategije

Pokretanje javnog mnenja zahteva komunikacionu strategiju koja će ubediti sve delove populacije da:

- je angažovanje dece na poslovima koji ih izlažu ozbiljnim opasnostima i neprihvatljivim oblicima zlostavljanja i eksploatacije moralno pogrešno i predstavlja **krivično delo**, kažnjivo zakonom;

“Narodni poslanici iz Sevenre, Zapadne i Centralne Afrike su zatražili od vlada i međunarodne zajednice da podrže, poštuju i promoviraju dečija prava u apelu koji su objavili na kraju trodnevne konferencije održane u glavnom gradu Mauritanije, Nuakšotu

“Nuakšotski apel” traži od vlada da zaštite decu tako što će ratifikovati i sprovesti međunarodne sporazume, uključujući Konvenciju Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima i Afričku povelju o pravima i dobrobiti dece. Zakonodavci su takođe pozvali vlade da usvoje nove mere vezane za budžete i javne politike kako bi bile ispunjene potrebe dece u oblastima poput obrazovanja, zdravstvene nege i ishrane.

Poslanici su identifikovali epidemiju HIV-a/SIDE, korišćenje dece kao boraca u ratovima i pitanja vezana za siromaštvo kao glavne prepreke koje treba prevazići. Oni su pozvali međunarodnu zajednicu i građansko društvo da postanu aktivniji igrači na polju promocije i odbrane dečijih prava.”

Izvor: Kancelarija Ujedinjenih nacija za koordinaciju humanitarnih poslova, IRIN Reliefweb
<http://www.reliefweb.int/IRIN/wa/countrystories/other/20010411a.phtml>

- takvi oblici dečijeg rada predstavljaju **kršenje ljudskih prava**; da su osuđeni od strane međunarodne zajednice i utiču na ugled države u svetu;
- **ne mogu da budu opravdani** izjavama tipa da je dečiji rad oduvek postojao;
- izlaganje dece takvim nehumanim postupcima u ranom dobu gotovo neizbežno znači **osuđivanje te dece, njihovih porodica i njihove sopstvene dece na život u siromaštvu i isključenost iz društva**;
- će **šteta** naneta njihovom fizičkom i mentalnom zdravlju najverovatnije biti **nepopravljiva**. Sa niskim ili nikakvim stepenom obrazovanja oni neće biti u stanju da steknu veštine i iskustvo potrebne za **beg iz siromaštva** ili za pružanje pomoći svojim porodicama ili zajednicama da izađu iz njega;
- zajednica i zemlja koje tolerišu takve nehumane oblike dečijeg rada nemaju budućnost; njihov dalji razvoj, napredak i prosperitet najviše zavise od **načina na koji postupaju prema svojoj deci**, i od prilika koje im pružaju kako bi odrasla u zdrave i produktivne odrasle ljude;
- je moguće okončati najgore oblike dečijeg rada (i konačno sve oblike dečijeg rada), **a da se siromašnoj deci i njihovim porodicama ne oduzmu načini za izdržavanje**;
- ne postoji **ekonomski argument** koji bi opravdao najgore oblike dečijeg rada. Preduzeća mogu da budu konkurentna na domaćem i međunarodnom tržištu i bez pribegavanja ovim oblicima dečijeg rada;
- programi za zadržavanje dece u školi i njihovo uklanjanje iz uslova najgorih oblika dečijeg rada predstavljaju **investiciju u budućnost**;
- **potrošači sve više zahtevaju (i trebalo bi da budu ohrabreni da to rade)** da robu koju kupuju nisu proizvela deca koja rade u naročito opasnim ili eksploativnim uslovima;
- **akcija mora da bude preduzeta sada**; ne možemo čekati, i ta akcija zahteva saradnu i solidarnost svih.

Ove poruke treba da budu prenesene svim regionima i delovima zajednice na sve moguće načine - putem novina, radija, televizije, postera, javnih sastanaka, javnih pozorišnih predstava itd - i to na svim jezicima i dijalektima koji se upotrebljavaju u zemlji. Ove poruke bi trebalo da šire ne samo ministri, državni službenici i političari, već i poslodavci, industrijalci, sindikati, NVO-i svih vrsta, verske grupe i humanitarne organizacije, tela u lokalnim zajednicama, porodice i sama deca. Uticaj na javno mnjenje će biti još veći ako pojedinci i grupe koji predstavljaju **široku lepezu političkih gledišta, ekonomskih interesa, verskih uverenja i socijalnih interesa na svim nivoima budu javno podržavali kampanju za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada i za podršku ostvarivanju dečijih prava.**

Formiranje široke koalicije

Formiranje široke koalicije veoma različitih interesnih grupa koje bi inače imale vrlo malo toga zajedničkog stoga predstavlja **ključ uspeha**. Da bi se dobila podrška i saradnja ovih grupa, državni organi moraju da ih konsultuju, uključe u planiranje i delovanje, kao i da ih učine punopravnim partnerima u programima za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada.

Program za koji se smatra da ga je kreirala grupa birokrata u nekom dalekom glavnom gradu, bez i trunke poznavanja stvarnog života na radnim mestima i u zajednicama širom zemlje, će imati slabe šanse da dobije podršku i saradnju cele populacije.

Kakva je uloga narodnih poslanika?

Kao predstavnici naroda, poslanici slušaju i razumeju brige tog istog naroda. Oni su, na primer, u dobroj poziciji da znaju zašto roditelji smatraju da je neophodno da šalju svoju decu da rade, zašto obrazovni sistem ne uspeva da zadrži decu u školi i zašto poslodavci angažuju decu. Istovremeno, poslanici takođe moraju da drže na umu i širi javni interes, kao i da pokušavaju da promovišu dugoročni razvoj i dobrobit države. **Oni su predvodnici javnog mnjenja**. Stoga su u dobroj poziciji da igraju istaknutu ulogu u podizanju nivoa svesti o potrebi za borbom protiv najgorih oblika eksploatacije dece, kao i da promovišu dečija prava. Oni znaju koje argumente treba da koriste i koje javne politike i programe treba da promovišu kako bi prevazišli otpor prema ukidanju najgorih oblika dečijeg rada.

Kao članovi narodne skupštine, oni mogu da pokušaju da promovišu podršku različitih političkih stranaka širokoj kampanji za okončavanje najgorih oblika

zlostavljanja i eksploatacije dece i da izvrše pritisak na vlade da preduzmu neke akcije. Oni mogu da promovisu uspostavljanje nacionalnih kokusa za pitanja dečijeg rada i/ili međustranačkih saveza (kao i da podržavaju ova tela i učestvuju u njima) koji bi stalno skretali pažnju narodne skupštine, vlade i javnosti na pitanje dečijeg rada. Pošto su uticajne javne ličnosti mogu da igraju važnu ulogu u dobijanju podrške i učešća različitih interesnih grupa, kao što su organizacije poslodavaca, sindikati i nevladine organizacije, u kampanjama za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada.

“Konferencija oštro osuđuje mobilizaciju ili regrutovanje dece u oružane snage ili naoružane grupe...kao kršenje osnovnih ljudskih prava...”

Meduparlamentarna unija, 99 Konferencija, septembar 1996. godine

Kućica 45

Mobilizacija društva pokrenuta od strane narodnih poslanika

PREPORUKA 1336 (1997) o borbi protiv radne eksploatacije dece kao prioritonom pitanju, usvojena od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope 26.06.1997. (odlomak)

2. Vrste dečijeg rada obuhvataju spektar od aktivnosti koje su u potpunosti blagotvorne za zdravlje i razvoj deteta sve do teške eksploatacije. Prioritet bi trebao da bude dat momentalnom okončavanju najnepodnošljivijih oblika dečijeg rada - ropstva i praksi nalik ropstvu, prisilnog ili prinudnog rada, uključujući dužničko ropstvo i kmetstvo, korišćenje dece u prostituciji, pornografiji i trgovini drogom, kao i njihovo zapošljavanje na bilo kakvoj vrsti rada koja bi mogla da ugrozi njihovo zdravlje, bezbednost ili moral. Moraju biti uspostavljene posebne mere zaštite za devojčice i potpuna zabrana rada izuzetno male dece.
4. Obrazovanje igra važnu ulogu u promociji i prevenciji dečijeg rada. Neodgovarajući ili nepristupačan obrazovni sistem može gurnuti decu prerano u svet rada. Isto tako, obrazovni sistem koji obezbeđuje veštine potrebne za buduće zaposlenje će ohrabriti decu da ostanu u školi t tako smanjiti ozbljnije oblike eksploatacije. Mnoga deca istovremeno rade i idu u školu uprkos teškoćama koje to povlači sa sobom. Postoji potreba da se za ovu zaposlenu decu obezbedi relevantno i fleksibilno obrazovanje. Sva deca bi trebalo da imaju pristup besplatnom i odgovarajućem obrazovanju koje bi im, između ostalog, obezbedilo mogućnot produktivnog zaposlenja kasnije u životu.
8. Dečiji rad u Evropi nije dokumentovan na odgovarajući način. Prvi korak mora da bude definisanje prioritetnih pitanja dečijeg rada u svakoj evropskoj zemlji i identifikacija prioritetnih problema na kojima treba raditi putem odgovarajuće procene. MOR nudi tehničku pomoć na polju metodologije brze procene za ovakve poduhvate, što bi moglo da predstavlja prvi korak u bavljenju dečijim radom u okviru Evropske strategije za decu. →

14. U skladu sa ovim Skupština preporučuje da Odbori ministara pozovu države članice da se odlučno bore protiv ekonomske eksploatacije dece u Evropi putem:
- i. Usvajanja jasne nacionalne politke i vremenski ograničenog programa akcije za te svrhe koji bi trebalo da budu sveobuhvatni, koherentni i koordinisani, interdisciplinarni i preventivni, kao i dodeljivanja neophodnih sredstava za iste
 - ii. Sprovedenja sistematskog akcionog istraživanja svih oblasti koje se tiču dečijeg rada;
 - iii. Revidiranja nacionalnog zakonodavstva u cilju bolje primene zaštite dece, i naročito u cilju usklađivanja sa socijalnim standardima Saveta Evrope, Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta i relevantnih konvencija MOR, naročito Konvencije o minimalnom uzrastu za zapošljavanje;
 - iv. Pобоljšanja efikasnosti inspekcije rada i prosvetne inspekcije;
 - v. Bliže saradnje i konsultacija sa svim zainteresovanim partnerima, kao što su sindikati, poslodavci, nevladine organizacije, sama deca i njihovi roditelji;
 - vi. Podizanja nivoa svesti celog društva o uticaju preranog dečijeg rada i edukovanja potrošača da imaju u vidu osnovna radna prava kad kupuju proizvode.
15. Skupština takođe poziva Odbor ministara da na evropskom nivou demonstrira svoju političku volju da se bori protiv ekonomske eksploatacije dece:
- i. u nastavku rada na Evropskoj strategiji za decu, dajući prioritet:
 - a. proceni situacije na polju dečijeg rada u svakoj državi članici, kako bi se identifikovali njegovi najnepodnošljiviji oblici, analizirali uzroci i definisali načini na koje bi ovi oblici eksploatacije mogli da budu kontrolisani;
 - b. definisanju sveobuhvatne evropske politike o dečijem radu, uzimajući u obzir socijalne standarde uspostavljene od strane Saveta Evrope i preduzimajući mere za usklađivanje sa istima, u saradnji sa MOR, UNICEF-om , relevantnim nevladinim organizacijama i socijalnim partnerima, i kroz konsultacije sa decom koja rade kako bi se obezbedilo da njihovi pogledi budu dovoljno uvaženi;
 - ii. kreiranjem programa tehničke saradnje i pomoći, naročito za države članice u Srednjoj i Istočnoj Evropi, kako bi se kreirali i poboljšali nacionalni zakoni i politike, i organizovao ili ojačao sistem inspekcije rada;
 - iii. redovnim zahtevima relevantnim državama da revidiraju svoje zakonodavstvo kako bi ratifikovali Evropsku socijalnu povelju , revidiranu Povelju Saveta Evrope, kao i Dodatni protokol koji definiše sistem kolektivnih žalbi, kako bi se nevladinim organizacijama i udruženjima za zaštitu dece dalo pravo na žalbu u slučajevima kršenja odredbi.. →

REZOLUCIJA 1215 (2000) usvojena od strane Parlamenatarne skupštine Saveta Evrope 07.04.2000. - Kampanja protiv regrutovanja dece vojnika i njihovog učešća u oružanim sukobima (odlomci)

2. U savremenom svetu, deca su umešana u oružane sukobe u oko pedeset zemalja; najčešće su žrtve istih, a ponekad i prinudno regrutovana za borbu, što predstavlja ugrožavanje njihovih prava, fizičkog integriteta i samih života...
4. Države članice Saveta Evrope imaju dužnost da reaguju ukoliko ne žele da varvarstvo ovlada njihovim društvima i da tako izgube svoje osnovne zajedničke vrednosti. Međunarodna zajednica ne može da čeka na neki hipotetički konsenzus o okončavanju trgovine oružjem; ona mora da reaguje tako što će objaviti da je prinudno regrutovanje maloletne dece u vojsku nezakonito, na isti način kao što je zabranjena upotreba protivpešadijskih mina.
8. Skupština takođe podstiče države članice Saveta Evrope i države koje imaju status posmatrača u Savetu Evrope:
 - i. da dozvole i obezbede, svuda i u svakom momentu, pristup humanitarnoj pomoći za civilno stanovništvo u slučaju oružanih sukoba, uzimajući naročito u obzir potrebe dece;
 - ii. da u procesima uspostavljanja mira i programima post-ratne saradnje daju prioritet zaštiti dece, bez obzira na to da li su oni bilateralni, multilateralni, ili sprovedeni od strane međunarodnih organizacija.
9. Skupština poziva države koje su potpisale ili ratifikovale Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta iz 1989. godine da kreiraju državne politike koje će podržati razvoj u zemljama u kojima se vode sukobi, kako bi se:
 - i. zaustavilo regrutovanje dece vojnika i izvršila demobilizacija onih koji su već regrutovani;
 - ii. obezbedilo preduzimanje mera za fizičku, psihološku i društvenu rehabilitaciju ove dece;
 - iii. podržala njihova reintegracija u civilni život, i naročito, u odgovarajući obrazovni sistem.

REZOLUCIJA usvojena od strane 98. Međuparlamentarne Konferencije (u Kairu, 15.09.1997) - Zapošljavanje u svetu koji prolazi kroz globalizaciju (odlomci)

98. Međuparlamentarna Konferencija,

...

Dečiji rad

20. *Poziva* države da prepoznaju pravo sve dece, i dečaka i devojčica, na relevantno osnovno obrazovanje, na zaštitu od bilo kakvog rada koji bi mogao da bude opasan ili ometa njihovo obrazovanje, u cilju poštovanja njihovog razvoja i poboljšanja njihovih prilika za zaposlenje u odrasloj dobi, samim tim poboljšavajući njihovu ekonomsku budućnost, kao i ekonomsku budućnost njihove zemlje;
21. *Takođe* poziva države da smanje dečiji rad uz pomoć sveobuhvatnih razvojnih strategija, putem obaveznog osnovnog obrazovanja za dečake i devojčice, uključujući i investiranje značajnih sredstava u takvo obrazovanje; povećanog učešća žena u privrednom razvoju; stvaranja alternativnih izvora prihoda kroz razvoj privatnog sektora, i veće učešće građanskog društva i lokalnih samouprava; a sve ovo kako bi se ponudile validne ekonomske alternative siromašnim porodicama čiji puki opstanak zavisi od doprinosa dečijeg rada; →

22. *Preporučuje* da zakoni koji zabranjuju bilo koji oblik otmice ili eksploatacije dece, ako i korišćenja dečijeg rada na opasnim radnim mestima, i koji naročito štite decu od seksualne eksploatacije, prinudnog rada, dužničkog i drugih oblika ropstva, budu usvojeni što je brže moguće i delotvorno primenjeni bar u zemljama koje imaju predstavnike u Međuparlamentarnoj uniji;
23. *Poziva* države da obezbede široku zakonsku zaštitu, uključujući nacionalne zakone o dečijem radu, koji su usklađeni sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta (Član 7) i sa relevantnim konvencijama MOR, naročito kako bi se osiguralo da sva deca budu upisana u matične knjigu rođenih i kako bi se svim poslodavcima i inspektorima rada pružio dokaz o uzrastu svakog deteta.

REZOLUCIJA usvojena od strane 98. Međuparlamentarne konferencije (u Kairu, 15.09.1997)
- Potreba za eliminacijom svih komercijalnih i drugih oblika seksualne eksploatacije dece i za uspostavljanjem istovetnih zakona za zabranu ovog neodbranljivog kršenja ljudskih prava dece (odlomci)

98. Međuparlamentarna Konferencija,

Duboko zabrinuta što mnogo dece širom sveta i dalje trpi kršenje svojih ljudskih prava kao rezultat izrabljivačkog dečijeg rada, trgovine decom, seksualne eksploatacije i siromaštva,

...

Preporučuje da sve države dodele dovoljna sredstva za preventivne i edukativne kampanje usmerene na borbu protiv dečije prostitucije i seksualnog zlostavljanja,

Zahteva od svih zemalja da uvedu ili ojačaju zakone za zaštitu dece i zabranu komercijalne seksualne eksploatacije dece, koji će naročito kažnjavati pružaoce usluga, mušterije ili posrednike u dečijoj prostituciji, trgovini decom i dečijoj pornografiji, kao i distribuciju dečije pornografije elektronskim putem, kao što je ona preko interneta;

Snažno preporučuje da sve zemlje uspostave ili osnaže mreže za saradnju između domaćih i međunarodnih organa policije i tužilaštva, kako bi se suprostavili sve prisutnijoj transnacionalnoj prirodi komercijalne seksualne eksploatacije dece.

Šta vi možete da uradite?

Ubedite svoje partijske lidere, kao i članove drugih stranki da oforme međustranačke saveze u narodnoj skupštini kako bi podržali akciju za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, i kako bi:

podstakli diskusiju u skupštini;

- izvršili pritisak na vladu da usvoji Konvenciju MOR br. 182 i usvoji i sprovede program akcije ukoliko to još nije uradila;
- obezbedili da isti program dobije neophodan priroritetni status i da za njega budu izdvojena odgovarajuća javna sredstva; i
- postarali se da program postigne predviđene rezultate.

Učestvujte u kampanjama za mobilizaciju javnog mnjenja protiv najgorih oblika dečijeg rada, na primer putem:

držanja javnih govora o toj temi;

- učestvovanja u javnim diskusijama na televiziju, radiju ili sastancima;
- učestvovanja u formiranju grupa ili kokusa za pitanja dečijeg rada, bilo unutar skupštine ili u saradnji sa drugima; i
- pisanja novinskih članaka.

Podržite lokalne napore usmerene na eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada u vašem biračkom telu ili u drugim delovima zemlje, na primer putem:

- poseta programima i projektima za prevenciju najgorih oblika dečijeg rada, ili za rehabilitaciju i ponovno uvođenje u društvo dece uklonjene iz uslova gde su morala da rade;
- poseta lokalnim školama kako bi se ohrabрили napori nastavnika da ubede decu i njihove roditelje u opasnosti dečijeg rada, naročito u njegovim najgorim oblicima;
- savetovanja sa lokalnom policijom i tužilaštvom o naporima koje ovi organi ulažu kako bi identifikovali slučajeve teške eksploatacije dece, kao i o otporu i drugim problemima sa kojima se susreću;
- poseta lokalnim zajednicama i porodicama dece koja su spašena iz uslova najgorih oblika dečijeg rada; i
- pisanja članaka i držanja govora o onome što ste naučili tokom gorenavedenih kontakata sa različitim akterima.

Ubedite organizacije koje se još nisu aktivirale na ovom polju, npr. sindikate, organizacije poslodavaca, da podrže mere i programe za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada i učestvuju u njima.

Promovišite međunarodnu saradnju na zabrani i eliminaciji najgorih oblika dečijeg rada

Zašto?

Dečiji rad sve više postaje međunarodni problem, i to iz dva razloga:

- neki naročito odvratni oblici eksploatacije dece imaju međunarodnu dimenziju - kao npr. prodaja i trgovina decom preko državnih granica radi prostitucije, pornografske eksploatacije ili služenja u kućama, kao i sve veći broj slučajeva seksualnog zlostavljanja dece od strane stranih turista. Delotvorno hvatanje u koštac sa ovim problemima zahteva ulaganje većih napora u međunarodnu saradnju.
- Novine i televizijski programi širom sveta često podesćaju ljude na uslove u kojima deca rade u siromašnijim zemljama, i inisistiraju da roba kupljena od ovih zemalja ne bi smela da bude proizvedena pomoću dečijeg rada.

Globalizacija i moderni načini komunikacije su eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada pretvorili u važnu tačku na dnevnom redu međunarodne zajednice. Sve je prisutnije shvatanje da je neophodna značajnija međunarodna solidarnost kako bi se pomoglo siromašnijim zemljama da reše pozadinske uzroke začaranog kruga gde siromaštvo vodi ka dečijem radu, koji pak održava siromaštvo.

Konačno, treba imati na umu da države koje su ratifikovale Konvenciju MOR br 182 o najgorim oblicima dečijeg rada imaju obavezu da međusobno sarađuju na ovom polju.

Član 8 Konvencije sadrži sledeću odredbu:

“Članice preduzimaju odgovarajuće korake da bi jedna drugoj pomogle u sprovođenju ove konvencije putem pojačane međunarodne saradnje odnosno pomoći, uključujući podršku društvenom i ekonomskom razvoju, programima iskorenjivanja siromaštva i obrazovanja za sve.”

Kako?

Saradnja između suda, policije i tužilaštva različitih zemalja je neophodna kako bi se prikupile i razmenile informacije o krivičnim delima počinjenim nad decom, i kako bi se ove institucije međusobno pomagale u otkrivanju i krivičnom gonjenju onih umešanih u prodaju i trgovinu decom, dečiju prostituciju i pornografiju.

Neophodna je mnogo šira međunarodna saradnja kako bi se prikupili resursi za podršku nacionalnim programima za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada. Takva podrška bi trebalo da dopunjava i bude integrisana u nacionalne programe koji se sastoje od preventivnih i korektivnih mera za okončavanje najgorih oblika dečijeg rada, i trebalo bi da pomogne državama koj je primaju da se uhvate u koštac sa dugoročnim razvojnim pitanjima koja leže u srži velikog dela problema dečijeg rada, kao što su neadekvatnost školskog sistema i siromaštvo dečijih porodica i zajednica. Međunarodna podrška može biti od suštinske važnosti za obezbeđivanje trajne posvećenosti vlada i javnog mnjenja cilju eliminacije najgorih oblika dečijeg rada u relativno kratkom vremenskom okviru.

Kakva je uloga narodnih poslanika?

Poslanici bi trebalo da se postaraju da njihove vlade u potpunosti učestvuju u međunarodnim akcijama - saradjujući sa drugim zemljama u borbi protiv krivičnih dela nad decom, i pokrećući međunarodnu podršku nacionalnim programima za iskorenjivanje najgorih oblika dečijeg rada. Takođe bi mogli da uspostave kontakt sa poslanicima u drugim zemljama kako bi ojačali bilateralnu i multilateralnu saradnju sa njima, razmenili iskustva i pomogli jedni drugima da prevaziđu zajedničke probleme. Konačno, mogu da pruže političku podršku radu međunarodnih organizacija koje su aktivne u polju odbrane dečijih prava i organizovanju međunarodne saradnje usmerene na tu odbranu; kao i da se postaraju da njihove vlade pružaju adekvatnu finansijsku podršku takvim organizacijama.

Šta vi možete da uradite?

Proverite da li postoji odgovarajuća saradnja između organa policije i tužilaštva u vašoj zemlji i u drugim zemljama na polju prekograničnih krivičnih dela koja uključuju decu, naročito na polju borbe protiv međunarodne trgovine decom, dečije prostitucije, korišćenja dece u pornografiji (uključujući i pornografiju na internetu) i dečijeg seksualnog turizma.

Proverite da li ova saradnja sa drugim organima policije i tužilaštva pokriva saradnju na identifikaciji, hapšenju i krivičnom gonjenju prestupnika.

Ukoliko zaključite da to nije slučaj, insisitirajte da ta saradnja bude poboljšana.

Proverite da li, po zakonima vaše zemlje, vaši državljani koji su umešani u seksualnu eksploataciju dece u drugim zemljama mogu biti kažnjeni, i zapravo se kažnjavaju, u skladu sa vašim nacionalnim zakonima.

Uspostavite kontakte sa narodnim poslanicima u drugim zemljama kako bi:

- poddelili iskustva o uspešnim i manje uspešnim merama za borbu protiv najgorih oblika dečijeg rada;
- diskutovali o mogućnostima bilateralne i multilateralne saradnje u cilju borbe protiv ovih oblika dečijeg rada.

Razmotrite da li je podrška koju vaša država dobija od drugih zemalja ili je pruža istima za svrhe opšteg privrednog i društvenog razvoja i smanjenja siromaštva adekvatno usmerena na eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada.

Proverite da li vaša država učestvuje u Međunarodnom program MOR za eliminaciju dečijeg rada (IPEC), bilo kao korisnik ili kao donator tog programa.

Ako ovo nije slučaj, raspitajte se zašto nije.

Dajte izjave za javnost u skupštini i na javnim dešavanjima koje će naglasiti potrebu za međunarodnom saradnjom u borbi protiv najgorih oblika dečijeg rada, kao i za saradnjom sa međunarodnim organizacijama aktivnim na ovom polju, kao što su MOR i UNICEF.

Referentni materijal

Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999. (br.182)

Konvencija koja se odnosi na zabranu i neposrednu akciju za eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada

Generalna konferencija Međunarodne organizacije rada,

Sazvana u Ženevi od strane Upravnog odbora Međunarodne organizacije rada, sastavši se na svom 87. zasjedanju 1. juna 1999, i

Uzimajući u obzir potrebu da se usvoje novi instrumenti za zabranu i eliminaciju najgorih oblika dečijeg rada, kao glavni prioritet za nacionalnu i međunarodnu akciju, uključujući međunarodnu saradnju i pomoć, radi dopunjavanja Konvencije i Preporuke koje se odnosi na donju starosnu granicu za upošljavanje, 1973, koje ostaju osnovni instrumenti u oblasti dečijeg rada, i

Smatrajući da uspješna eliminacija najgorih oblika dečijeg rada zahteva hitnu i sveobuhvatnu akciju, uzevši u obzir važnost besplatnog osnovnog obrazovanja i potrebu da se deca koja su u pitanju odustane sa svakog takvog rada i da se obezbedi njihov opravak i socijalna integracija, rešavajući istovremeno potrebe njihovih porodica, i

Pozivajući se na rezoluciju koja se odnosi na eliminaciju dečijeg rada koju je usvojila Međunarodna konferencija rada na svom 83. zasjedanju 1996, i

Priznajući da je dečiji rad u velikoj meri uzrokovan siromaštvom i da je dugoročno rešenje u stanom ekonomskom razvoju koji vodi društvenom napretku, naročito ublažavanju siromaštva i obrazovanju za sve, i

Pozivajući se na Konvenciju o pravima deteta koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. i

Pozivajući se na Deklaraciju MOR o osnovnim principima i pravima na radu i njen nastavak, koje je usvojila Međunarodna konferencija rada na svom 86. zasjedanju 1998. i

Pozivajući se na to da su neki od najgorih oblika dečijeg rada obuhvaćeni drugim međunarodnim instrumentima, naročito Konvencijom o prinudnom radu, 1930, i Dopunskom konvencijom Ujedinjenih nacija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i institucija i običaja sličnih ropstvu, 1956. i

Donevši odluke o usvajanju određenih predloga koji se odnose na dečiji rad, što je četvrta tačka dnevnog rada zasjedanja, i

Utvrdivši da će ovi predlozi dobiti oblik međunarodne konvencije;

usvaja ovog sedamnaestog dana juna godine hiljadudevetstodevedesetdevete sledeću konvenciju, koja se može navesti kao Konvencija o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999.

Član 1

Svaka članica koja ratifikuje ovu konvenciju preduzima hitne i efikasne mere kako bi obezbedila da se najgori oblici dečijeg rada pod hitno zabrane i eliminišu.

Član 2

Za svrhe ove konvencije, izraz dete odnosi se na sva lica mlađa od 18 godina.

Član 3

Za svrhe ove konvencije izraz najgori oblici dečijeg rada obuhvata:

- (a) sve oblike ropstva ili običaja sličnih ropstvu, kao što su prodaja i krijumčarenje dece, dužničko ropstvo i kmetstvo i prinudni ili obavezni rad, uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje dece za učešće u oružanim sukobima;
- (b) korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta radi prostitucije, proizvodnje pornografije ili za pornografske predstave;
- (c) korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta za nedozvoljene aktivnosti, naročito za proizvodnju i krijumčarenje droge onako kako su definisane relevantnim međunarodnim ugovorima;
- (d) rad koji je, po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se obavlja, verovatno štetan po zdravlje, bezbednost ili moral dece.

Član 4

1. Vrste poslova iz člana 3(d) utvrđuju se nacionalnim zakonima ili propisima ili ih utvrđuje nadležan organ, posle konsultacija sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir relevantne međunarodne standarde, naročito st. 3. i 4. Preporuke o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999.
2. Nadležni organ, posle konsultacija sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, identifikuje gde postoje tako utvrđene vrste poslova.
3. Spisak vrsta poslova utvrđenih prema stavu 1. ovog člana periodično se ispituje i revidira prema potrebi, u konsultaciji sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika.

Član 5

Svaka članica, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavca i radnika, utvrđuje ili određuje odgovarajuće mehanizme za praćenje primene odredaba kojima se sprovodi ova konvencija.

Član 6

1. Svaka članica izrađuje i sprovodi programe akcije za eliminisanje najgorih oblika dečijeg rada kao prioritet.
2. Takvi programi akcije se izrađuju i sprovode u konsultaciji sa relevantnim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir mišljenja drugih zainteresovanih grupa prema potrebi.

Član 7

1. Svaka članica preduzima sve neophodne mere da obezbedi delotvornu primenu i sprovođenje odredaba kojima se sprovodi ova konvencija, uključujući uvođenje i primenu kaznenih sankcija ili, prema potrebi, drugih sankcija.

2. Svaka članica, uzimajući u obzir važnost obrazovanja u eliminisanju dečijeg rada, preduzima efikasne i vremenski oročene mere da bi:
- (a) sprečila angažovanje dece u najgorim oblicima dečijeg rada;
 - (b) pružila neophodnu i odgovarajuću direktnu pomoć za povlačenje dece sa najgorih oblika dečijeg rada i njihovu rehabilitaciju i socijalnu integraciju;
 - (c) obezbedila pristup besplatnom osnovnom obrazovanju i, gde god je moguće i potrebno, obuku za zanimanja, za decu koja su povučena sa najgorih oblika dečijeg rada;
 - (d) identifikovala i došla do dece koja su izložena posebnim rizicima; i
 - (e) uvažila specijalnu situaciju devojčica.
3. Svaka članica određuje nadležni organ odgovoran za primenu odredaba kojima se sprovodi ova konvencija.

Član 8

Članice preduzimaju odgovarajuće korake da bi jedna drugoj pomogle u sprovođenju ove konvencije putem pojačane međunarodne saradnje odnosno pomoći, uključujući podršku društvenom i ekonomskom razvoju, programima iskorenjivanja siromaštva i obrazovanja za sve.

Odredbe zajedničke za sve konvencije MOR nisu reprodukovane ovde.

Relevantni delovi Preporuke o najgorim oblicima dečijeg rada iz 1999. godine (br.190) koja dopunjuje Konvenciju možete naći u pitanju 5, kućica 14 (I. Programi akcije); meri 2, kućici 32 (II Opanan rad) i meri 3, kućici 34 (III Sprovođenje).

Konvencija o minimalnom uzrastu, 1973 (br. 138)

Konvencija o donjoj starosnoj granici za zapošljavanje

Generalna skupština Međunarodne organizacije rada koju je u Ženevi sazvaio Upravni odbor Međunarodne organizacije rada, sastavši se na svom pedeset i osmom zasjedanju 6. juna 1973.,

odlučivši da prihvati određene predloge u vezi sa minimalnim uzrastom za zapošljavanje, a što je četvrta tačka dnevnog reda zasjedanja, i

imajući na umu odredbe Konvencije o minimalnom uzrastu (industrija) iz 1919.,

Konvencije o minimalnom uzrastu (more) iz 1920., Konvencije o minimalnom uzrastu (poljoprivreda) iz 1921., Konvencije o minimalnom uzrastu (skladištari i ložaci na brodovima) iz 1921., Konvencije o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) iz 1932., Konvencije o minimalnom uzrastu (more) (revidirana) iz 1936., Konvencije o minimalnom uzrastu (industrija) (revidirana) iz 1937., Konvencije o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) (revidirana) iz 1937., Konvencije o minimalnom uzrastu (ribari) iz 1959., Konvencije o minimalnom uzrastu (rad pod zemljom) iz 1965., i

smatrajući da je došlo vreme da se izradi sveobuhvatni dokument o tom pitanju koji bi postupno zamenio postojeće dokumente primenjive na ograničene privredne sektore, a u cilju potpunog ukidanja dečjeg rada, i

odlučivši da ovaj dokument dobije oblik međunarodne konvencije, usvaja 26. juna 1973. godine sledeću konvenciju pod nazivom Konvencija o minimalnom uzrastu iz 1973.:

Član 1

Svaka članica za koju je ova Konvencija na snazi obavezuje se da će sprovesti nacionalnu politiku koja ima za cilj da osigura delotvorno ukidanje dečijeg rada i postupno podizanje donje starosne granice za zapošljavanje ili rad do nivoa koji je u skladu s potpunim telesnim i duševnim razvojem mladih osoba.

Član 2

1. Svaka članica koja ratifikuje ovu Konvenciju mora, u izjavi dodanoj njenoj ratifikaciji, utvrditi minimalni uzrast za zapošljavanje ili rad na njenoj teritoriji i na prevoznim sredstvima registrovanim na njenoj teritoriji; osim u izuzetnim okolnostima predviđenim članovima 4. do 8. ove Konvencije, nijedna osoba mlađa od tog uzrasta se ne sme zaposliti i ne sme joj se dopustiti rad u bilo kojem zanimanju.

2. Svaka članica koja je ratifikovala ovu Konvenciju može naknadno, dodatnom izjavom, obavestiti Generalnog direktora Međunarodne organizacije rada da utvrđuje minimalni uzrast veći od prethodno utvrđenog.

3. Minimalni uzrast utvrđen u skladu sa stavom 1. ovog člana ne sme biti niži od uzrasta završetka obaveznog školovanja, a u svakom slučaju ne sme biti niži od 15 godina.

4. Izuzetno od odredaba stava 3. ovoga članka, članica čije privreda i obrazovne mogućnosti nisu dovoljno razvijene može, nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, početno utvrditi minimalni uzrast od 14 godina.

5. Svaka članica koja je utvrdila minimalni uzrast od 14 godina u skladu s odredbom prethodnog stava mora, u svoje izveštaje o primeni ove Konvencije podnesene na temelju člana 22. Ustava Međunarodne organizacije rada, uvrstiti izjavu:

(a) da njeni razlozi za to još uvek postoje; ili

(b) da se odriče prava primene dotične odredbe od navedenog datuma.

Član 3.

1. Donja starosna granica za prijam u bilo koju vrstu zaposlenja ili na bilo koji rad koji bi, po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se odvija, mogao da ugrozi zdravlje, sigurnost ili moral mladih osoba, ne sme biti niža od 18 godina.

2. Vrste zaposlenja ili rada na koje se primenjuje stav 1. ovoga članka moraju se utvrditi nacionalnim zakonima ili drugim propisima ili od strane nadležne vlasti nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje.

3. Izuzetno od odredbe stava 1. ovoga članka, nacionalni zakoni ili drugi propisi ili nadležna vlast mogu, nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, odobriti zapošljavanje ili rad nakon navršenih 16 godina starosti pod uvetom da su zdravlje, sigurnost i moral dotičnih mladih osoba potpuno zaštićeni i da su te mlade osobe dobile odgovarajuća posebna uputstva ili da su prošle stručnu obuku u odgovarajućim granama delatnosti.

Član 4.

1. U meri u kojoj je to potrebno, nadležna vlast, nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, može isključiti iz primene ove Konvencije ograničene kategorije zaposlenja ili rada u odnosu na koje se u primeni pojavljuju posebni i bitni problemi.

2. Svaka članica koja ratifikuje ovu Konvenciju mora u svom prvom izveštaju o primeni ove Konvencije podnesenom na temelju člana 22. Ustava Međunarodne organizacije rada navesti sve kategorije koje su eventualno isključene u skladu sa stavom 1. ovoga člana, navodeći razloge takvog isključivanja, i mora u naknadnim izveštajima navesti stanje svog zakonodavstva i prakse u odnosu na isključene kategorije, kao i obim u kojem se ova Konvencija primenjuje ili se predlaže njena primena u odnosu na te kategorije.

3. Zaposlenje ili rad utvrđeni članom 3. ove Konvencije ne smeju biti isključeni iz primene Konvencije na osnovu odredaba ovoga člana.

Član 5.

1. Članica čija privreda ili administrativne službe nisu dovoljno razvijene može, nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, početo ograničiti područje primene ove Konvencije.

2. Svaka članica koja iskoristi mogućnost predviđenu odredbom stava 1. ovoga člana mora utvrditi, u izjavi dodanoj njenoj ratifikaciji, grane privredne delatnosti ili vrste preduzeća na koje će primenjivati odredbe ove Konvencije.

3. Odredbe ove Konvencije moraju se kao minimum primenjivati na sledeće: rudarstvo i vađenje kamena; proizvodnju; građevinarstvo; službe za snabdevanje električnom energijom, gasom i vodom; sanitarne službe; prevoz; skladištenje i veze; kao i plantaže i druga poljoprivredna preduzeća koja uglavnom proizvode za komercijalne svrhe, sa izuzetkom porodičnih i manjih gazdinstava koja proizvode za lokalnu potrošnju i ne zapošljavaju redovno najamne radnike.

4. Svaka članica koja je ograničila područje primene ove Konvencije u skladu s ovim članom:

- (a) mora navesti, u svojim izveštajima podnesenim na osnovu člana 22. Statuta Međunarodne organizacije rada, opšte stanje u odnosu na zapošljavanje ili rad mladih osoba i dece u granama delatnosti koje su isključene iz područja primene ove Konvencije, kao i svaki napredak koji je učinjen u svrhu omogućavanja šire primene odredaba ove Konvencije;
- (b) može u bilo koje vreme da formalno proširi područje primene izjavom upućenom Generalnom direktoru Međunarodne organizacije rada.

Član 6.

Ova Konvencija se ne primenjuje na rad koji obavljaju deca i mlade osobe u osnovnim, stručnim ili tehničkim školama ili u drugim obrazovnim ustanovama, niti na rad koji obavljaju osobe s najmanje 14 godina starosti u preduzećima, ako

se takav rad obavlja u skladu s uslovima propisanim od strane nadležne vlasti nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, a sastavni je deo:

- (a) obrazovnog kursa ili obuke za koje je škola ili prosvetna ustanova primarno odgovorna;
- (b) programa obuke koji se uglavnom ili u potpunosti odvija u preduzeću, a koji je odobrila nadležna vlast; ili
- (c) programa upućivanja ili orijentacije koji ima za cilj da olakša izbor zanimanja ili vrste stručnog osposobljavanja.

Član 7.

1. Nacionalnim zakonima ili drugim propisima se može dopustiti zapošljavanje ili rad, na lakšim poslovima, osoba od 13 do 15 godina starosti, koji:

- (a) sigurno neće biti štetan za njihovo zdravlje ili razvoj; i
- (b) nije takav da ugrožava njihovo školovanje, učestvovanje u programima profesionalne orijentacije ili obuke odobrenim od strane nadležne vlasti ili njihovim sposobnostima da imaju korist od nastave koju pohađaju.

2. Nacionalnim zakonima ili drugim propisima se može takođe dopustiti zapošljavanje ili rad osoba koje imaju najmanje 15 godina starosti ali još nisu završile svoje obavezno školovanje, na poslovima koji zadovoljavaju uslove utvrđene podstavovima (a) i (b) stava 1. ovoga članka.

3. Nadležna vlast mora da utvrdi delatnosti u kojima se zapošljavanje i rad mogu dopustiti na osnovu stavova 1. i 2. ovoga člana, kao i da propiše broj sati i uslove za obavljanje takvog zaposlenja i rada.

4. Izuzetno od odredbi stava 1. i 2. ovoga člana, članica koja primenjuje odredbe stava 4. člana 2. može, za sve vreme dok primenjuje te odredbe, zameniti uzraste od 13 i 15 godina uzrastima od 12 i 14 godina u stavu 1., kao i uzrast od 15 godina uzrastom od 14 godina u stavu 2. ovog člana.

Član 8.

1. Nakon savetovanja s organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, gde one postoje, nadležna vlast može, dozvolama koje se izdaju u pojedinačnim slučajevima, da dopusti izuzetke od zabrane zapošljavanja ili rada utvrđene članom 2. ove Konvencije, u takve svrhe kao što su učestvovanje u umetničkim priredbama.

2. Tako izdane dozvole moraju da ograniče broj sati tokom kojih su zapošljavanje i rad dopušteni i propišu uslove za njih.

Član 9.

1. Nadležna vlast mora da preduzme sve potrebne mere, uključujući propisivanje odgovarajućih kazni, kako bi osigurala delotvorno sprovođenje odredaba ove Konvencije.

2. Nacionalni zakoni ili drugi propisi ili nadležna vlast moraju da utvrde osobe koje su odgovorne za poštovanje odredaba kojima se primenjuje ova Konvencija.

3. Nacionalni zakoni ili drugi propisi ili nadležna vlast moraju da propišu registre ili druge dokumente koje će poslodavac voditi i stavljati na raspolaganje; takvi registri ili dokumenti moraju da sadrže imena i starost odnosno datum rođenja, propisno overene gdje god je to moguće, osoba koje zapošljava ili koje rade za njega, a mlađe su od 18 godina.

Član 10.

1. Ova Konvencija revidira, pod uslovima utvrđenim ovim članom, Konvenciju o minimalnom uzrastu (industrija) iz 1919., Konvenciju o minimalnom uzrastu (more) iz 1920., Konvenciju o minimalnom uzrastu (poljoprivreda) iz 1921., Konvenciju o minimalnom uzrastu (skladištari i ložači na brodovima) iz 1921., Konvenciju o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) iz 1932., Konvenciju o minimalnom uzrastu (more) (revidirana) iz 1936., Konvenciju o minimalnom uzrastu (industrija) (revidirana) iz 1937., Konvenciju o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) (revidirana) iz 1937., Konvenciju o minimalnom uzrastu (ribari) iz 1959., Konvenciju o minimalnom uzrastu (rad pod zemljom) iz 1965.

2. Stupanjem na snagu ove Konvencije neće biti sprečena dalja ratifikacija Konvencije o minimalnom uzrastu (more) (revidirana) iz 1936., Konvencije o minimalnom uzrastu (industrija) (revidirana) iz 1937., Konvencije o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) (revidirana) iz 1937., Konvencije o minimalnom uzrastu (ribari) iz 1959. ili Konvencije o minimalnom uzrastu (rad pod zemljom) iz 1965.

3. Konvencija o minimalnom uzrastu (industrija) iz 1919., Konvencija o minimalnom uzrastu (more) iz 1920., Konvencija o minimalnom uzrastu (poljoprivreda) iz 1921. i Konvencija o minimalnom uzrastu (skladištari i ložači na brodovima) iz 1921. će biti zatvorene za dalju ratifikaciju kad se sve potpisnice tih Konvencija usuglase o takvom zatvaranju ratifikovanjem ove Konvencije ili izjavom upućenom Generalnom direktoru Međunarodne organizacije rada.

4. Kada obaveze iz ove Konvencije prihvatiti:

- (a) jedna članica koja je stranka Konvencije o minimalnom uzrastu (industrija) (revidirana) iz 1937., te kad se na temelju člana 2. ove Konvencije utvrdi minimalni uzrast od najmanje 15 godina, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije,
- (b) u odnosu na neindustrijski rad definisan u Konvenciji o o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) iz 1932., jedna članica koja je stranka te Konvencije, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije,
- (c) u odnosu na neindustrijski rad definiran u Konvenciji o o minimalnom uzrastu (neindustrijski rad) (revidirana) iz 1937., jedna članica koja je stranka te Konvencije, te kad se na osnovu člana 2. ove Konvencije utvrdi minimalni uzrast od najmanje 15 godina, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije,
- (d) u odnosu na zapošljavanje mornara, jedna članica koja je stranka Konvencije o o minimalnom uzrastu (more) (revidirana) iz 1936., te kad se na temelju člana 2. ove Konvencije utvrdi minimalni uzrast od najmanje 15 godina ili kad ta članica utvrdi da se član 3. ove Konvencije primenjuje na zapošljavanje mornara, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije,
- (e) u odnosu na zapošljavanje u pomorskom ribolovu, jedna članica koja je stranka Konvencije o o minimalnom uzrastu (ribari) iz 1959., te kad se na temelju člana 2. ove Konvencije utvrdi minimalni uzrast od najmanje 15 godina ili kad ta članica utvrdi da se član 3. ove Konvencije primenjuje na zapošljavanje u pomorskom ribolovu, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije,
- (f) jedna članica koja je stranka Konvencije o o minimalnom uzrastu (rad pod zemljom) iz 1965., te kad se na temelju člana 2. ove Konvencije utvrdi minimalni uzrast od najmanje 15 godina ili kad ta članica utvrdi da se taj uzrast primenjuje na zapošljavanje pod zemljom u rudnicima, to će ipso iure značiti trenutno otkazivanje te konvencije, ako i kada ova Konvencija stupi na snagu.

Odredbe zajedničke za sve konvencije MOR nisu reprodukovane ovde.

Preporuka o minimalnom uzrastu, 1973 (br. 146)

Preporuka koje se odnosi na donju starosnu granicu za zapošljavanje,

Generalna konferencija Međunarodne organizacije rada,

Sazvana u Ženevi od strane Upravnog tela Međunarodne kancelarije rada, sastavši se na svom 58. zasjedanju 6. juna 1973, i

Prepoznajući da su delotvorno ukidanje dečijeg rada i sve veće podizanje donje starosne granice za zapošljavanje samo jedan od aspekata zaštite u poboljšanja položaja dece i mladih, i

Uzimajući u obzir zainteresovanost celog sistem Ujedinjenih nacija za takvu zaštitu i poboljšanje položaja, i

Pozivajući se na Konvenciju o minimalnom uzrastu, usvojenu 1973.godine, i sa željom da dodatno definiše određene elemente javne politike koji su predmet zabrinutosti Međunarodne organizacije rada, i,

Donevši odluku o usvajanju određenih predloga u vezi sa donjom starosnom granicom za zapošljavanje, što je četvrta tačka dnevnog rada zasjedanja, i,

Utvrdivši da će ovi predlozi dobiti oblik Preporuke koja dopunjava Konvenciju o minimalnom uzrastu, 1973,

Usvaja ovog dvadesetšestog dana juna godine hiljadudevetstosedamdesetteće sledeću preporuku, koja se može navesti kao Preporuka o minimalnom uzrastu, 1973.

I. NACIONALNA POLITIKA

1. Kako bi se obezbedio uspeh nacionalne politike navedene u članu 1 Konvencije o minimalnom uzrastu. 1973, visok prioritet bi trebalo da bude dat planiranju u vezi sa potrebama dece i omladine i ispunjavanju istih u nacionalnim razvojnim politikama i programima, kao i progresivnom širenju međusobno povezanih mera potrebnih da bi se obezbedili najbolji mogući uslovi fizičkog i mentalnog sazrevanja dece i mladih.

2. U vezi sa time, posebna pažnja bi trebalo da bude posvećena oblastima planiranja i javne politike kao što su:

- (a) ozbiljna nacionalna posvećenost punoj zaposlenosti, u skladu sa Kovencijom i Preporukom o politici zapošljavanja, 1964, i preduzimanje mera osmišljenih da promovišu razvoj usmeren na zapošljavanje u ruralnim i urbanim oblastima;
- (b) progresivno širenje drugih ekonomskih i socijalnih mera za smanjenje siromaštva gde god da postoji i obezbeđivanje porodičnog životnog standarda i dohotka koji su takvi da čine pribegavanje ekonomskim aktivnostima dece nepotrebnim;

- (c) razvoj i progresivno širenje, bez ikakve diskriminacije, mera socijalne sigurnosti i porodične dobrobiti usmerenih na obezbeđivanje izdržavanja dece, uključujući dečiji dodatak;
- (d) razvoj i progresivno širenje odgovarajućih ustanova za opšte i stručno obrazovanje i obuku koji odgovaraju i po obliku i po sadržaju potrebama dece i mladih;
- (e) razvoj i progresivno širenje odgovarajućih ustanova za zaštitu i dobrobit dece i mladih, uključujući zaposlene mlade, kao i za promovisanje njihovog razvoja.

3. Gde je to neophodno treba obratiti posebnu pažnju na potrebe dece i mladih koji nemaju porodice ili ne žive sa svojim porodicama, kao i na potrebe dece i mladih koji su migranti i žive i putuju sa svojim porodicama. Mere preduzete u ovu svrhu bi trebalo da uključuju dodeljivanje stipendija i stručnu obuku.

4. Školovanje ili učešće u licenciranim programima stručnog obrazovanja ili obuke bi trebalo da bude obavezno i delotvorno obezbeđeno bar do uzrasta navedenog kao donja starosna granica za zapošljavanje u članu 2 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973.

5. (1) Trebalo bi razmotriti mere poput pripreme obuke, koja ne uključuje rizične poslove, za tipove zaposlenja ili rada gde je donja starosna granica propisana u skladu sa članom 3 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, viša od doba završetka obaveznog školovanja.

(2) Analogne mere bi trebalo da budu predviđene za slučaj gde stručni zahtevi određenog zanimanja uključuju donju starosnu granicu za zaposljavanje koja je viša od doba završetka obaveznog školovanja.

II. MINIMALNI UZRST

6. Minimalni uzrast bi trebalo da bude određen na istom nivou za sve sektore privredne aktivnosti.

7. (1) Članice bi trebalo da kao cilj usvoje postepeno podizanje donje starosne granice za zapošljavanje ili rad, određene u skladu sa članom 2 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, na 16 godina starosti.

(2) Gde je donja starosna granica za zapošljavanje ili rad, određena u skladu sa članom 2 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, niža od 15 godina, treba da budu preduzeti hitni koraci kako bi bila podignuta na taj nivo.

8. Gde nije odmah moguće odrediti minimalni uzrast za sve poslove u poljoprivredi i povezanim aktivnostima u ruralnim oblastima, trebalo bi da bude određena donja starosna granica bar za rad na plantažama i u drugim poljoprivrednim preduzećima pomenutim u članu 5, stav 3 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973.

III. OPASNI POSLOVI ILI RAD

9. Tamo gde je donja starosna granica za zapošljavanje ili rad za koje je verovatno da će ugroziti zdravlje, bezbednost ili moral mlade osobe i dalje ispod 18 godina, treba momentalno preduzeti korake za podizanje granice do tog doba.

10. (1) U određivanju tipova poslova ili rada na koje se odnosi član 3 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, treba obratiti punu pažnju na relevantne međunarodne standarde rada, poput onih koji se odnose na opasne materije, agense ili procese (uključujući jonizirajuću radijaciju), podizanje teških predmeta i rad pod zemljom.

(2) Spisak navedenih poslova ili rada bi trebalo da bude periodično razmatran i po potrebi revidiran, naročito u svetlu sve naprednijih naučnih i tehnoloških saznanja.

11. Gde, u skladu sa članom 5 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, minimalni uzrast nije odmah određen za određene privredne grane ili tipove delatnosti, trebalo bi da odgovarajuće odredbe o minimalnom uzrastu budu učinjene primenjivim na tipove zaposlenja ili rada opasnim po mlade.

IV. USLOVI ZAPOŠLJAVANJA

12. (1) Trebalo bi da budu preduzete mere koje bi obezbedile da uslovi u kojima su deca ili mladi ispod 18 godina zaposleni ili rade dostižu i održavaju zadovoljavajući nivo standarda. Ovi uslovi bi trebalo da budu strogo nadzirani.

(2) Takođe bi trebalo preduzeti mere za održavanje i nadzor uslova u kojima deca i mladi pohađaju profesionalnu orijentaciju i obuku u okviru preduzeća, ustanova za obuku i srednjih stručnih škola, kao i za formulisanje standarda za njihovu zaštitu i razvoj.

13. (1) U vezi sa sprovođenjem prethodnog stava, kao i člana 7, stav 3, Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, posebna pažnja bi trebalo da bude posvećena:

- (a) isplaćivanju pravedne nadoknade i njenoj zaštiti, imajući u vidu principe jednake plate za jednaki rad;
- (b) strogo ograničenju sati provedenih na radu tokom dana i tokom nedelje, i zabrani prekovremenog rada, da bi se obezbedilo dovoljno vremena za obrazovanje i obuku (uključujući i vreme potrebno za pisanje domaćih zadataka), kao i za odmor tokom dana i slobodno vreme;
- (c) obezbeđivanju bez izuzetka, osim u istinski hitnim slučajevima, minimalnog neprekidnog perioda od 12 sati noćnog odmora, i uobičajenih dana za odmor tokom nedelje;
- (d) obezbeđivanju plaćenog godišnjeg odmora u trajanju od bar četiri nedelje, i u svakom slučaju, ne kraćeg od odmora obezbeđenog za odrasle;
- (e) pokrivenosti šemama socijalne sigurnosti, uključujući nadoknade za povrede na radu, zdravstvenu negu i za slučaj bolesti, bez obzira na uslove zaposlenja ili rada;

- (f) održavanju zadovoljavajućih standarda bezbednosti i zdravlja i odgovarajuće obuke i nadzora.
- (2) Podstav (1) ovog stava se primenjuje na mlade mornare u onim slučajevima koji nisu pokriveni stavkama kojima se bave međunarodne konvencije ili preporuke iz sveta rada koje se posebno odnose na zaposlenje u moreplovstvu.

V. PRIMENA

14. (1) Mere koje će obezbediti delotvorno sprovođenje Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, i ove Preporuke bi trebalo da uključuju:

- (a) osnaživanje inspekcije rada i sa njom povezanih službi (ukoliko je to potrebno), na primer kroz posebnu obuku za inspektore usmerenu na otkrivanje zloupotreba u zapošljavanju dece i mladih i ispravljanje istih ;i
- (b) osnaživanje službi za unapređenje i inspekciju obuka u preduzećima.

(2) Naglasak treba da bude stavljen na ulogu koju inspektori mogu da igraju u pružanju informacija i saveta o delotvornim načinima poštovanja relevantnih odredbi, kao i u obezbeđivanju njihovog sprovođenja.

(3) Inspekcija rada i inspekcija obuke u preduzećima treba da budu koordinisane kako bi bile maksimalno ekonomski efiksane, a upravne službe rada bi i generalno trebalo da usko sarađuju sa službama odgovornim za obrazovanje, obuku, dobrobit i usmeravanje dece i mladih.

15. Posebnu pažnju treba posvetiti:

- (a) sprovođenju odredbi koje se odnose na zapošljavanje na opasnim radnim mestima ili poslovima;i
- (b) u odnosu na obavezno obrazovanje ili obuku, prevenciji zapošljavanja ili rada dece i mladih tokom sati kad se održava nastava.

16. Sledeće mere bi trebalo da budu preduzete kako bi se olakšala provera godišta:

- (a) organi javne vlasti bi trebalo da održavaju delotvoran sistem upisa u matične knjige rođenih, koji bi trebalo da uključuje i izdavanje krštenica;
- (b) poslodavci bi trebalo da budu obavezni da čuvaju i dostavljaju ovlašćenim organima registre ili druge dokumente koji sadrže imena i starost ili datume rođenja, overene kad god je to moguće, ne samo dece i mladih koje su zaposlili već i svih onih koji prolaze kroz profesionalnu orijentaciju ili obuku u njihovim preduzećima;
- (c) deci i mladima koji rade na ulicama, u kabinama na otvorenom, na javnim mestima, na zanimanjima koja podrazumevaju kretanje, ili u drugim okolnostima koje čine proveru evidencije poslodavca nepraktičnim bi trebalo izdati dozvole ili druga dokumenta koja dokazuju njihovu podobnost za te poslove.

Deklaracija MOR o osnovnim principima i pravima na radu

(Usvojena od strane Generalne konferencije Međunarodne organizacije rada na njenom 86-om zasedanju održanom u Ženevi i zatvorenom 18.06.1998)

Budući da je MOR onovana u uverenju da je socijalna pravda od suštinskog značaja za univerzalni i trajni mir;

Budući da je privredni rast bitan, ali ne i dovoljan za osiguravanje pravednosti, društvenog napretka i iskorjenjivanja siromaštva, ipotvrđujući potrebu da MOR unapređuje snažne socijalne politike, pravdu i demokratske institucije;

Budući da MOR mora, posebno sada, da se oslanja na sve svoje postavljene standarde, tehničku saradnju i istraživačke resurse u svim oblastima svoje nadležnosti, osobito u oblasti zapošljavanja, stručne obuke i radnih uslova, kako bi se osiguralo da, u kontekstu globalne strategije ekonomskog i društvenog razvoja, ekonomska i socijalna politika budu komponente međusobnog jačanja u svrhu stvaranja široko zasnovanog održivog razvoja;

Budući da MOR mora da posebno ukaže na problem osoba sa posebnim socijalnim potrebama, osobito onih bez zaposlenja i radnika migranata, da mobiliše i podržava međunarodna, regionalna i nacionalna nastojanja u cilju rešavanja njihovih problema i da unapređuje uspešne politike u cilju zapošljavanja;

Budući da je, u nastojanju održavanja veze između socijalnog napretka i ekonomskog rasta, garancija osnovnih principa i prava na radu od posebnog značaja time što omogućuje osobama koje su u pitanju da slobodno zahtevaju i na temelju jednake mogućnosti svoj pravedni udeo u bogatstvu čije su stvaranje pripomogli, i da u potpunosti ostvare svoje ljudske potencijale;

Budući da MOR ima ustavni mandat kao međunarodna organizacija i stručno telo za postavljanje i bavljenje međunarodnim standardima rada, a koje uživa univerzalnu podršku i priznanje u promovisanju temeljnih prava na rad kao izraz svojih ustavnih načela;

Budući da je hitno da se, u situaciji rastuće ekonomske međuzavisnosti, ponovo reafirmiše nepromenjiva priroda osnovnih principa i prava sadržanih u Ustavu Organizacije, i promoviše njihovu univerzalnu primenu;

Međunarodna skupština rada,

1. Podseća:

(a) da, slobodno se pridružujući MOR, sve članice podržavaju principe i prava navedene u Ustavu i Deklaraciji iz Filadelfije i obvezuju se da će raditi u pravcu postizanja sveukupnih ciljeva Organizacije svim svojim sredstvima i u potpunosti u skladu sa svojim specifičnim okolnostima;

(b) da su ovi principi i prava izraženi i postavljeni u obliku posebnih prava i obaveza u konvencijama koje su priznate za osnovne, podjednako unutar i izvan Organizacije.

2. Objavljuje da sve članice, čak iako nisu ratifikovale navedene, imaju obavezu, koja proizlazi iz same činjenice njihovog članstva u ovoj Organizaciji, da poštuju, unapređuju i ostvaruju, u dobroj nameri i u skladu sa Ustavom, principe koji se tiču osnovnih prava koja su predmet ovih Konvencija, to jest:

(a) slobodu udruživanja i delotvorno priznavanje prava na kolektivno pregovaranje;

(b) ukidanje svih oblika prinudnog rada;

(c) ukidanje diskriminacije u odnosu na zapošljavanje i zanimanje.

3. Priznaje obavezu Organizacije u pomaganju svojih članica u odgovoru na njihove ustanovljene i iskazane potrebe kako bi se postigli ovi ciljevi u potpunosti koristeći ustavna, operativna i budžetska sredstva i pomoć, kao i da podstiče druge međunarodne organizacije s kojima je MOR uspostavila odnose u skladu sa članom

12. Ustava u pomaganju ovih nastojanja:

(a) tako što će ponuditi tehničku suradnju i savetodavne usluge s ciljem unapređenja, ratifikacije i sprovođenja osnovnih Konvencija;

(b) tako što će pomagati onim članicama koje još nisu u poziciji da ratifikuju neke ili sve ove konvencije, u njihovim nastojanjima da poštuju, unapređuju i ostvaruju principe koji se odnose na osnovna prava koja su predmet ovih konvencija; i

(c) tako što će pomagati članice u njihovim nastojanjima da stvore klimu ekonomskog i socijalnog razvoja.

4. Odlučuje da će, u cilju postizanja potpunog delovanja ove Deklaracije, primenjivati promotivni dodatak o primeni i praćenju, koji je bitan i valjan, u skladu s merama opisanim u dodatku ovoj Deklaraciji i koji će se smatrati za njen integralni deo.

5. Naglašava da se standardi rada neće koristiti u protekcionalno komercijalne svrhe i da se ni na šta iz ove Deklaracije ili njenog dodatka o primeni i praćenju ne može pozivati ili koristiti u takve svrhe; pored toga, ova Deklaracija i njen dodatak o primeni i praćenju ni na koji način ne dovode u pitanje komparativnu prednost bilo koje zemlje.

I. SVEUKUPNA SVRHA

1. Cilj ovog dodatka o primeni i praćenju, opisanog u nastavku teksta, je da promoviše nastojanja koja članice Organizacije ulažu u unapređivanje osnovnih principa i prava obuhvaćenih Ustavom MOR i Deklaracijom iz Filadelfije, a koja su ponovo potvrđena u ovoj Deklaraciji.

2. U svetlu ovog cilja, koji je strogo promotivne prirode, ovaj dodatak o primeni i praćenju će omogućiti identifikovanje onih oblasti u kojima se pomoć Organizacije kroz njene aktivnosti tehničke saradnje može pokazati od koristi za njene članice, i pomoći im u sprovođenju ovih osnovnih principa i prava. Ovo ne predstavlja zamenu za ustanovljene nadzorne mehanizme, niti će sprečavati njihovo funkcionisanje; prema tome, specifične situacije unutar domena ovih mehanizama neće biti ispitivane ili proveravane u okviru ovih primena i praćenja.

3. Dva aspekta ove primene i praćenja, koji su opisani u daljem tekstu, zasnivaju se na postojećim procedurama: godišnje praćenje koje se odnosi na neratifikovane osnovne konvencije će zahtevati samo neka prilagođavanja sadašnjih modaliteta u primeni člana 19. stav 5(e) Ustava, a globalno izveštaj će poslužiti za postizanje najboljih rezultata iz postupaka sprovedenih u skladu sa Ustavom.

II. GODIŠNJA PRIMENA I PRAĆENJE KOJI SE ODOSE NA NERATIFIKOVANE OSNOVNE KONVENCIJE

A. Svrha i delokrug

1. Svrha je da se svake godine omogući pregled nastojanja koja, u skladu sa Deklaracijom, ulažu članice koje još uvijek nisu ratifikovale sve osnovne konvencije i koji će putem pojednostavljenih postupaka zameniti četverogodišnji pregled koji je uveo Upravni odbor 1995.g.

2. Ovo praćenje pokrivaće svake godine četiri oblasti osnovnih principa i prava kao što je naznačeno u Deklaraciji.

B. Modaliteti

1. Ovo praćenje će se zasnivati na izveštajima koji se zahtevaju od članica na osnovu odredbi iz člana 19. stav 5(e) Ustava. Obrasci izveštaja biće napravljeni tako da se mogu dobiti informacije od vlada koje nisu ratifikovale jednu ili više osnovnih konvencija o bilo kojim promenama do kojih je možda došlo u njihovom zakonu i praksi, imajući u vidu član Ustava i ustanovljenu praksu.

2. Pregled ovih izveštaja, koje prikuplja MOR, izvršiće Upravni odbor.

3. U pogledu uvoda u izveštaje koji budu prikupljeni na ovaj način, poklanjajući pažnju bilo kojem od vidova koji bi mogli zahtevati detaljniju raspravu, MOR se može pozvati na grupu eksperata koje u ovu svrhu imenuje Upravni odbor.

4. Prilagođavanja postojećih postupaka Upravnog odbora će biti ispitana kako bi se omogućilo članicama koje nisu zastupljene u Upravnom odboru da pruže, na najbolji mogući način, objašnjenja koja mogu biti potrebna ili od koristi tokom rasprava Upravnog odbora, kako bi dopunile informacije sadržane u njihovim izveštajima.

III. GLOBALNI IZVEŠTAJ

A. Svrha i delokrug

1. Svrha ovog izveštaja je da pruži dinamičnu globalnu sliku u odnosu na svaku od kategorija osnovnih principa i prava koja je primećena tokom prethodnog četverogodišnjeg perioda i da posluži kao osnova za procenu delotvornosti pomoći koju je pružila Organizacija, kao i za određivanje prioriteta u narednom periodu, u obliku akcionih planova za tehničku saradnju naročito usmerenu na mobilizaciju unutarnjih i spoljnih resursa koji su neophodni za njihovu realizaciju.

2. Izveštaj će, svake godine, naizmenično pokrivati jednu od četiri kategorije osnovnih principa i prava.

B. Modaliteti

1. Izveštaj će biti sastavljen u okviru odgovornosti Generalnog direktora na temelju službenih informacija, ili informacija koje se prikupe i analiziraju putem ustanovljenih postupaka. U slučaju država koje nisu ratifikovale osnovne konvencije, on će se naročito zasnivati na nalazima iz gore spomenutog godišnjeg praćenja. U slučaju članica koje su ratifikovale narečene konvencije, ovaj izveštaj će se naročito zasnivati na izveštajima kao što je navedeno u odredbama člana 22. Ustava.

2. Ovaj izveštaj se podnosi Skupštini za tripartitnu raspravu kao izveštaj Generalnog direktora. Skupština se može baviti ovim izveštajem odvojeno od izveštaja iz člana 12. svojih Stalnih pravila, i može o njemu raspravljati tokom zasedanja koje je u potpunosti posvećeno ovom izveštaju, ili na bilo koji drugi odgovarajući način. Nakon toga, zadatak je Upravnom tela da na ranom zasjedanju, na temelju ove rasprave donese zaključke o prioritetima i akcione planove za tehničku saradnju koji će se primenjivati u narednom periodu od četiri godine.

IV. PODRAZUMEVA SE DA:

1. Se predlozi za izmene i dopune Stalnih pravila podnose Upravnom odboru i Skupštini od kojih se traži da primene prethodne odredbe.

2. Će Skupština pravovremeno izvršiti reviziju funkcionisanja ove primene i praćenja u svetlu stečenog iskustva kako bi procenila da li je na odgovarajući način ispunila celokupnu svrhu izraženu u Delu I.

Format izveštaja (ratifikovana konvencija): Konvencija br. 182

Appl. 22.182

182. Najgori oblici dečijeg rada, 1999

MEĐUNARODNA KANCELARIJA RADA ŽENEVA FORMAT IZVEŠTAJA ZA

Konvenciju o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999 (br. 182)

Ovaj format izveštaja je namenjen državama koje su ratifikovale Konvenciju. Odobren je od strane Upravnog tela Međunarodne organizacije rada, u skladu sa članom 22 Ustava MOR-a koji glasi: "Svaki se član obavezuje da podnese Međunarodnoj kancelariji rada godišnji izveštaj o merama preduzetim za primenu odredaba ratifikovanih konvencija. Izveštaji se sastavljaju u formatu i sa sadržajem koji zahteva Upravno telo".

Vlada može proceniti da je korisno da konsultuje priloženi tekst Preporuke o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999 (br. 190), čije odredbe dopunjuju sadašnju Konvenciju i mogu da doprinesu boljem razumevanju njenih zahteva i da olakšaju njenu primenu.

PRAKTIČNE SMERNICE ZA PISANJE IZVEŠTAJA

Prvi izveštaji

Ukoliko je ovo prvi izveštaj vaše Vlade koji prati stupanje Konvencije na snagu u vašoj zemlji, trebalo bi da pružite potpune informacije o svakoj od odredbi Konvencije i svakom od pitanja datom u formatu izveštaja.

Naknadni izveštaji, u kasnijim izveštajima, informacije bi trebalo da budu pružene naročito:

- (a) o bilo kakvim novim zakonima ili drugim merama koje utiču na primenu Konvencije;
- (b) u odgovoru na pitanja u formatu izveštaja o praktičnoj primeni

Konvencije (na primer statistički podaci, rezultati inspekcija, sudske ili upravne odluke), kao i o prosleđivanju kopija izveštaja reprezentativnim organizacijama poslodavca i radnika i bilo kakvim primedbama dobijenim od tih organizacija;

- (c) **u odgovoru na komentare nadzornih tela:** izveštaj mora sadržati odgovore na bilo koji komenar koji se tiče sprovođenja Konvencije u vašoj zemlji, a koji je dao Ekspertski odbor za primenu konvencija i preporuka ili Konferencijski odbor za primenu standarda.

Član 22 Ustava MOR-a

Izveštaj za period od _____ do _____
sastavljen od strane Vlade _____

o

Konvenciji o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999 (br. 182)
(ratifikacija evidentirana _____)

- I. Molimo navedite spisak zakona i propisa, itd, koji se odnose na odredbe Konvencije. Ako to već niste učinili, prosledite i kopije ovih dokumenata Međunarodnoj kancelariji rada. Molimo pružite sve raspoložive informacije o tome u kolikoj su meri ovi zakoni i propisi bili sprovedeni ili izmenjeni kako bi ratifikacija bila moguća, ili upravo usled ratifikacije.

- II. Molimo detaljno naznačite, za svaki od sledećih članova Konvencije, odredbe gorepomenutih zakona i propisa itd, ili drugih mera, koje omogućuju sprovođenje svakog člana. Uz to, molimo pružite sve informacije posebno zatražene za različite članove. Ukoliko u vašoj državi ratifikacija Konvencije daje njenim odredbama snagu nacionalnog zakona, molimo naznačite na osnovu kojih sutavnih odredbi je ratifikacija imala ovakav efekat. Takođe precizirajte koje su akcije preduzete kako bi one odredbe Konvencije koje zahtevaju da državni organi preduzmu posebne mere bile sprovedene u delo.

Ukoliko Ekspertski ili Konferencijski odbor za primenu standarda zatraži dodatne informacije ili da primedbu o usvojenim merama za primenu Konvencije, molimo pružite zatražene informacije ili ukažite na akciju koju je vaša Vlada preduzela kako bi razrešili pomenuta pitanja.

Član 1

Svaka članica koja ratifikuje ovu konvenciju preduzima hitne i efikasne mere kako bi obezbedila da se najgori oblici dečijeg rada pod hitno zabrane i eliminišu.

Molimo dajte opšti pregled mera preduzetih kako bi se primenio ovaj član.

Član 2

Za svrhe ove konvencije, izraz dete odnosi se na sva lica mlađa od 18 godina.

Član 3

Za svrhe ove konvencije izraz najgori oblici dečijeg rada obuhvata:

(a) sve oblike ropstva ili običaja sličnih ropstvu, kao što su prodaja i krijumčarenje dece, dužničko ropstvo i kmetstvo i prinudni ili obavezni rad, uključujući prinudno ili obavezno regrutovanje dece za učešće u oružanim sukobima;

- (b) korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta radi prostitucije, proizvodnje pornografije ili za pornografske predstave;
- (c) korišćenje, nabavljanje ili nuđenje deteta za nedozvoljene aktivnosti, naročito za proizvodnju i krijumčarenje droge onako kako su definisane relevantnim međunarodnim ugovorima;
- (d) rad koji je, po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se obavlja, verovatno štetan po zdravlje, bezbednost ili moral dece.

Molimo naznačite za svaku od klauzula(a) do (d) mere koje su preduzete kako bi se obezbedila zabrana i eliminacija najgorih oblika dečijeg rada u donosu na sve osobe (devojčice i dečake) mlađe od 18 godina.

Član 4

1. Vrste poslova iz člana 3(d) utvrđuju se nacionalnim zakonima ili propisima ili ih utvrđuje nadležan organ, posle konsultacija sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir relevantne međunarodne standarde, naročito st. 3. i 4. Preporuke o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999.
2. Nadležni organ, posle konsultacija sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika, identifikuje gde postoje tako utvrđene vrste poslova.
3. Spisak vrsta poslova utvrđenih prema stavu 1. ovog člana periodično se ispituje i revidira prema potrebi, u konsultaciji sa organizacijama zainteresovanih poslodavaca i radnika.

Molimo navedite tipove poslova utvrđene u skladu sa stavom 1. Molimo prosledite relevantan tekst.

Molimo navedite preduzete mere kako bi se identifikovalo gde postoje tako utvrđene vrste poslova.

Molimo navedite kako je spisak vrsta poslova utvrđen u stavu 1 ovog člana bio periodično ispitivan. Molimo priložite svaki revidirani spisak.

Molimo navedite konsultacije održane sa organizacijama poslodavaca i radnika u skladu sa odredbama ovog člana.

Član 5

Svaka članica, nakon konsultacija sa organizacijama poslodavca i radnika, utvrđuje ili određuje odgovarajuće mehanizme za praćenje primene odredaba kojima se sprovodi ova konvencija.

Molimo navedite utvrđene ili određene mehanizme i pružite informacije o njihovom funkcionisanju, uključujući odlomke iz izveštaja i drugih dokumenata. Molimo takođe navedite konsultacije održane sa organizacijama poslodavaca i radnika u skladu sa odredbama ovog člana.

Član 6

1. Svaka članica izrađuje i sprovodi programe akcije za eliminisanje najgorih oblika dečijeg rada kao prioritet.
2. Takvi programi akcije se izrađuju i sprovode u konsultaciji sa relevantnim vladinim institucijama i organizacijama poslodavaca i radnika, uzimajući u obzir mišljenja drugih zainteresovanih grupa prema potrebi.

Molimo navedite programe akcije i pružite informacije o njihovom sprovođenju.

Molimo navedite konsultacije održane sa organizacijama poslodavaca i radnika u skladu sa odredbama ovog člana. Takođe navedite do kog su stepena gledišta drugih zainteresovanih grupa uzeta u obzir.

Član 7

1. Svaka članica preduzima sve neophodne mere da obezbedi delotvornu primenu i sprovođenje odredaba kojima se sprovodi ova konvencija, uključujući uvođenje i primenu kaznenih sankcija ili, prema potrebi, drugih sankcija.
2. Svaka članica, uzimajući u obzir važnost obrazovanja u eliminisanju dečijeg rada, preduzima efikasne i vremenski oročene mere da bi:
 - (a) sprečila angažovanje dece u najgorim oblicima dečijeg rada;
 - (b) pružila neophodnu i odgovarajuću direktnu pomoć za povlačenje dece sa najgorih oblika dečijeg rada i njihovu rehabilitaciju i socijalnu integraciju;
 - (c) obezbedila pristup besplatnom osnovnom obrazovanju i, gde god je moguće i potrebno, obuku za zanimanja, za decu koja su povučena sa najgorih oblika dečijeg rada;
 - (d) identifikovala i došla do dece koja su izložena posebnim rizicima; i
 - (e) uvažila specijalnu situaciju devojčica.
3. Svaka članica određuje nadležni organ odgovoran za primenu odredaba kojima se sprovodi ova konvencija.

Molimo navedite mere preduzete u skladu sa stavom 1, uključujući uvođenje kaznenih ili drugih sankcija i njihovu primenu.

Molimo navedite mere preduzete u odnosu na svaku klauzulu od (a) do (e) stava 2. Ukoliko su bilo koje mere bile vremenski oročene, molimo precizirajte o kojem se vremenskom roku radi.

Molimo navedite organ ili organe, određene u skladu sa stavom 3, nadležne za primenu odredaba kojima se sprovodi ova Konvencija, i kakvi metodi se koriste za nadziranje te primene.

Član 8

Članice preduzimaju odgovarajuće korake da bi jedna drugoj pomogle u sprovođenju ove konvencije putem pojačane međunarodne saradnje odnosno pomoći, uključujući podršku društvenom i ekonomskom razvoju, programima iskorenjivanja siromaštva i obrazovanja za sve

Molimo navedite sve korake preduzete u skladu sa odredbama ovog člana.

- III. **Molimo navedite da li su sudovi ili drugi tribunali donosili odluke koje uključuju pitanja ili principe koji se odnose na primenu Konvencije. Ako je to slučaj, molimo priložite tekst tih odluka.**
- IV. **Molimo dajte opštu sliku o načinu na koji se Konvencija primenjuje u vašoj državi. Molimo navedite sve praktične poteškoće sa kojima ste se susreli prilikom primene Konvencije, ili bilo koje činioce koji su mogli da speče ili odlože akciju protiv najgorih oblika dečijeg rada. Ukoliko je vaša država primila bilo kakvu pomoć ili savet u okviru MOR-ovih programa tehničke saradnje, kao što je Međunarodni program za eliminaciju dečijeg rada (IPEC) molimo navedite preduzete mere.**
- V. **Ukoliko relevantne informacije nisu već bile pružene u vezi sa drugim pitanjima u ovom obrascu - molimo priložite kopije ili izvode iz zvaničnih dokumenata, uključujući izveštaje o inspekciji, studije i upitnike, kao i, gde takvi statistički podaci postoje, informacije o prirodi, raširenosti i kretanjima najgorih oblika dečijeg rada, broju dece pokrivenih merama za sprovođenje Konvencije, broju i prirodi prijavljenih prekršaja, izrečenim kaznenima sankcijama itd. Koliko je to moguće, sve priložene informacije bi trebalo da budu razdvojene po polu.**
- VI. **Molimo navedite reprezentativne organizacije poslodavaca i radnika kojima su prosleđene kopije ovog izveštaja u skladu sa članom 23, stavom 2 Ustava Međunarodne organizacije rada.¹ Ukoliko kopije izveštaja nisu prosleđene reprezentativnim organizacijama poslodavca i/ili radnika, ili ako su prosleđena drugim telima osim tih organizacija, molimo priložite informacije o specifičnim okolnostima u vašoj državi koje mogu objasniti takav postupak.**
- VII. **Molimo navedite da li ste od relevantnih organizacija poslodavaca ili radnika primili bilo kakve promedbe, bilo opšte prirode ili u vezi sa trenutnim ili prethodnim izveštajima, a što se odnosi na praktičnu primenu odredaba Konvencije. Ukoliko je to slučaj, molimo priložite kopiju primljenih primedbi, zajedno sa bilo kakvim komentarima koje smatrate korisnim.**

DODATAK

Preporuka o najgorim oblicima dečijeg rada, 1999 (br, 190)

(Tekst preporuke nije reprodukovan ovde)

¹ Član 23, stav 2 Ustava glasi "Svaka članica će dostaviti reprezentativnim organizacijama, priznatim kao takvima na osnovu člana 3., prepise, oabveštenja i izveštaje podnesene Generalnom direktoru u smislu članova 19. i 22."

Memorandum o obavezi podnošenja Konvencija i Preporuka nadležnim organima

MEĐUNARODNA KANCELARIJA RADA
Ženeva, 1980

Član 19 Ustava Međunarodne organizacije rada

Stavovi 5, 6 i 7 člana 19 Ustava Međunarodne organizacije rada koji se tiču obaveze podnošenja Konvencija i Preporuka usvojenih od strane Konferencije nadležnim organima glase:

“5. Ako se radi o konvenciji:

- a) ona se dostavlja svim članicama na ratifikaciju;
- b) svaka članica se obavezuje da u roku od jedne godine od dana zaključenja zasedanja Skupštine ili ako je zbog izuzetnih okolnosti to nemoguće učiniti u roku od jedne godine, čim to bude moguće, ali nikako kasnije od 18 meseci nakon zaključenja zasedanja Skupštine, podnese konvenciju organu ili organima u čiju nadležnost to spada, kako bi da bi se ona pretvorila u zakon ili preduzele neke druge mere;
- c) članice će obavestiti Generalnog direktora Međunarodne kancelarije rada o merama preduzetim u skladu s ovim članom kako bi se konvencija podnela nadležnom organu ili organima, sa specifičnim podacima o nadležnom organu odnosno organima, kao i merama koje su realizovali;

6. Ako se radi o preporuci:

- a) preporuka se dostavlja svim članovima na razmatranje da bi se primenila u obliku nacionalnog zakona ili u nekoj drugom obliku;
- b) svaki član se obavezuje da u roku od jedne godine od dana zaključenja zasedanja Skupštine ili, ako je to zbog izvanrednih prilika nemoguće učiniti u roku od jedne godine, onda čim to bude moguće, ali nikako kasnije od 18 meseci nakon zaključenja zasedanja Skupštine, podnese preporuku organu ili organima u čiju nadležnost to spada, kako bi da bi se ona pretvorila u zakon ili preduzele neke druge mere;;
- c) članice će obavestiti Generalnog direktora Međunarodne kancelarije rada o merama preduzetim u skladu s ovim članom, u vezi podnošenja Preporuke nadležnom organu ili organima, sa specifičnim podacima o nadležnom organu odnosno organima, kao i merama koje su realizovali;

7. U slučaju savezne države, primijenit će se sljedeće odredbe:

a) u pogledu konvencija i preporuka za koje savezna vlada smatra da prema njenom ustavnom sastavu odgovara savezna akcija, obaveze savezne države bit će iste kao i obaveze članica koje nisu savezne države;

b) u pogledu konvencija i preporuke za koje savezna vlada smatra da je, prema njenom ustavnom sastavu, u potpunosti ili delomično prikladnija akcija od strane konstitutivnih država, pokrajina ili kantona koje je sačinjavaju, nego savezna akcija, spomenuta vlada treba da:

- (i) preduzme, u skladu sa svojim ustavom i ustavima konstitutivnih država, pokrajina ili kantona delotvorne mere kako bi se konvencije ili preporuke, najkasnije osamnaest meseci nakon zaključenja zasjedanja Skupštine, podnele odgovarajućim saveznim vlastima ili vlastima država, pokrajina ili kantona koje je sačinjavaju radi poduzimanja zakonodavne ili koje druge akcije;
- (ii) da preduzme periodična savetovanja, pod uslovom da na to pristanu relevantne vlade sastavnih država, pokrajina ili kantona, između saveznih vlasti, s jedne strane, i vlasti država, pokrajina i kantona koje je sačinjavaju, s druge strane, u pogledu promovisanja, u okviru savezne države, koordinisane akcije namenjene primeni odredaba konvencija i preporuka;
- (iii) da obavesti Generalnog direktora Međunarodne kancelarije rada o preduzetim merama, u skladu sa ovim članom, za podnošenje ovih konvencija i preporuka odgovarajućim saveznim organima, organima država, pokrajina ili kantona koje je sačinjavaju, dostavljajući mu sva oabveštenja o nadležnim organima i merama koje su relizovali;

U odgovoru na zahtev Konferencije formulisan na njenom 36. zasjedanju (1953) i bez kršenja autoriteta Međunarodnog suda pravde definisanog Članom 37 Ustava MOR-a, Upravno telo Međunarodne kancelarije rada je donelo ovaj Memorandum 1954. godine, sa namerom da pomogne vladama da ispune svoje ustavne obaveze u ovoj oblasti i da zatražene informacije pondiše na istovetan način.

U skladu sa predlozim Konferencijskog odbora za primenu Konvencija i preporuka, Upravno telo je proširilo tekst memoranduma 1958. godine i revidiralo ga 1980. godine kako bi kasniji razvoji situacije bili uzeti u obzir.

Ovaj memorandum ne nameće nove obaveze državama članicama povrh onih definisanih Ustavom MOR-a, ali za cilj ima skretanje njihove pažnje na komentare Ekspertske odbora za primenu Konvencija i Preporuka i Konferencijskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka u vezi sa merama koje mogu izgledati potrebne ili poželjne. Takođe sadrži i upitnik u cilju dobijanja informacija o sprovedenim merama.

Od članica se zahteva da uzmu u obzir, koliko je to moguće i u interesu sprovođenja Konvencija i Preporuka, stavke date u daljem tekstu i da pruže informacije u odgovoru na pitanja navedena na kraju ovog memoranduma.

Ukoliko su Ekspertski odbor ili Konferencijski odbor za primenu Konvencija i Preporuka tražili dodatne informacije ili dali primedbe o preduzetim merama za podnošenje Konvencija i Preporuka nadležnim organima, molimo pružite zatražene informacije kako biste predstavili akcije koje je vaša Vlada preduzela kako bi rešila dotično pitanje u skladu sa zahtevima Ustava MOR-a.

I. PRIRODA NADLEŽNOG ORGANA

- (a) “Nadležni organ je organ koji, u skladu sa Ustavom svake pojedinačne države, ima moć da donosi zakone ili preduzima druge akcije u cilju sprovođenja Konvencija i Preporuka.”²
- (b) “Nadležni nacionalni organ bi trebalo da bude zakonodavno telo”³
- (c) “Čak iako postoji zakonodavna skupština, izvršnom ili drugom telu može biti poverena moć da donosi zakone o određenim pitanjima u skladu sa ustavnim odredbama, ili mu takva ovlašćenja mogu biti formalno poverena od strane narodne skupštine. Ponekad je dotično telo podređeno telo Narodne skupštine. U takvim slučajevima bilo bi poželjno da Konvencije i Preporuke budu podnesene i samoj zakonodavnoj skupštini kako bi bi postignut drugi cilj podnošenja, tačnije informisanje i pokretanje javnog mnjenja. Rasprava u skupštini - ili bar informisanje skupštine mogu da predstavljaju važan činilac potpunog razmatranja pitanja i mogućeg unapređenja mera sprovedenih na nacionalnom nivou; u slučaju Konvencija može dovesti do odluke o ratifikaciji”⁴
- (d) “U slučaju da instrumenti ne zahtevaju zakonodavni postupak, bilo bi poželjno - kako bi se obezbedilo da svrha podnošenja, koja podrazumeva i informisanje javnosti o Konvencijama i Preporukama, bila u potpunosti ispunjena - da ovi instrumenti budu podneseni i skupštinskom telu.”⁵

² MOR: *Zapisnik sa zasedanja*, Međunarodna konferencija rada, 46. zasedanje, Ženeva 1962, Treći deo, Dodatak VI: “Izveštaj Odbora za primenu Konvencija i Preporuka”, str 684, stav 39

³ Idem: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (Deo 4), Međunarodna konferencija rada, 64. zasedanje, Ženeva 1978, str. 31, stav 122; ibid, *Ustavna pitanja*, Deo 1: “Izveštaji Konferencijske delegacije o ustavnim pitanjima”, Izveštaj II (deo 1), Međunarodna konferencija rada, 29. zasedanje, Montreal 1946, stav. 43.

⁴ Idem: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (deo 4), Međunarodna konferencija rada, 64. zasedanje, Ženeva 1978, str.38, stav 124

⁵ MOR: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (deo 4), Međunarodna konferencija rada, 57. zasedanje, Ženeva 1972, str. 35, stav. 137

II. OBIM OBAVEZA PODNOŠENJA

- (a) “Član 18 nalaže obavezu podnošenja svih instrumenata usvojenih od strane Konferencije nadležnim organima, bez izuzetak i bez pravljenja razlike između Konvencija i Preporuka.”⁶
- (b) “Sa druge strane, obaveza vlada da podnose instrumente nadležnim organima ne podrazumeva obavezu predlaganja ratifikacije ili primene dotičnog instrumenta. Vlade imaju poptunu slobodu u vezi sa prirodom predloga koji mogu dati prilikom podnošenja Konvencija i Preporuka nadležnim organima.”⁷

III. OBLIK PODNESKA

- (a) “Pošto član 19 očigledno za cilj ima dobijanje rešenja od nadležnih organa, podnošenje Konvencija i Preporuka tim organima bi uvek trebalo da bude praćeno izjavama ili predlozima koji ocrtavaju Vladine stavove o akcijama koje treba da budu preduzete u pogledu ovih instrumenata.”⁸
- (b) “Suštinska stavke koje treba imati na umu su: (a) da tokom ili nakon podnošenja Konvencija i Preporuka zakonodavnim organima, vlade treba ili da navedu koje bi mere mogle da budu preduzete da bi se ovi instrumenti sproveli, ili da predlože da se ne preduzima ništa ili da se odluka o tome odloži; i (b) da bi trebalo da postoji mogućnost da se unutar zakonodavne vlasti vodi rasprava o ovom pitanju.”⁹

IV. VREMENSKI ROKOVI

“U skladu sa formalnim odredbama člana 19, podnošenje odluka Konferencije nadležnim organima mora biti izvršeno u roku od godinu dana ili, u izuzetnim okolnostima, ne kasnije od 18 meseci od zaključivanja Konferencije. Odbor želi da naglasi da se ova odredba ne odnosi samo na ne-savezne već i na savezne države; u slučaju ovih drugih period od 18 meseci se primenjuje samo na one Konvencije i Preporuke za koje savezna vlada smatra da treba da budu predmet aktivnosti njenih konstitutivnih država, pokrajina ili kantona. Da bi bilo moguće utvrditi da li su države članice ispoštovale propisane vremenske rokove, Odbor smatra da bi bilo dobro da datum na koji su odluke Konferencije bile podnete nadležnim organima bude naveden u komunikaciji upućenoj Genralnom direktoru.”¹⁰

⁶ MOR: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (deo 4), Međunarodna konferencija rada, 64. zasedanje, Ženeva 1978, str.39, stav. 124

⁷ Ibid: str.40, para. 130

⁸ Idem: *Zapisnik sa zasedanja*, Međunarodna konferencija rada, 40. zasedanje, Ženeva 1957, Dodatak VI, str. 659, stav 45

⁹ Idem: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (deo 4), Međunarodna konferencija rada, 42. zasedanje, Ženeva 1958, str.7, stav. 43

¹⁰ MOR: *Izveštaj Ekspertskog odbora za primenu Konvencija i Preporuka*, Izveštaj III (deo 4), Međunarodna konferencija rada, 36. zasedanje, Ženeva 1953, str.11, stav 46

V. OBAVEZE SAVEZNIH DRŽAVA

“Što se tiče saveznih država, Odbor želi da istakne da, u skladu sa članom 19 Ustava, stav 7 (b) (i) kad god Vlada smatra akciju konstitutivnih država, provincija ili kantona `odgovarajućom`, Vlada mora preduzeti delotvorne mere za prosleđivanje Konvencija i Preporuka usvojenih od strane Konferencije `odgovarajućim organima` država, pokrajina ili kantona koje je sačinjavaju radi preduzimanja zakonodavne ili koje druge akcije.”¹¹

VI. KOMUNIKACIJA SA REPREZENTATIVNIM ORGANIZACIJAMA

“U skladu sa članom 23, stav 2 Ustava, informacije o podnošenju nadležnim organima upućene Generalnom direktoru moraju takođe da budu prosleđene reprezentativnim organizacijama poslodavac i radnika.”¹²

Unitarne države

- I. (a) Molimo navedite koji organ ili organi su nadležni po ovom pitanju za svaku od Konvencija i Preporuka za koje se traže informacije. (b) Molimo navedite zakonodavno telo identifikovano u Ustavu ili osnovnom zakonodavstvu vaše zemlje.
- II. (a) Molimo navedite datum kog su Konvencije i Preporuke bile podnesene nadležnim organima radi zakonodavne ili druge akcije. (b) Molimo navedite da li je, prilikom podnošenja Konvencija i Preporuka nadležnom organu, Vlada odložila donošenje predloga datog organa u vezi sa merama koje bi mogle da budu preduzete u cilju sprovođenja zakonodavne ili druge akcije. (c) Molimo priložite kopije, ukoliko je to moguće, ili pružite informacije o sadržaju dokumenata ili dokumenata u okviru kojih su Konvencije ili Preporuke bile podnesene, kao i bilo kojih predloga koji su potencijalno dati.
- III. Ukoliko su nadležni organ ili organi doneli odluku o Konvencijama i Preporukama koje su im bile podnete, molimo navedite sadržaj datih odluka.
- IV. Ukoliko podnošenje Konvencija i Preporuka nije bilo moguće, molimo navedite izuzetne okolnosti koje su sprečile Vladu da podnese rečene Konvencije i Preporuke nadležnim organima u okviru predviđenih vremenskih rokova.

¹¹ Ibid, stav 46

¹² Ibid, 36. zasedanje, Ženeva 1953, str.11, stav 46

- V. Molimo navedite reprezentativne organizacije poslodavaca i radnika kojima su prosledene informacije upućene Generalnom direktoru. Molimo navedite da li ste od relevantnih organizacija poslodavaca ili radnika primili bilo kakve napomene o sadašnjem ili budućem sprovođenju instrumenta (ili instrumenata) na koje se ova informacija odnosi.

Savezne države

- VI. Molimo navedite - u donosu na svaku od Konvencija i Preporuka za koje su tražene informacije - da li ih savezna vlada smatra, u skladu sa ustavnim sistemom, podložnim saveznim akcijama, ili, sa druge strane, smatra da odgoaraju akcijama konstitutivnih država, pokrajina ili kantona.
- VII. U prvom slučaju (savezna akcija), molimo navedite tražene informacije navedene pod naslovom "Unitarne države" u stavovima I do V
- VIII. U drugom slučaju (delimična ili potpuna akcija konstitutivnih država, pokrajina ili kantona) molimo navedite koje su mere bile usvojene u vezi sa podnošenjem svake od Konvencija i Preporuka o kojima su tražene informacije odgovarajućim saveznim, državnim, pokrajinskim ili kantonalnim organima radi sprovođenja zakonodavne ili druge akcije, i pružite relevantne informacije o odgovarajućim organima i merama koje su ti organi preduzeli.
- IX. Molimo navedite reprezentativne organizacije poslodavaca i radnika kojima su prosledene informacije upućene Generalnom direktoru. Molimo navedite da li ste od relevantnih organizacija poslodavaca ili radnika primili bilo kakve napomene o sadašnjem ili budućem sprovođenju instrumenta (ili instrumenata) na koje se ova informacija odnosi.

MODEL PISMA
u vezi sa ratifikacijom MOR-ove Konvencije¹³

Poštovani,

Imam čast da vas obavestim da Vlada _____, razmotrivši [naslov Konvencije] _____, ovim potvrđuje i ratifikuje istu i čvrsto se obavezuje, u skladu sa Članom 19, stav 5 (d) Ustava Međunarodne organizacije rada, da će u potpunosti izvršiti i sprovesti sve odredbe koje ona sadrži.

Sa poštovanjem,

[potpis]

Ministar_____

Generalni direktor
Međunarodna kancelarija rada
ŽENEVA

¹³ Ovaj model može zahtevati izvesna prilagođavanja koja naročito treba da uzmu u obzir:
(a) bilo koje odredbe Konvencije koje se tiču zahteva da u ratifikaciju budu unesene posebne indikacije;
(b) nacionalnih odredaba i praksi koje se tiču ratifikacije međunarodnih instrumenata.

MODEL INSTRUMENTA u vezi sa ratifikacijom MOR-ove Konvencije¹⁴

Budući da je [naslov Konvencije], usvojena od strane Međunarodne konferencije rada na njenom _____ zasedanju u _____ [mesto] _____ na _____ [mesto] _____.

Vlada, razmotrivši gorepomenutu Konvenciju, ovim potvrđuje i ratifikuje istu i preuzima obavezu, u skladu sa Članom 19, stav 5 (d) Ustava Međunarodne organizacije rada, da će u potpunosti izvršiti i sprovesti sve odredbe koje ona sadrži.

[potpis]

Predsednik Republike

Ministar spoljnih poslova

¹⁴ Ovaj model može zahtevati izvesna prilagođavanja koja naročito treba da uzmu u obzir:

- (a) bilo koje odredbe Konvencije koje se tiču zahteva da u ratifikaciju budu unesene posebne indikacije;
- (b) nacionalnih odredaba ili praksi koje se tiču ratifikacije međunarodnih instrumenata.

MODEL

**Deklaracije koja treba da bude priložena uz instrument
za ratifikaciju Konvencije br. 138**

U skladu sa članom 2, stavom 1 Konvencije o minimalnom uzrastu, 1973, Vlada _____ objavljuje da donja starosna granica za zapošljavanje ili rad unutar njene teritorije i u prevoznim sredstvima registrovanim na njenoj teritoriji iznosi _____ godina; u skladu sa Članovima 4,6,7 i 8 Konvencije niko ispod ove starosne granice neće biti zaposlen ili primljen na rad u bilo kom zanimanju.

[datum]

[potpis]

Kako i gde možete dobiti dodatne informacije?

Međunarodni program za eliminaciju dečijeg rada (IPEC)

Na internetu: <http://www.ilo.ch/public/english/standards/ipec/index.htm>

MOR-ova Deklaracija o osnovnim principima i pravima na radu i njen dodatak za praćenje

Na internetu: <http://www.ilo.org/public/english/standards/decl/index.htm>

Kako ratifikovati Konvencije MOR-a

Na internetu: <http://www.ilo.org/public/english/standards/norm/howused/ratific.htm>

Konvencija MOR-a o najgorim oblicima dečijeg rada br. 182

Na internetu: <http://ilolex.ilo.ch:1567/scripts/convde.pl?C182>

Preporuka Mor-a o najgorim oblicima dečijeg rada br. 190

Na internetu: <http://ilolex.ilo.ch:1567/cgi-lex/convde.pl?R190>

Spisak ratifikacija MOR-ove Konvencije br. 182

Na internetu: <http://ilolex.ilo.ch:1567/cgi-lex/ratifce.pl?C182>

Child Labour: Targeting the Intolerable

Izveštaj VI (1) podnesen na 86. zasedanju (1998) Međunarodne konferencije rada, (Ženeva, MOR, 1996)

Na internetu: <http://www.ilo.org/public/english/support/publ/intro/index.htm>

Štampano izdanje: (Publikacija po ceni od 15 SFR može biti naručena od MOR-ovog Biroa za publikacije <http://www.ilo.org/public/english/support/publ/intro/index.htm>)

Izveštaj MOR-ovog Odbora za dečiji rad

87. zasedanje Međunarodne konferencije rada, Ženeva, jun 1999

Na internetu:

<http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/com-chil.htm>

Action against Child Labour

N. Haspels, M. Jankanish, Geneva, ILO-IPEC, 2000, 334 p.

ISBN 92-2110868-6 (dostupno samo na engleskom jeziku i u štampanom obliku)

Štampano izdanje: (Publikacija po ceni od 50 SFR može biti naručena od MOR-ovog Biroa za publikacije <http://www.ilo.org/public/english/support/publ/intro/index.htm>)

Praćenje i evaluacija

Good Practices in Action Against Child Labour : A Synthesis Report of seven Country Studies (Brazil, Indonesia, Kenya, Philippines, Tanzania, Thailand, Turkey), 1997-98, by independent researchers., Geneva, ILO-IPEC, 2001, 107 p. – ISBN 92-2-112485-1. (dostupno samo na engleskom)

Na internetu:

<http://www.ilo.org/public/english/standards/ipec/publ/monitoring/index.htm>

Vremenski oročeni programi

Na internetu: <http://www.ilo.org/public/english/standards/ipec/timebound/index.htm>

Etiketiranje

Na internetu:

<http://www.ilo.org/public/english/standards/ipec/publ/policy/papers/labelling/index.htm>

MOR-IPEC statistički program za praćenje (SIMPOC)

Na internetu: <http://www.ilo.org/public/english/standards/ipec/simpoc/index.htm>

Kancelarija Visokog Komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava

Na internetu: www.unhchr.ch

Adresa: Palais des Nations, Avenue de la Paix 8-14, 1211 Geneva 10,

Tel: (+41 22) 917 90 00 / *Fax:* (+41 22) 917 90 16.

Konvencija o pravima deteta (CRC)

Na internetu: <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm>

Odbor za prava deteta

Na internetu: <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/Documentsfrset?OpenFrameSet>

(Da biste videli tekst i izveštaj Odbora kliknite na: Documents/Treaty Body Database/Documents/By Treaty/Committee on the Rights of the Child).

Podaci o specijalnim procedurama

Na internetu: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/xtraconv.htm>

O deci i oružanim sukobima

Na internetu: www.unhchr.ch/html/menu2/i2chiarm.htm

Prodaja dece, dečija prostitucija i dečija pornografija

Na internetu: www.unhchr.ch/html/menu2/i2chisal.htm

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (CESCR)

Na internetu:

Za tekst, ratifikaciju i primedbe: www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ceschr.htm

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (CCPR)

Na internetu:

Za tekst, ratifikaciju i primedbe: www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm

Dodatna konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i institucija i praksi sličnih ropstvu (CAS)

Na internetu:

Za tekst i ratifikaciju: www.unhchr.ch/html/menu3/b/30.htm

Konvencija o suzbijanju trgovine ljudima i eksploatacije drugih u svrhe prostitucije (CSTP)

Na internetu:

Za tekst i ratifikaciju: www.unhchr.ch/html/menu3/b/33.htm

Globalni pakt Ujedinjenih nacija

Na internetu: <http://www.unglobalcompact.org/>

Poslodavci o dečijem radu

Kancelarija MOR za aktivnosti poslodavaca (ACT/EMP)

Na internetu: www.ilo.org/public/english/dialogue/actemp/index.htm

Međunarodna organizacija poslodavaca (IOE)

Na internetu:

www.ioe-emp.org/ioe_emp/papers_statement/papers_statments_home.htm

Radnici o dečijem radu

MOR-ov Biro za aktivnosti radnika (ACTRAV)

Na internetu: www.ilo.org/public/english/dialogue/actrav/genact/child/

Program za aktivnosti radnika u Međunarodnom centru MOR za obuku u Torinu, Italija

Na internetu: www.itcilo.it/english/actrav/

Međunarodne organizacije sindikata (spisak)

Na internetu: http://www.ilo.org/public/english/dialogue/actrav/genact/child/part2_c/intern_org.htm

Međunarodna konferencija slobodnih sindikata (ICFTU)

Na internetu: www.icftu.org/focus.asp?Issue=childlabour&Language=EN

Svetska konfederacija rada (WCL)

Na internetu **Error! Hyperlink reference not valid.**

Education International (EI)

Na internetu: <http://www.ei-ie.org/action/english/Childlabour/etrchildlabor.htm>

Međunarodna federacija radnika u građevinskoj i drvnoprerađivačkoj industriji (IFBWW)

Na internetu: <http://195.144.54.85/ifbww/index.html>

Međunarodna unija udruženja radnika u prehrambenoj i duvanskoj industriji, poljoprivredi i ugostiteljstvu (IUF)

Na internetu: [www.iuf.org/iuf/ChildLabour /](http://www.iuf.org/iuf/ChildLabour/)

Public Services International (PSI)

Na internetu: <http://www.world-psi.org/psi.nsf>

Svetski marš protiv dečijeg rada

Na internetu: <http://www.globalmarch.org/>

O stavovima koje je Međuparlamentarna unija poslednjih godina zauzela o dečijim pitanjima

Na internetu: www.ipu.org

Štampano izdanje: Dokument CONF/106/4-Doc.Inf.4, od 23.08. 2001. sadrži kompilaciju relevantnih odlomaka rezolucija i drugih dokumenata MPU od 1985 do 2001, a koji izražavaju stavove članova MPU o različitim pitanjima vezanim za decu.

Afrika

KAMERUN

Bureau de l'OIT
Boite postale No. 13
Yaoundé
Tel: (237) (2) 20 50 44
Fax: (237) (2) 20 29 06
E-mail: yaounde@ilo.org

OBALA SLONOVAČE

Bureau régional de l'OIT pour
l'Afrique
01 B.P. 3960
Abidjan 01
Tel: (225) 20 31 89 00
Fax: (225) 20 21 28 80
E-mail: abidjan@ilo.org

ETIOPIJA

ILO Office
P.O. Box 2788
Addis Ababa
Tel: (251) (1) 51 03 46
Fax: (251) (1) 51 36 33
E-mail: iloaddis@ilo.org

MADAGASKAR

Bureau de l'OIT Boite
postale 683
101 Antananarivo
Tel: (261) (20) 22 266 15
Fax: (261) (20) 22 258 94
E-mail: antananarivo@ilo.org

NIGERIJA

ILO Office
P.O. Box 2331
Lagos
Tel: (234) (1) 269 39 16
Fax: (234) (1) 269 07 17
E-mail: lagos@ilo.org

DEMOKRATSKA

REPUBLIKA KONGO

Bureau de l'OIT B.P. 7248
Kinshasa 1
Tél: (243) (12) 33 407
Fax: (243) (12) 880 54 07
E-mail: kinshasa@wfp.or.ug

SENEGAL

Bureau de l'OIT B.P. 414
Dakar
Tel: (221) 823 17 89
Fax: (221) 821 09 56
E-mail: dak_admin@ilo.org

JUŽNA AFRIKA

ILO Office
P.O. Box 40254
Arcadia 0007
Pretoria
Tel: (27) (12) 341 21 70
Fax: (27) (12) 341 21 59
E-mail: pretoria@ilo.org

UJEDINJENA

REPUBLIKA TANZANIJA

ILO Office
P.O. Box 9212
Dar es Salaam
Tel: (255) (22) 212 66 31
Fax: (255) (22) 212 66 27
E-mail:
daressalaam@ilodar.or.tz

ZAMBIJA

ILO Office
P.O. Box 32181
ZA 10101 Lusaka
Tel: (260) (1) 22 80 71
Fax: (260) (1) 22 32 77
E-mail: lusaka@ilo.org

ZIMBABVE

ILO/SAMAT P.O. Box 210
Harare
Tel: (263) (4) 36 98 05
Fax: (263) (4) 75 98 13
E-mail: harare@ilo.org

Američki kontinent

ARGENTINA

Oficina de la OIT
Avenida Córdoba 950
Piso 13 y 14
1054 Buenos Aires
Tel: (54) (11) 43 93 70 76
Fax: (54) (11) 43 93 70 62
E-mail: buenosaires@oit.org.ar

BRAZIL

Escritório da OIT SEN Lote 35
Brasília – DF 70800-400
Tel: (55) (61) 225 80 15
Fax: (55) (61) 322 43 52
E-mail: brasilia@ilo.org

ČILE

(OIT/ETM)
Casilla 19034, Correo 19
Santiago
Tel: (56) (2) 201 27 27
Fax: (56) (2) 201 20 31
E-mail: etm@oit Chile.cl

KOSTARIKA

Oficina de la OIT
Apartado postal 10170
San José 1000
Tel: (506) 253 76 67
Fax: (506) 224 26 78
E-mail: sanjose@oit.or.cr

MEKSIKO

Oficina de la OIT Darwin No. 31
Col. Anzures
11590 Mexico D.F.
Tel: (52) (5) 250 32 24
Fax: (52) (5) 250 32 67
E-mail: mexico@ilo.org

PERU

Oficina regional de la OIT para
América Latina y el Caribe
P.O. Box 14-124, Lince
Lima 14
Tel: (51) (1) 221 25 65
Fax: (51) (1) 421 52 92
E-mail: oit@oit.org.pe

TRINIDAD I TOBAGO

ILO Caribbean Office
P.O. Box 1201
Port-of-Spain
Tel: (1) (868) 628 14 53
Fax: (1) (868) 628 24 33
E-mail: portofspain@ilo.org

SJEDINJENE

AMERIČKE DRŽAVE

ILO Branch Office
1828 L Street NW. Suite 600
Washington, D.C. 20036
Tel: (1) (202) 653 76 52
Fax: (1) (202) 653 76 87
E-mail: washilo@ilowbo.org
ILO Liaison Office with the United
Nations 220 East 42nd Street,
Suite 3101
New York, N.Y. 10017-5806
Tel: (1) (212) 697.01.50
Fax: (1) (212) 697.52.18
E-mail: newyork@ilo.org

URUGVAJ

CINTERFOR
Avda. Uruguay, 1238
Casilla de Correo 1761
Montevideo
Tel: (598) (2) 902 05 57
Fax: (598) (2) 902 13 05
E-mail: dirmvd@cinterfor.org.uy

Azija i Pacifik

BANGLADEŠ

ILO Office
GPO Box 2061
Ramna, Dhaka
Tel: (880) (2) 911 28 36
Fax: (880) (2) 811 42 11
E-mail: dhaka@ilodhaka.org

KINA

ILO Office
1-10-1 Tayuan Diplomatic
Office Building
100600 Beijing
Tel: (86) (10) 65 32 50 91
Fax: (86) (10) 65 32 14 20
E-mail: beijing@ilobj.org

FIDŽI

ILO Office
P.O. Box 14500
Suva
Tel: (679) 31 34 10
Fax: (679) 30 02 48
E-mail: suva@ilo.org

INDIJA

ILO Office
Theatre Court (3rd floor) India
Habitat Centre
Lodi Road
New Delhi 110 003
Tel: (91) (11) 460 21 01
Fax: (91) (11) 460 21 11
E-mail: delhi@ilo.org

INDONEZIJA

ILO Office
P.O. Box 1075
Jakarta 10010
Tel: (62) (21) 315 55 75
Fax: (62) (21) 310 07 66
E-mail: jakarta@ilo.org

JAPAN

ILO Branch Office
United Nations University
Headquarters Building 53-70
Jingumae 5-chome, Shibuya-Ku
Tokyo 150-0001
Tel: (81) (3) 54 67 27 01
Fax: (81) (3) 54 67 27 00
E-mail: tokyo@ilo.org

NEPAL

ILO Activities
P.O. Box 8971
Kathmandu
Tel: (977) (1) 52 85 14
Fax: (977) (1) 53 13 32
E-mail: kathmandu@ilo.org

PAKISTAN

ILO Office
P.O. Box 1047
Islamabad
Tel: (92) (51) 227 64 56
Fax: (92) (51) 227 91 81
E-mail: islamabad@ilo.org

FILIPINI

ILO Office MCPO Box 959
1289 Makati City
Tel: (63) (2) 815 23 54
Fax: (63) (2) 812 6143
E-mail: manila@ilo.org

ŠRI LANKA

ILO Office
P.O. Box 1505
Colombo
Tel: (94) (1) 59 25 25
Fax: (94) (1) 50 08 65
E-mail: colombo@ilo.org

TAJLAND

ILO Regional Office for Asia and
the Pacific P.O. Box 2-349
Rajdamnern Avenue
Bangkok 10200
Tel: (66) (2) 288 12 34
Fax: (66) (2) 280 30 62
E-mail: bangkok@ilobkk.or.th

Evropa

ALBANIJA

ILO Support Unit
Instituti Sigurimeve Shogerore
Rruga Durrës, Nr. 83
Tirana
Tel: (355) 38 20 26 750 (mobile)
Fax: (355) (42) 276 81
E-mail: alfred@albnet.net

BELORUSIJA

ILO National Correspondent
Ministry of Labour off. 406
23/2 Masherov Avenue
220004 Minsk
Tel: (375) (17) 206 37 98
Fax: (375) (17) 206 37 98
E-mail: tolmachev@home.by

BELGIJA

Bureau de Liaison de l'OIT avec
les Communautés européennes
et les pays du BENELUX
40, rue Aimé Smekens
B-1030 Bruxelles
Tél: (32) (2) 736 59 42
Fax: (32) (2) 735 48 25
E-mail: brussels@ilo.org

BOSNA I HERCEGOVINA

ILO National Correspondent
Marsala Tita 48
71000 Sarajevo
Tel: (387) (33) 27 68 71
Fax: (387) (33) 27 68 73
E-mail: itanovic@ilo.ba

BUGARSKA

ILO National Correspondent
Ministry of Labour and Social
Affairs
2 Triaditza Str. Sofia 1000
Tel: (359) (2) 980 20 76
Fax: (359) (2) 980 20 76
E-mail: pmarkova@ttm.bg

ESTONIJA

ILO National Correspondent
Ministry of Social Affairs
29 Gonsiori Street
15027 Tallinn
Tel: (372) 626.97.76
Fax: (372) 626.97.78
E-mail: eike@sm.ee

FRANCUSKA

Bureau de correspondance du
BIT

1, rue Miollis
F-75732 Paris Cédex 15
Tél: (33) (1) 45 68 32 50
Fax: (33) (1) 45 67 20 04
E-mail: paris@ilo.org

NEMAČKA

ILO Branch Office
Hohenzollernstrasse 21
D-53173 Bonn
Tel: (49) (228) 36 23 22
Fax: (49) (228) 35 21 86
E-mail: bonn@ilo.org

MAĐARSKA

ILO Area Office
Pf. 936
H-1386 Budapest
Tél: (36) (1) 301 49 00
Fax: (36) (1) 353 36 83
E-mail: budapest@ilo.org

ITALIJA

Ufficio di corrispondenza dell'OIL
Villa Aldobrandini
Via Panisperna, 28
I-00184 Roma
Tel: (39) (06) 678 43 34
Fax: (39) (06) 679 21 97
E-mail: rome@ilo.org
Centre international de formation
de l'OIT
10 Viale Maestri del Lavoro
I-10127 Torino
Tel : (39) (011) 693 61 11
Fax: (39) (011) 693 88.42
E-mail: pubinfo@itcilo.it

KAZAHSTAN

ILO National Correspondent
United Nations Office
ILO NC Office
67, Tole Bi Str
480091 Almaty
Tel: (732) (72) 58 26 46
Fax: (732) (72) 50 59 07

POLJSKA

ILO National Correspondent
1/3 Nowogrodzka St., Room
616
00-513 Warszawa
Tel: (48) (2) 621 40 19
Fax: (48) (2) 661 06 50
E-mail: lowarsaw@mpips.gov.pl

RUMUNIJA

Correspondant national de l'OIT
Str. Ministerului no. 1-3
Intrarea D et V, camera 574,
Sect. I
Bucuresti
Tél: (40) (1) 312 52 72
Fax: (40) (1) 312 52 72
E-mail: ilorom@rnc.ro

RUSKA FEDERACIJA

ILO Area Office, Petrovka 15,
Apt. 23
103 031 Moskva
Tel: (7) (095) 933 08 10
Fax: (7) (095) 933 08 20
E-mail: moscow@ilo.ru

SLOVAČKA

ILO National Correspondent
Ministry of Labour, Social and
Family
Spitalska ul. C. 6
816 43 Bratislava
Tel: (421.7) 59 75 24 10
Fax: (421.7) 52 96 21 50
E-mail:
vavro@employment.gov.sk

ŠPANIJA

Oficina de correspondencia de
la OIT
Min. Trabajo y Asuntos
Sociales
Oficina de la OIT
C. Agustin de Bethencourt 4
28071 Madrid
Tel: (34) (91) 363.07.58
Fax: (34) (91) 534.68.36
E-mail: madrid@ilomad.mtas.es

ŠVAJCARSKA

ILO Headquarters
ILO Geneva
CH-1211 Geneva 22
Tel: (41) (22) 799 61 11
Fax: (41) (22) 799 60 61
E-mail: webinfo@ilo.org

TURSKA

ILO Office P.K. 407
06043 UlusAnkara
Tel: (90) (312) 491 98 73
Fax: (90) (312) 491 99 45
E-mail: ankara@ilo.org

UKRAJINA

ILO National Correspondent
Ministry of Labour and Social
Policy of Ukraine
Esplanadna Str. 8/10
01023 Kyiv
Tel: (380) (44) 220.80.94
Fax: (380) (44) 220.41.41
E-mail:
kostyrs@ilo.freenet.kiev.ua

VELIKA BRITANIJA

ILO Branch Office Millbank
Tower, 5th floor
21-24 Millbank
GB-London, SW1P 4QP Tel: (44)
(207) 828 64 01
Fax: (44) (207) 233 59 25
E-mail: London@ilo.org

Bliski istok i Severna Afrika

ALŽIR

Bureau de zone de l'OIT B.P. 226
Alger-gare
Tél: (213) (21) 69 13 24
Fax: (213) (21) 23 97 86
E-mail: registry@alger.ilo.sita.net

EGIPAT

ILO Office
9, Taha Hussein Street
11561 Azamalek
Cairo
Tel: (20) (2) 735 01 23
Fax: (20) (2) 736 08 89
E-mail: cairo@ilo.org

KUVAJT

ILO Activities for Kuwait
P.O. Box 27966 Safat
13140 Kuwait
Tel: (965) 243 87 67
Fax: (965) 240 09 31
E-mail: ilokuwait@ilo.org

LIBAN

ILO Regional Office for
Arab States
P.O. Box 11-4088
Riad el Solh Beirut
Tel: (+961.1) 75 24 00
Fax: (+961.1) 75.24.05
E-mail: beirut@ilo.org

Međunarodna organizacija rada (MOR)

je specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija koja radi na promociji socijalne pravde i međunarodno priznatih ljudskih i radnih prava. Osnovana je 1919. godine i predstavlja jedinu i dalje postojeću organizaciju stvorenu u skladu sa odredbama Versajskog mira na osnovu kojih je osnovana i Liga naroda, a postala je i prva specijalizovana agencija Ujedinjenih nacija 1946. godine.

MOR formuliše međunarodne standarde rada u obliku Konvencija i Preporuka koje uspostavljaju minimalne standarde osnovnih radnih prava: slobode udruživanja, prava na organizovanje, kolektivnog pregovaranja, ukidanja prinudnog rada, jednakih mogućnosti i tretmana, i drugih standarda koji regulišu uslove čitave lepeze pitanja vezanih za rad. Ona obezbeđuje tehničku pomoć, prvenstveno u poljima stručne obuke i stručne rehabilitacije; politike zapošljavanja; radne administracije; radnog zakonodavstva i industrijskih odnosa; uslova rada; razvoja upravljanja; zadruga; socijalne sigurnosti; radne statistike; i bezbednosti i zaštite zdravlja na radu. Ona promovise razvoj nezavisnih organizacija poslodavaca i radnika i pruža savetodavne usluge i obuku tim organizacijama. Unutar sistema UN, MOR ima jedinstvenu tripartitnu strukturu gde radnici i poslodavci kao jednaki partneri učestvuju sa vladom u radu njenih upravnih organa.

1992. godine, osnovan je Međunarodni program za eliminaciju dečijeg rada MOR (IPEC). Cilj IPEC-a je da radi na progresivnoj eliminaciji dečijeg rada, počevši od njegovih najgorih oblika, osnažujući nacionalne kapacitete za rad na problemima dečijeg rada, povećavajući korpus znanja o dečijem radu i stvarajući globalni pokret za borbu protiv istog. IPEC se oslanja na koaliciju od skoro 100 partnera, koji uključuju države članice koje su pozvale IPEC da uspostavi lokalne programe, donatorske vlade i druge vlade i nevladine organizacije koje daju svoj doprinos. Prioritetne ciljne grupe programa su deca izložena najgorim oblicima dečijeg rada, gde se on naročito fokusira na pomoć veoma mladima (ispod 12 godina), devojčicama koje rade i deci uključenoj u skrivene oblike rada.

Međuparlamentarna unija (IPU)

Osnovana 1889. godine, Međuparlamentarna unija je međunarodna organizacija koja spaja predstavnike parlamentata suverenih država.

U januaru 2002. godine, unija se sastojala od predstavnika parlamenata iz 143 zemlje.

Međuparlamentarna unija radi na uspotavljanju mira i saradnje između naroda sa fokusom na ojačavanju predstavničkih institucija.

U tom cilju ona:

- neguje kontakte, koordinaciju i razmenu iskustava između parlamenata i poslanika iz svih zemalja;
- razmatra pitanja od međunarodnog interesa i izražava svoje gledište o takvim pitanjima kako bi ih parlamenti i poslanici sproveli u delo;
- daje doprinos odbrani i promociji ljudskih prava, koja su univerzalana i čije poštovanje je suštinski faktor parlamentarne demokratije i razvoja;
- daje doprinos boljem poznavanju rada predstavničkih institucija i osnaživanju i razvijanju njihovih načina za delovanje.

Međuparlamentarna unija deli opšte ciljeve Ujedinjenih nacija, podržava njihove napore i usko saraduje sa njima.

Takođe saraduje sa regionalnim međuparlamentarnim organizacijama, kao i međunarodnim, međudržavnim i nevladinim organizacijama koje su motivisane istim idealima.

"Dete
u opasnosti
je dete koje ne može da čeka"

Kofi A. Annan
Generalni sekretar Ujedinjenih nacija

